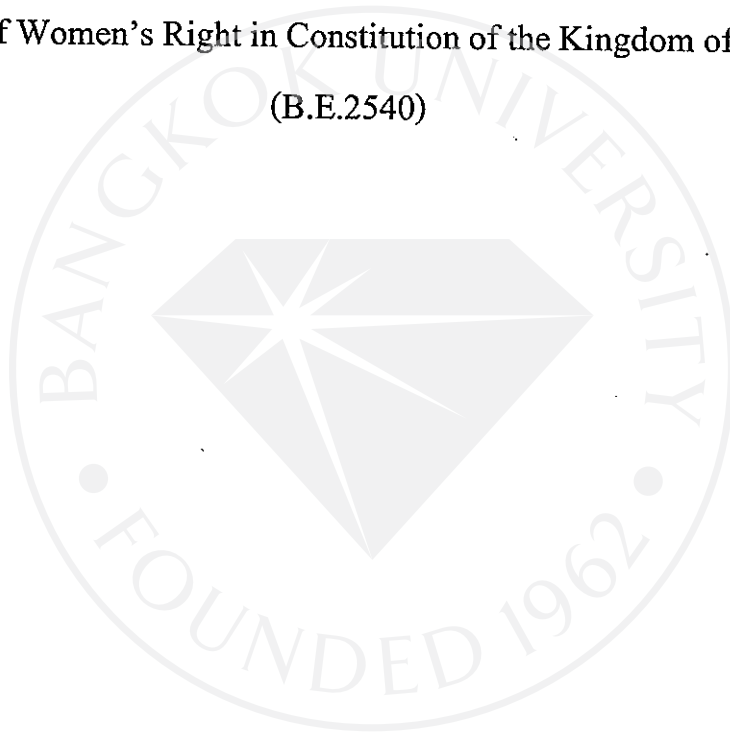

รายงานการวิจัยเรื่อง

การเปลี่ยนแปลงสิทธิสตรี
ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

Changing of Women's Right in Constitution of the Kingdom of Thailand
(B.E.2540)

อาจารย์สุรวัฒน์ ชมภูพงษ์
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

คำนำ

การทำงานวิจัยเรื่อง เรื่องการเปลี่ยนแปลงสิทธิสตรีภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ผู้วิจัย ขอขอบคุณทางคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่ให้การสนับสนุนการทำโครงการวิจัยชิ้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รศ. วิมลศิริ ชำนาญเวช ผู้ซึ่งทุ่มเทและเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่ง เพื่อชี้แนะเพิ่มเติม และให้ความเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานจนสามารถสำเร็จลุล่วงได้ ด้วยดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสิทธิสตรีภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ.2540) จะมีส่วนสร้างความรู้และเพิ่มมุมมองต่างๆ เพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีในสังคมไทยให้เป็นจริงได้ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

สุรวัดน์ ชมภูพงษ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ปรากฏความตอนหนึ่งในคำปรารภของรัฐธรรมนูญว่า “สภาร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญโดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน” สะท้อนให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์หลักในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สิทธิของสตรีเป็นสิทธิประการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญมุ่งส่งเสริม โดยกำหนดเป็นหลักการสำคัญไว้ในมาตรา 30 วรรคสอง ความว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ดังที่ข้อความดังกล่าวได้เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2517 ทำให้เกิดข้อพิจารณาเบื้องต้นว่า การที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เช่นนี้ จะก่อให้เกิดสิทธิแก่สตรีเสมอเหมือนบุรุษได้อย่างไร เพราะยังปรากฏอยู่ว่า มีบทบัญญัติในกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่หลายบทบัญญัติที่ค่อนข้างจะชัดเจนว่าขัดต่อความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย แต่ก็ไม่อาจดำเนินการเสนอต่อรัฐสภาเพื่อให้แก้ไขกฎหมายดังกล่าวได้ ข้อพิจารณาข้างต้นอาจทำให้เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ.2540) หาได้สร้างความเปลี่ยนแปลงใดให้แกสิทธิสตรีไม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการเรียกร้องในเรื่องสิทธิการเลือกใช้นามสกุลของสตรี โดยการเสนอแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ.2505 ผ่านทางรัฐสภา แต่ไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จ ทั้งนี้รัฐสภาได้มีมติไม่ผ่าน พ.ร.บ. ชื่อบุคคล พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมที่ให้หญิงซึ่งสมรสแล้วมีสิทธิเลือกใช้นามสกุลได้ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2542 ด้วยคะแนนเสียงคัดค้าน 60 เสียง และคะแนนเสียงที่เห็นด้วย 58 เสียง ลงมติไม่ออกเสียง 2 เสียง ในชั้นต่อมาจึงมีการใช้ช่องทางตามเงื่อนไขแห่งรัฐธรรมนูญ ยื่นเรื่อง ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เพื่อให้เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ ว่า

“บทบัญญัติในกฎหมายที่บังคับให้หญิงที่สมรสแล้วต้องใช้นามสกุลสามีนั้นเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อความเสมอภาคที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่มีผลใช้บังคับ”

คำวินิจฉัยข้างต้นนับได้ว่าเป็นแสงสว่างนำทางในการเรียกร้องเพื่อให้สิทธิสตรีได้รับโอกาสเช่นเดียวกับบุรุษ ต่อมาจึงได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติ ชื่อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2548 ขึ้นแทน และในมาตรา 12 ได้บัญญัติใหม่ว่า

Abstract

Women's Right is one of the human right recognized by Thai Constitution which Guaranteed the equality between women & men. In the 1997 Constitution of Thailand Section 30 states that "all persons are equal before the law and shall enjoy equal protection under the law"

The research is examined women's status under 1997 constitution to indicate how is different from previous constitution and found that it is reflected by several laws relating to family life discriminated against women, and traditional attitude impeded.

By studying the section 30 in 1997 constitution indicates that " All persons are equal" We found that the movement of Women's Right Organization will face off the many problem to clarify their ideas for people's understanding and draft constitution committee's acceptance.

Even Thai Constitution guarantees equal rights between women & men , it is just one of the process of movement to create the equal right . It could not guarantee that there is not discrimination on the basis of sex to women. As long as we cannot amend laws to allow for the withdrawal of the reservation to article 16 of the Convention, which deals with family life and marriage of women, Women still are underestimated in sexual violence & harassment by the authorities, and discrimination laws.

บทคัดย่อ

สิทธิของผู้หญิงเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ได้รับการรับรองไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย หลายฉบับในประวัติศาสตร์การปกครอง ภายใต้ “ระบอบประชาธิปไตย” ที่กำหนดเป็นหลักการ เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างหญิงและชายในแนวทางการปกครองของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติรับรองสถานะความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย กำหนดไว้ใน มาตรา 30 และถือว่า “การเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างแห่งเพศจะกระทำมิได้”

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาว่าภาย หลังการประกาศรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 สถานะของผู้หญิงแตกต่างจากก่อนหน้านี้อย่างไร ซึ่งพบว่า สถานภาพของผู้หญิงที่สะท้อนผ่านกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ครอบคลุม เรื่องเพศ ผู้หญิงยังไม่ได้รับสิทธิเสมอภาคอย่างเท่าเทียม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการที่ได้มาซึ่ง มาตรา 30 ในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 เพื่อให้ข้อความ “หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน” คงไว้ พบว่า กระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรสตรี ต้องเผชิญอุปสรรคมากมายในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากสังคมและผู้ร่วมร่างรัฐธรรมนูญในกระบวนการนิติบัญญัติ

การที่สังคมไทยมีรัฐธรรมนูญที่ระบุถึงสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายไว้แล้ว จึงเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการต่อสู้เพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างเพศ แต่มิใช่หลักประกันได้ว่า สังคมยอมรับและเคารพสิทธิของหญิงและชายอย่างเท่าเทียมกัน ประเทศไทยยังไม่สามารถยกเลิกข้อสงวนที่ 16 ในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและในทางปฏิบัติ ผู้หญิงยังคงเผชิญสภาพปัญหาความรุนแรงทางเพศในหลายๆ ด้านทั้งทางตรงและจากการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการละเลยของภาครัฐ และกฎหมายที่ยังคงมีการเลือกปฏิบัติ

“คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

การตกลงกันตามวรรคหนึ่ง จะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างการสมรสก็ได้

ข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสจะตกลงเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้”

จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาว่า สิทธิสตรีที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ จะมีกลไกต่างๆ ที่สร้างขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ.2540) สร้างสรรค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สิทธิสตรีประการใดบ้าง เพราะยังปรากฏอยู่ในบทกฎหมายอีกหลายเรื่อง que สิทธิสตรีไม่เสมอภาคกับบุรุษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิสตรีที่ผ่านมาจนปัจจุบันและกลไกในรัฐธรรมนูญที่จะเสริมสร้างให้สิทธิสตรีนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเปรียบเทียบ “สิทธิสตรีไทย” ตามรัฐธรรมนูญก่อนและหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540)
2. ศึกษาเปรียบเทียบกลไกในรัฐธรรมนูญก่อนและหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) ที่ส่งเสริมให้สิทธิสตรีเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีสมมติฐานอยู่บนความเชื่อที่ว่า หญิงและชายในสังคมไทยยังมีสิทธิไม่เสมอภาคกันในทางกฎหมาย แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) จะเสริมสร้างหลักประกันให้ชายและหญิงมีสิทธิเสมอภาค แต่ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าวนั้นยังมีการดำเนินการไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางในการทำให้สิทธิของสตรีเสมอภาคกับชาย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกี่ยวกับสิทธิสตรี
2. ได้ทราบถึงกลไกในรัฐธรรมนูญที่มีอยู่และกลไกต่างๆ ว่า สามารถนำไปใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิสตรีได้เป็นจริงอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสิทธิสตรีภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จไว้ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) เพื่อศึกษาถึงสถานภาพของสิทธิสตรีไทยที่ปรากฏในอดีต กระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540)
2. รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวกับการยกย่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เพื่อศึกษาถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิสตรี
3. รวบรวมกรณีต่างๆ ที่สตรีใช้ในการต่อสู้ และกระบวนการที่ใช้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิสตรี
4. ศึกษากลไกต่างๆ ของรัฐธรรมนูญที่จะเสริมสร้างสิทธิสตรีให้เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม

เค้าโครงงานวิจัย

รายงานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสิทธิสตรีภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ.2540) ประกอบด้วยเนื้อหา 6 บท ดังรายละเอียดโครงการวิจัย

บทที่ 1 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพผู้หญิงไทย ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540

บทที่ 2 สิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในการยกร่างรับรองสิทธิสตรีในรัฐธรรมนูญ

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงกฎหมายภายหลังรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540

บทที่ 4 กลไกในรัฐธรรมนูญภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540

บทที่ 5 สิทธิและสถานภาพสตรี กลไกและข้อผูกพันระดับนานาชาติ และบทสรุปของการศึกษา

สารบัญ

คำนำ

Abstract

บทคัดย่อ

บทนำ

บทที่ 1 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพผู้หญิงก่อนรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กล่าวถึงสตรี แรงผลักดันจากนานาชาติต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีไทย	1
บทที่ 2 สิทธิ ความเสมอภาคหญิงชายในการกร่างรับรองสิทธิสตรีในรัฐธรรมนูญ ผู้หญิง สิทธิและความเสมอภาค ความเคลื่อนไหวเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ในประเด็นผู้หญิง	19
บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงกฎหมายหลังรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2540 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางเพศ ที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ สถานภาพสตรีไทยตามกฎหมายหลังการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540	35
บทที่ 4 กลไกในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2540 หลังการประกาศใช้ มาตรการ กลไกการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 การใช้กลไกแห่งรัฐธรรมนูญบนความเคลื่อนไหวในประเด็นผู้หญิง	51
บทที่ 5 สิทธิและสถานภาพสตรี กลไกและข้อผูกพันระดับนานาชาติ ความคืบหน้าเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง สถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ การพัฒนากฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญโดยรัฐ	64

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/ 2546 สิทธิในการเลือกใช้นามสกุลของหญิงมีสามี

พระราชบัญญัติชื้อบุคคล(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2548

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ. ...

บทที่ 1 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพผู้หญิงไทย ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540

การปกครองของสังคมไทย มีประวัติศาสตร์ในรูปแบบกษัตริย์ ปกครองบ้านเมือง ไพร่ฟ้าประชาชน ในแบบพ่อปกครองลูกในสมัยสุโขทัย ใช้หลักความเชื่อทางพุทธศาสนาตามไตรภูมิ พระร่วง บทบาทของพระราชและราชินีอยู่เคียงคู่กัน บทหนึ่งในศิลาจารึกกล่าวว่า ‘หญิงชาวเหนือคนหนึ่งคลอดบุตรขณะนำทัพ เนื่องจากสามีได้จากไปในอีกสมรภูมิหนึ่ง’ (สุภัทรา สิงหลกะ, 2535) ดังนั้น ชายและหญิงต่างร่วมกันป้องกันอาณาจักร ในประเพณีสมัยสุโขทัยลูกสาวที่อยู่เลี้ยงดูพ่อแม่จะได้รับมรดกมากกว่าผู้อื่น สะท้อนให้เห็นว่า หญิงในสมัยสุโขทัยต่างมีบทบาทในสังคม และมีการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมแก่หญิงอยู่บ้าง

ต่อมาในสังคมสมัยอยุธยา การปกครองแบบพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงในทางที่มีอำนาจเด็ดขาดมากขึ้นในลักษณะเทวราชาตามลัทธิศาสนาพราหมณ์แนวคิดในการปกครองรับอิทธิพลจากหลักคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของอินเดียมาปรับให้ผสมผสานไปกับพุทธศาสนา การปกครองสมัยนั้นเป็นไปตามหลักการตามจารีตประเพณี ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร มีการใช้กฎหมายพระอัยการลักษณะศัวเมียที่ได้รับจากศาสนาพราหมณ์ในการดูแลไพร่ฟ้าประชาชนร่วมกับหลักทศพิธราชธรรมของพุทธที่พระมหากษัตริย์ต้องยึดถือในการปกครองบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม ความเข้มข้นในการใช้หลักทศพิธราชธรรมก็ขึ้นอยู่กับความตระหนักของพระมหากษัตริย์ ไม่มีอำนาจอื่นใดคัดค้านอำนาจสูงสุดของผู้ปกครองได้ หลักการดังกล่าวสืบทอดมาจนถึงช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งกฎหมายพระอัยการลักษณะศัวเมียได้ถูกนำมารวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรทำให้เรามองเห็นสถานภาพของหญิงภายใต้กฎหมายลักษณะดังกล่าว

ในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรัชกาลที่ 1 มีมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการปฏิรูปกฎหมายไทยในประวัติศาสตร์คือ เกิดกรณี การฟ้องร้องของคดีนายบุญศรีต่ออำแดงป้อม เนื่องจากอำแดงป้อมเป็นเมียนายบุญศรีแต่มาขอหย่าต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพราะตนไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่น พระเกษมได้พิจารณายินยอมให้อำแดงป้อมหย่า ทำให้นายบุญศรีเห็นว่า ตนไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะถือว่าเมียตนมีชู้ จึงมีการร้องเรียนเกิดขึ้น กาลครั้งนั้น รัชกาลที่ 1 ทรงมีความเห็นว่าการตัดสินดังกล่าวกฎหมายไม่มีความเป็นธรรมต่อผู้เป็นสามี จึงโปรดให้มีการรวบรวมกฎหมายลักษณะต่างๆ ที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาประมวลเสียใหม่ให้เหมาะสมแก่กาลสมัยและประทัບตราสามดวง ซึ่งเป็นเครื่องหมายกระทรวงเป็นหลักในการบริหารราชการแผ่นดินไว้จึงเรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” และได้ใช้กฎหมายนี้มาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 4 จึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตกในยุคนั้นและมีการออกกฎหมายใหม่ๆ เพิ่มเติมขึ้น

สถานะของผู้หญิงในกฎหมายที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในพระอัยการลักษณะศัวเมียซึ่งได้รับอิทธิพลจากส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของฮินดู จนกระทั่งมีการ

พยายามรวบรวมกฎหมายเหล่านี้อีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งรัตนโกสินทร์ ทำให้ปรากฏสถานะผู้หญิงไปในทิศทางเดียวกัน ตามแบบฉบับของกฎหมายที่มาจากฐานทางศาสนาอันผสมกับพุทธศาสนา คือ

ผู้หญิงจะปรากฏตัวตนใน 2 สถานะหลักๆ คือ สถานะลูกสาวและเมีย

สถานะลูกสาว ในมาตรา 79 ของกฎหมายตราสามดวง กล่าวไว้ว่า

‘บุตรท่านบิดามารดายังมีได้ประกอบสามีให้ไซ้ บิดามารดานั้นเป็นอิสระแก่บุตร ถ้าชายใดพึงใจด้วยลูกท่าน ให้คำนับบิดามารดาตามประเพณีให้บิดามารดาจะให้สามีจึงเป็นอิสระแก่ภรรยา’

ผู้หญิงสถานะลูกสาว ปรากฏให้เห็นว่า เป็นสมบัติของพ่อ จนกว่าจะมีสามี ซึ่งในการจะมีสามี ต้องได้รับความเห็นชอบจากบิดาด้วยเช่นกัน ลูกสาวในที่นี้จึงไม่มีอำนาจในการเลือกคู่ครองได้ด้วยตนเอง

สถานะของเมีย ในพระอัยการ ลักษณะผัวเมีย สะท้อนให้เห็นถึง โครงสร้างทางสังคมให้อำนาจแก่ชายในการเป็นเจ้าของครอบครัว หมายถึงการเป็นเจ้าของเมียและลูก กฎหมายให้อำนาจแก่ชายเจ้าของครอบครัวในการทុบตี ลงโทษเมีย ถือได้ว่าการทុบตีนั้นเป็นการสั่งสอน และเป็นเรื่องธรรมดาของผัวเมีย หากไม่ทำร้ายกันจนถึงตาย แต่หากหญิงทำร้ายผัวจนตายจะต้องได้รับโทษและปรับไหม ดังที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะผัวเมีย มาตรา 17 ระบุว่า “ผัวเมียวิวาทกันชายผัวทុบตีฟันแทงเมียหญิงผู้เมียตาย ให้ลงโทษตั้งฉันทผู้อื่น ถ้าหญิงทុบตีฟันแทงชายผู้ผัวตายให้ลงโทษคุกกัน ถ้าแก่แล้วตีฟันแทงให้ตาย ท่านให้ไหมโดยศักดิ์มือ ไม้หยา สินไหมให้เอาเข้าพระคลังหลวงจนสิ้น” (อ้างในสุภัทรา สิงหลกะ, 2535)

เมีย จึงเป็นสมบัติของผัว มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่ง และต้องสงบเสงี่ยม เชื่อฟังผัว ทั้งนี้เพราะสามีมีอำนาจในการเขียนตีภรรยาเพื่อลงโทษได้ คงปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะผัวเมีย มาตรา 60 ระบุว่า “สามีภรรยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิดสามีจะปราบปรามโดยดีหญิง หญิงจะเอาไหมแก่สามีมิได้ ถ้าภริยาคำว่าหยาบช้าแก่สามีให้ภริยาเอาข้าวตอกดอกไม้ขอโทษแต่สามีจึงควร” (อ้างใน สุภัทรา สิงหลกะ, 2535)

ผู้หญิงจึงอยู่ในฐานะของการเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ทำให้ผู้หญิงมีความอดทน ออกกลืนดังคำกล่าวที่ว่า ผัวเมียตีกันเป็นเรื่องของลึนกับฟันเท่ากับเป็นการยอมรับสถานะของความรุนแรงในครอบครัวไว้ นอกจากการเป็นเจ้าของประเพณีแล้ว สามียังสามารถยกเมียหรือใช้เมียเป็นสิ่งที่กำนัลหรือทรัพย์สินที่จะมอบแก่ผู้อื่นได้ด้วย ดังที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะผัวเมีย มาตรา 12

ระบุว่า “ผู้ใดเสนอหาแก่ท่าน ยกยอชีวิตให้แก่ท่านด้วยเสนหาแล้ว และอยู่มาคืนเอาเล่า ท่านว่า จะคืนมิได้เลย” (อ้างใน สุภทรา สังหละ, 2535)

จากโครงสร้างทางกฎหมายที่กำหนดไว้ ทำให้หญิงทำได้เพียงการยอมรับสถานะที่ถูกกำหนด ความคิดดังกล่าวยังฝังรากลึกกับทั้งชายและหญิงในสังคมมาจนถึงสังคมปัจจุบัน ที่บางครอบครัวยังเชื่อว่า สามีสามารถทำร้ายหรือฆ่าภรรยาได้ ถ้าภรรยาทำผิดหรือไม่ซื่อสัตย์ ‘เมีย’ ต้องซื่อสัตย์คือ ‘มีผัวคนเดียว’ เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดการประมวลกฎหมายตราสามดวงขึ้นมาใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ก็ตาม แต่ปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์ได้ทำให้เห็นว่า ภายใต้กรอบจารีตและกฎหมายที่เคร่งครัดในการควบคุมผู้หญิง ก็ยังมีผู้หญิงที่ต้องการต่อสู้เพื่อให้ได้รับอิสระจากผัว การพยายามเรียกร้องต่อระบบกฎหมายที่ควบคุมอยู่ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นระบบ โครงสร้างทางสังคมที่ยอมรับอำนาจชายเป็นใหญ่ ที่ไม่สามารถยอมรับการมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตตนเองของหญิงได้ หญิงมีฐานะอย่างสูงจึงถูกมองว่า เป็นความไม่เป็นธรรม ในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะผัวเมีย มาตรา 9 ระบุว่า

9 มาตราหนึ่ง หญิงใดทำชั่วเหนือผัว ผัวจับผู้ใดมีทันพิจารณาบันดาล โกรธตีค่าฆ่าฟันแทงชายผู้นั้นตาย ใช้ให้พิจารณา ถ้าเปนสังว่าชายทำชั่วด้วยเมียมันจริง มิให้เอาโทษแก่ชายเจ้าเมียนั้นเลย ถ้าชายผู้ฟัวพันฆ่าตีหญิง หญิงหนีรอดใช้ ให้เอาหญิงนั้นเป็นคนหลวงท่านจให้ลงโทษประการใด ตามพระราชอาญานั้นแล

เห็นได้ว่า กฎหมายให้สิทธิแก่สามีที่สามารถจะฆ่าชาย(อื่น) ที่เห็นว่าเป็นชู้ และสามารถฆ่าภรรยาได้โดยไม่มีโทษ สถานะของเมียในทางกฎหมายจึงกลายเป็นการกำหนดให้ต้องเป็นสมบัติของผัวไปตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะถูกขาย หรือถูกมอบแก่ผู้อื่นต่อไป

สถานภาพผู้หญิงที่ปรากฏจึงมีเพียงพื้นที่ของความเป็นลูกและเมียในบ้าน มีสถานะเพียงสมบัติของชายที่เป็นไพร่พลเมืองของสังคมได้การปกครองของกษัตริย์ แม้ว่าในช่วงที่ชายต้องไปทำศึก หรือถูกเกณฑ์ให้ไปเป็นข้าแก่บ้านเมือง หญิงต้องทำหน้าที่ในการทำมาหากิน ดูแลบ้านเรือนและลูก แต่บทบาทดังกล่าวก็มิได้รับการยกย่องให้มีความสำคัญในทางสังคม

ดังนั้น แม้ว่าในหลักการการปกครองบ้านเมือง ผู้ปกครองจะมีหลักทศพิธราชธรรม อันว่าด้วยธรรมะของผู้ปกครอง ซึ่งประกอบด้วย การรักษากาย วาจา ใจให้เรียบร้อย เป็นผู้มีความอ่อนโยน เป็นผู้มีความซื่อตรง บำเพ็ญเพียร ความไม่เบียดเบียน ไม่ประพฤติผิดธรรมเนียมคลองธรรม และการไม่คิดร้าย แต่ด้วยโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ กษัตริย์จึงมีบทบาทในการปกครองพลเมืองผู้ชาย ขณะที่ผู้หญิงถูกจัดอยู่ในส่วนของการเป็นสมบัติของพ่อและผัว ฉะนั้นในโครงสร้างทางการปกครองบ้านเมือง ผู้หญิงจึงไม่มีตัวตนในฐานะไพร่พลทางสังคม แม้ว่าในวิถีชีวิตทั้งหญิงและชายต่างเคียงบ่าเคียงไหล่กันในการทำมาหากิน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การใช้หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็นหลักการปกครองบ้านเมืองของผู้ชายและใช้กับไพร่พลซึ่งมีแต่เพศชาย ขณะเดียวกันกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงมีลักษณะรองรับสถานะอำนาจของผู้ชายในการควบคุมผู้หญิงเป็นหลัก

ในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-พ.ศ.2411) เป็นช่วงการวางรากฐานการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความคิดของนักปกครอง นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายเพื่อเตรียมพร้อมไปสู่ความเป็นศิวิไลซ์เพื่อต่อสู้กับประเทศตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลในช่วงการล่าอาณานิคม

ปรากฏการณ์อำนาจเหมือนและอำนาจจันในรัชกาลที่ 4 เป็นเพียงตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นการต่อสู้ของผู้หญิงในการเรียกร้องสิทธิการเลือกที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองของผู้หญิงชาวบ้าน ซึ่งอาจมีผู้หญิงอีกมากมายก่อนหน้านี้ที่พยายามต่อสู้เพื่อกำหนดชีวิตตนเอง แต่กรณีของอำนาจเหมือนและอำนาจจันเกิดขึ้น ในช่วงของการพยายามจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อต่อต้านแนวคิดของตะวันตกที่มองว่าในสังคมไทย สถานภาพผู้หญิงนั้นต่ำจนเป็นสังคมบ้านป่าเมืองเถื่อน ทำให้สถานภาพผู้หญิงและประสบการณ์ของผู้หญิงสามัญที่พยายามต่อสู้กับระบบสังคมที่เป็นอยู่ในเวลานั้นมีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์

อำนาจเหมือน ทูลเกล้าถวายร้องฎีกา เพราะถูกบิดาบังคับให้อยู่กินกับชายที่ไม่ได้พึงใจ ขณะที่ตนมีคนรักอยู่แล้ว ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเลิกทาส จศ. 1227 (พ.ศ.2408) และแก้ไขเพิ่มเติม จศ.1230(พ.ศ.2411) ที่นำไปสู่การยกเลิกประเพณีคลุมถุงชน ความหนึ่งปรากฏว่า

‘หญิงอายุ 20ปีเศษแล้ว ควรจะเลือกหาผัวตามใจตัวได้....บิดา มารดา มิได้เป็นเจ้าของบุตรชาย บุตรหญิง ดังหนึ่งคนเจ้าของโค กระบือ ช้างม้า จะตั้งราคาขายตามใจได้....’

สะท้อนให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทรงมีแนวคิดใหม่ต่อการมองผู้หญิงในสังคมไทย ว่า ผู้หญิงสามัญก็คือมนุษย์คนหนึ่งในสังคมที่ตัดสินใจเลือกคู่ด้วยตนเองได้ และผู้ปกครองบ้านเมืองควรให้ความยุติธรรม

กรณีของอำนาจจันร้องฎีกา เพราะถูกสามีขายโดยมิได้ถามไถ่ถึงความสมัครใจของตนก่อนมีการตราพระราชบัญญัติห้ามขายเมีย จศ. 1229 (พ.ศ.2410) กำหนดให้สามีจะขายภรรยาโดยไม่ได้รับความยินยอมจากภรรยาไม่ได้ โดยมีพระราชวินิจฉัยว่า การที่กฎหมายยอมให้ห้ามขายเมียได้ เสมือนหนึ่งผู้หญิงเป็นทาส ผู้ชายเป็นคน หายุติธรรมไม่ ให้ยกเลิกเสีย

แต่เดิมสังคมไทยปกครองใช้หลักความเป็นธรรมตามหลักทางศาสนา แต่ไม่มีกล่าวถึงผู้หญิงอยู่ในฐานะพลเมือง จากการแก้ไขกฎหมายที่ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 4 กรณีอำนาจเหมือนและอำนาจจัน สะท้อนให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์พยายามใช้หลักการเคารพศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์มาใช้ในการพัฒนาสังคมโดยมองไปที่การยอมรับการตัดสินใจของผู้หญิงมากขึ้น

แม้จะเป็นการแก้ไขกฎหมายเฉพาะเมื่อมีกรณีที่เกิดขึ้นก็ตาม ประเด็นสำคัญหนึ่งคือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่ามีการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของผู้หญิงผู้เป็นเจ้าของปัญหาอยู่ตลอดเวลา ในช่วงแห่งยุคสมัยที่ผู้หญิงไม่มีสิทธิและทางเลือกในการกำหนดชะตาชีวิตตนเอง

อย่างไรก็ตาม การประกาศให้ผู้หญิงสามารถเลือกคู่ครองได้เอง น่าจะเป็นผลของบรรยากาศทางการเมืองในสมัยนั้นที่เริ่มเปิดประเทศและรับเอาอารยธรรมตะวันตกเพื่อให้เป็นศิวิไลซ์รอดพ้นจากการล่าอาณานิคม(กฤตยา อาชวนิจกุล และกนกวรรณ ธรารวรรณ, 2545) การรับอิทธิพลทางความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ผู้หญิงจากกลุ่มมิชชันนารีเข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนาการให้การศึกษาแก่ผู้หญิงในช่วงเวลานั้น ทำให้ผู้หญิงไทยเริ่มมีโอกาสดำเนินการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูง ลูกพี่ลูกน้องๆ รวมถึงการสนับสนุนให้พระราชธิดามีโอกาสทางการศึกษาทัดเทียมกับพระราชโอรส

รัชกาลที่ 5 ยุคการเร่งปฏิรูปประเทศ มีการพัฒนาปรับปรุงประเทศในหลายด้าน ในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประเทศตะวันตก ผู้หญิงชนชั้นสูงและชนชั้นกลางถูกคาดหวังให้มีฐานะเป็นแม่บ้าน แม่เรือนที่มีคุณภาพและต้องช่วยเหลืองานสามีได้ ซึ่งหมายถึงผู้หญิงต้องได้เรียนหนังสือเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันผู้หญิงก็ยังคงต้องรับหน้าที่อบรมสั่งสอนลูก ดำรงตนเสมือนเป็นครูคนแรกของลูก ดังนั้น ผู้หญิงยุคนี้จึงเป็นบทบาทเป็นทั้งเมียและแม่ที่มีความเพียบพร้อม

มิชชันนารีได้เริ่มเข้ามาสอนหนังสือ เมื่อ พ.ศ. 2417 ได้เปิดโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง เพื่อสอนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สอนเรื่องการเรือนและมารยาทตามแบบตะวันตกให้กับเด็กผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของบรรดาพ่อค้า ขุนนางชั้นสูงมากกว่าการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับสามัญชนซึ่งไม่มีเงินที่จะเข้าเรียนหนังสือได้ ส่วนโรงเรียนในภาครัฐยังไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อหาที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เรียน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการทำหน้าที่ของแม่บ้าน แม่เรือน เป็นการส่งเสริมหน้าที่ของผู้หญิงที่สอดคล้องกับฐานะเมียและแม่ตนเอง

การประกาศเลิกทาส ออกพระราชบัญญัติทาสรัตนโกสินทร ศก 124 (พ.ศ.2448) ห้ามซื้อขายทาส ทำให้หญิงชนชั้นล่างต้องเข้าสู่อาชีพอื่น นอกจากนี้อิทธิพลจากการพัฒนาด้านการค้า ทำให้มีการนำหญิงต่างชาติเข้ามารองรับต่อพลเมืองต่างชาติ หลังการประกาศเลิกทาส มีทาสหญิงที่ถูกปลดปล่อยโดยที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาและอาชีพจำนวนมากไร้หลัก ต่อมาเกิดการรวบรวมผู้หญิงตั้งเป็นสถานค้าประเวณี เกิดปัญหาการล่อลวงผู้หญิงให้เชิณด์สัญญารับเงินแล้วต้องทำงานรับจ้างเป็นโสเภณี ช่วงนั้นหญิงค้าประเวณีถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคมและน่ารังเกียจ ถูกตอกย้ำว่าเป็นพาหะและเป็นกลุ่มที่แพร่กระจายกามโรค ในปี พ.ศ.2451 มีการออกพระราชบัญญัติป้องกันสังขจรโรค ร.ศ. 127 รองรับการค้าประเวณี กำหนดบริเวณที่ตั้งสถานบริการ เพื่อควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากกว่าจะให้ความช่วยเหลือหรือคุ้มครองแก่หญิงที่ต้องมาขายบริการ

ด้านการปรับปรุงกฎหมาย แก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดการยอมรับของอารยประเทศมากขึ้น การตรากฎหมายในหลายฉบับ อาศัยรูปแบบของกฎหมายทางตะวันตก การตราพระราชกำหนดลักษณะข่มขืนล่วงประเวณี ร.ศ.118 (พ.ศ.2442) กำหนดโทษผู้ข่มขืนกระทำชำเราหญิงอันมิใช่ภรรยาตน และผู้กระทำชำเราผิดธรรมชาติโลกย์ ซึ่งเป็นความผิดฐาน Sodomy ซึ่งหมายถึง การมีความผิดในเรื่องการมีกิจกรรมทางเพศ ได้แก่ การมีความสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกัน กับสัตว์ มีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก บางครั้งหมายถึง การมีเพศสัมพันธ์ทางปาก และการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งในทางคริสตศาสนาถือเป็นการทำลายหลักศีลธรรม (อ้างใน สุไลพร ชลวิไล, 2545) มาบัญญัติใช้เป็นกฎหมายในสังคมไทย

ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 แทน กฎหมายลูกเรียกใหม่ ว่า ความผิดฐานชำเราผิดธรรมชาติมนุษย์ มาตรา 242

‘ผู้ใดทำชำเรา ผิดธรรมชาติมนุษย์ ด้วยชายก็ดี หญิงก็ดี หรือทำชำเราด้วยสัตว์เดรัจฉานก็ดี ท่านว่ามีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนขึ้นไปจนถึงสามปี และให้ปรับตั้งแต่ห้าสิบบาทขึ้นไปจนถึงห้าร้อยบาทด้วยอีกโสดหนึ่ง’

กฎหมายที่ออกมาบังคับใช้ถือเป็นตัวบทกฎหมายที่ระบุความผิดกับลักษณะของความสัมพันธ์ทางเพศของมนุษย์ที่ต้องรับโทษ อย่างไรก็ตาม การออกกฎหมายดังกล่าว เป็นการพยายามเพื่อเร่งการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงประเทศให้มีความเจริญตามแบบตะวันตกอย่างไม่สอดคล้องกับสังคมไทย เพราะกฎหมายลักษณะดังกล่าวมีรากฐานของศาสนาคริสต์มาใช้

ในปี พ.ศ.2499 ได้มีการยกเลิกความผิดฐานดังกล่าว เพราะเห็นว่ามักไม่เกิดคดีขึ้น (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2526) แต่ความคิด ความเชื่อเรื่องคนรักเพศเดียวกันเป็นความผิดปกติก็ยังเป็นความเชื่อที่คงหลงเหลือเป็นรากฐานที่สอดคล้องกับความรู้อื่นๆ มาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางการแพทย์ที่ถูกสร้างขึ้นที่ในอดีตคนรักเพศเดียวกันถูกระบุว่าเป็นความผิดปกติทางจิต ซึ่งปัจจุบันความรู้เหล่านี้ได้มีการยืนยันจากทางองค์การอนามัยโลก (WHO)แล้วว่า ไม่ใช่โรคหรือความผิดปกติ และสังคมไทยก็ให้การยอมรับทางวิชาการต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว โดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ว่าคนรักเพศเดียวกันไม่เป็นความผิดปกติทางจิต ซึ่งก็พบว่ามี ความสอดคล้องกับรากฐานความเชื่อเดิมในสังคมไทย ซึ่งในอดีตได้มีการกล่าวถึง ว่า มีการยอมรับสถานะมนุษย์มี 3 ลักษณะทางเพศ คือ คนที่เป็นชาย คนที่เป็นหญิง และ “กะเทย” ซึ่งในอดีตกะเทยนั้นหมายถึง ผู้มีเพศเป็นชายหรือมีเพศเป็นหญิงทางกาย แต่มีความพึงพอใจทางเพศกับคนเพศเดียวกัน (วิลาสินี พิพิธกุล(แปล), 2547)

การเปลี่ยนแปลงสถานะภาพผู้หญิง ในเชิงการยอมรับสถานะภาพของเมียมีมากขึ้น พระราชบัญญัติลักษณะมรฎก (พ.ศ. 2441)ให้สิทธิอนุภรรยาได้รับมรดกครึ่งหนึ่งของภรรยาหลวง

กรรยาทาสที่ไม่มีบุตรมีอิสรภาพทันทีเมื่อสามีตาย มีการพยายามชักจูงให้ประชาชนหันมานิยมระบบหัวเดียวเมียเดียวเพื่อให้เกิดการยกระดับสถานภาพผู้หญิงในแบบตะวันตกที่ถือว่าการให้สิทธิเท่าเทียมกัน การประกาศยกเลิกธรรมเนียมกินสินสอดทองหมั้น(พ.ศ.2443) ให้แก่ชาย ให้ถือเป็นสิทธิขาดของฝ่ายหญิงเมื่อเกิดการหย่าร้าง ซึ่งเป็นการเน้นปรับปรุงประเทศไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวคิดที่มีอิทธิพลของประเทศตะวันตกเป็นหลัก และเริ่มมีกลุ่มผู้หญิงมีการศึกษาออกหนังสือเป็นสื่อในการเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงเกิดขึ้น เช่น วารสารกุลสตรี เพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องงานบ้านแก่ผู้หญิงและการเรียกร้องให้มีการส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เรียนหนังสือมากขึ้น (กฤตยา อาชวนิจกุล กนกวรรณ ธรววรรณ, 2545)

ในสมัย รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงการสร้างสถานภาพผู้หญิงและความเสมอภาคระหว่างหญิงชายให้เด่นชัดมากขึ้น ในพระราชนิพนธ์บทความเรื่อง “เครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองคือสภาพสตรี” เน้นให้เห็นว่า ผู้หญิงคือเครื่องมือที่ใช้ในการชี้วัดความเป็นประเทศที่เจริญแล้ว ทั้งนี้โดยที่ชาย หญิงจะต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4-6 สถานภาพของผู้หญิง แบ่งได้เป็น 2 สถานะคือ ผู้หญิงที่มีโอกาสได้รับการศึกษา เป็นเมียที่ดี ส่วนใหญ่ยังเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง พ่อค้า และชนชั้นสูงในราชสำนัก แต่ผู้หญิงสามัญซึ่งส่วนใหญ่ยังมีโอกาสทางการศึกษาน้อย และบางส่วนกลายเป็นหญิงค้าบริการทางเพศและถูกมองว่าเป็นหญิงคนชั่วของสังคม

ในสมัยของรัชกาลที่ 6-7 ผู้หญิงชนชั้นกลางกลุ่มหนึ่งได้ออกมาเรียกร้องความเสมอภาคของผู้หญิงในการมีโอกาที่เท่าเทียมทางการศึกษา การเรียกร้องให้มีการช่วยเหลือหญิงค้าบริการทางเพศและหญิงที่ต้องตกทุกข์ได้ยากผ่านนิคมสาร สตรีศัพท์และสตรีไทย (Pongsapich, 1996. อ้างในกฤตยา อาชวนิจกุล กนกวรรณ ธรววรรณ, 2543) ได้เกิดขบวนการเรียกร้องให้สังคมมีเสรีภาพและความเท่าเทียมกันในมนุษย์ที่ต่างชนชั้นและต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพผู้หญิงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 และการมีรัฐธรรมนูญ

ประเทศไทยได้รับแรงกดดันจากองค์การสหประชาชาติให้ตระหนักในการป้องกันและคุ้มครองผู้หญิงจากการถูกค้าบริการทางเพศ จนทำให้เกิดการยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค ร.ศ.127 ซึ่งยอมให้มีช่องโสเภณี การค้าบริการทางเพศอยู่ภายใต้การควบคุมของทางราชการ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ขายที่มาจากต่างแดนไปติดภรรยา และประกาศใช้พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2503 ยกเลิกการอนุญาตให้ตั้งช่องโสเภณีเพื่อป้องกันและปราบปราม การนำหญิงและเด็กหญิงจากต่างประเทศเข้ามาขายประเวณีในประเทศ และห้ามนำหญิงและเด็กหญิงไทยออกไปขายประเวณีต่างประเทศ เพราะถือว่า การค้ามนุษย์ขัดต่อหลักการสิทธิมนุษยชน

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขปกครองบ้านเมืองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือหลัก การให้สิทธิแก่

ประชาชนเป็นผู้ปกครองในฐานะเจ้าของประเทศ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ถือเป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง ที่ผู้ปกครองมาจากตัวแทนของประชาชน กล่าวได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสังคมไทย และได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและความเสมอภาคไว้ในรัฐธรรมนูญ

มาตรา 14 “ราษฎรไม่ว่าเพศใด เมื่อมีคุณสมบัติต่อไปนี้ ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงมติ เลือกผู้แทนหมู่บ้านได้คือ 1. มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ 2. ไม่เป็นผู้ไร้หรือเสมือนไร้ความสามารถ 3. ไม่ถูกศาลพิพากษาให้เสียสิทธิในการออกเสียง 4. ต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย คุณสมบัติของผู้แทนหมู่บ้านและผู้แทนตำบลให้เป็นเหมือนดังมาตรา 11”

นับว่าเป็นการเริ่มต้นการปกครองประเทศที่มีการกล่าวถึงถึงสิทธิและความเสมอภาคของหญิงและชายในระดับชาติ และปี พ.ศ. 2476 ผู้หญิงมีสิทธิในการออกคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยผ่านผู้แทนตำบลได้เป็นครั้งแรกพร้อมกับผู้ชาย และนำมาซึ่งการพยายามแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ขัดกับหลักการของรัฐธรรมนูญ

ในปี พ.ศ. 2478 กฎหมายลักษณะหัวเมือง ถูกยกเลิก มาใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 อาจกล่าวได้ว่าเรื่องนี้มีการพยายามแก้ไขเรื่อยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แต่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากขุนนาง อย่างไรก็ตามการแก้ไขครั้งนี้กฎหมายยังคงให้สิทธิสามีฟ้องหย่าภรรยาได้เมื่อภรรยามีชู้ และศาลยังถือว่า สามีที่ฆ่าชู้และภริยาขณะที่ทำชู้เป็นการป้องกันเกียรติยศและชื่อเสียงโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีความผิด (วิมลศิริ ชำนาญเวช, 2547)

หลังปี พ.ศ. 2475 ผู้หญิงได้รับการส่งเสริมให้รวมตัวกันเป็นสมาคมมากขึ้น กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการบริการสังคม มุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้หญิงที่ประสบปัญหาทางกฎหมายและให้ความช่วยเหลือเรื่องการพัฒนาอาชีพ เสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

แม้ว่าสังคมไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ให้อำนาจสูงสุดกับกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตย แต่ก็เกิดการโค่นล้มอำนาจผู้บริหารบ้านเมืองหลายครั้ง ในช่วงเผด็จการทหารจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์-ประภาส กิระยะเวลาประมาณ 16 ปีทำให้กิจกรรมความเคลื่อนไหวเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหยุดชะงักลง กระทั่งปี 2515 เกิดกลุ่มผู้หญิงกึ่งก้าวหน้า (semi progressive) ทำงานเคลื่อนไหวกับกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ อย่างต่อเนื่อง องค์กรผู้หญิงในมหาวิทยาลัยต่างมีการเรียกร้องสิทธิแรงงานหญิงและหญิงบริการทางเพศ

กรณี 14 ตุลาคม 2516 นิสิตนักศึกษาได้รวมตัวเรียกร้องรัฐธรรมนูญและขับไล่ผู้นำประเทศออกนอกราชอาณาจักร เกิดวันมหาวิปโยค นิสิต นักศึกษา รวมตัวกันเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เกิดเหตุการณ์ ผู้เดินขบวนถูกทำร้าย ทหารยิงทางราชการถูกเผา ทำลายเสียหาย ภายหลังเหตุการณ์

ดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ระงับเหตุร้าย และทรงแต่งตั้งศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พร้อมทั้งพระราชทานนโยบายให้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จภายใน 1 ปี

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ตั้ง ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ เป็นประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ มีกรรมการทั้งหมด 18 คน ซึ่งกลุ่มส่งเสริมสถานภาพสตรีได้มีการเรียกร้องให้กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผู้หญิงอยู่ในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญด้วย ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ โดยคุณสุมาลี วีระวาทยะ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและท่านได้เป็นผู้เสนอให้มีบทบัญญัติ “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ต่อมาในปี พ.ศ.2519 เกิดกรณีการประท้วงขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจรที่เดินทางกลับเข้าประเทศ ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญทำให้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2517 ถูกยกเลิกไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กล่าวถึงสตรี

อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยมีระบบการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่โดยตลอดระหว่างการเป็นประชาธิปไตยแบบมีการเลือกตั้งตัวแทน ด้วยการทำการรัฐประหาร โดยทหารทำให้ประเทศไทย มีการเขียนและเปลี่ยนรัฐธรรมนูญใหม่มาจนถึงปัจจุบันถึง 16 ฉบับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรก พ.ศ.2475 กล่าวได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีการให้การรับรองสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างประชาชนชายและหญิง ในการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนหมู่บ้านและการสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งสิทธิดังกล่าวถือว่าเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่ให้สิทธิทั้งหญิงและชายมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งตัวแทน

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยที่มีการกำหนดว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ในมาตรา 28 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “หญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และมี “บทเฉพาะกาล” กำหนดให้แก้ไขกฎหมายที่มีบัญญัติใด ทำให้หญิงไม่เท่าเทียมชาย ให้ยกเลิกภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

จากการกำหนดบทเฉพาะกาลดังกล่าว นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายและระเบียบข้อบังคับหลายอย่างส่งผลให้เกิดความเสมอภาคต่อสถานภาพของสตรีไทยในหลายเรื่องที่สำคัญได้แก่ การทำนิติกรรมสัญญาของหญิงซึ่งสมรสแล้ว การที่ผู้หญิงสามารถเข้ารับราชการในบางตำแหน่ง เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ซึ่งเดิมผู้หญิงไม่สามารถดำรงตำแหน่งดังกล่าวมานี้ได้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อปี 2519

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 มาตรา 68 ได้รับรองความเสมอภาคระหว่างหญิงชายไว้ว่า

“รัฐพึงรักษา ส่งเสริมและพัฒนาความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง”

ในมาตรา 82 ระบุไว้ว่า

“รัฐพึงส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ และพึงคุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและหญิงกับจัดระบบแรงงานสัมพันธ์ รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม”

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538 ได้กำหนดรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย แต่มิได้มีการกำหนดบทเฉพาะกาลให้มีการแก้ไขกฎหมายภายในเวลา 2 ปี ดังเช่นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิและความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ไว้ในหลายมาตราด้วยกัน

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน

มาตรา 23 ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระราชทายาทไว้ตามกฎหมายแต่ยกราชบัลลังก์ด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบและให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมเพื่อรับทราบและให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบและให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระราชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระราชทายาทไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามมาตรา 22 ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อรัฐสภาเพื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบ ในการนี้จะเสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาในการรับทราบตามวรรคหนึ่ง หรือให้ความเห็นชอบตามวรรคสอง

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าตั้งข้อสังเกตไว้คือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน(พ.ศ.2540) ในมาตรา 53 วรรคแรก ได้กล่าวไว้ว่า เด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม แม้จะไม่มีภาระระบุชัดเจนในเรื่องผู้หญิงและเด็กที่ได้รับผลกระทบหรือตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวหรือการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม แต่เมื่อศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนดดังกล่าวมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้ที่ได้รับความรุนแรงและได้รับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก

นอกจากนี้ในมาตรา 80 วรรคแรก กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายไว้ดังนี้

มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

มาตรา 86 แห่งรัฐธรรมนูญ(พ.ศ.2540) ได้กำหนดให้มีการคุ้มครองแรงงานหญิงไว้

มาตรา 86 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรในวัยทำงานมีงานทำ ค้ำครองแรงงาน โดยเฉพาะ แรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้ง ค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ(พ.ศ.2540) ยังได้กำหนดให้มีผู้แทนองค์การพัฒนาเอกชน ด้านสตรี ร่วมเป็นกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างกฎหมาย ในกรณีที่ประธานสภาวินิจฉัยว่า กฎหมายนั้นมีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้หญิง ไว้ใน มาตรา 190 ระบุว่า

“การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่า มีสาระสำคัญ เกี่ยวกับเด็ก สตรี และคนชราหรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หากสภาผู้แทนราษฎรมิได้พิจารณาโดย กรรมการวิสามัญ ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้น ประกอบด้วยผู้แทน องค์การเอกชนเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการ ทั้งหมด”

กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมสิทธิความเสมอภาค ระหว่างหญิงชายในด้านต่างๆ ไว้อย่างครอบคลุม รอบด้าน ซึ่งก็เป็นการเขียนเพื่อสะท้อนใจความ และหลักการสำคัญที่พยายามจะก่อให้เกิดการสร้างกลไกคุ้มครองสิทธิ รวมถึงการมีส่วนร่วมของ ผู้หญิงในองค์การเอกชนต่างๆ ที่ทำงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ ผู้หญิงในการพิจารณาปัญหามากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ภายใต้ เจตนารมณ์ดังกล่าว ข้ออ่อนประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ ไม่มีการระบุเป็นบทเฉพาะกาล ในเรื่องกำหนดระยะเวลาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ ทำให้การเปลี่ยนแปลงแก้ไข กฎหมาย หรือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงมาตรการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ที่จะต้องเกิดขึ้น ไม่มีการ ดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้สำเร็จลง่วงในระยะเวลาอันสั้นได้ เพราะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง เช่น แรงผลักดันจากสังคม และการให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิสตรีของนักการเมืองซึ่งปัจจุบัน มีความสนใจและความเข้าใจต่อประเด็นดังกล่าวนี้้น้อยมาก

แรงผลักดันจากนานาชาติ ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสตรีไทย

องค์การสหประชาชาติได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2488 มีวัตถุประสงค์เพื่อการธำรงรักษาและ รักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของโลก ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือต่างๆ เพื่อความ เจริญรุ่งเรืองและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวโลก (มานพ เมฆประยูรทอง, 2533) ประเทศไทยเป็น สมาชิกขององค์การสหประชาชาติในลำดับที่ 55 เมื่อ พ.ศ. 2489 การประกาศกฎบัตร

สหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีข้อตกลงที่เป็นหลักประกันสถานภาพและสิทธิสตรี บัญญัติในข้อ 2 ระบุว่า

“ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่กล่าวในปฏิญญานี้ โดยไม่มีการแบ่งแยกใดๆ ไม่ว่า ชาติ ศิพ เพศ ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง ความเชื่ออื่นๆ ที่มาแห่งเชื้อชาติหรือสังคม ทรัพย์ กำนันหรือฐานะอื่น”

เพื่อเป็นการรับรองว่า หญิงและชายต่างก็เป็นมนุษย์เท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใดๆ รวมทั้งความแตกต่างทางเพศ ประเทศไทยได้เซ็นสัญญาร่วมด้วยทำให้มีพันธะในการต้องปฏิบัติตามหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (United Nation Human Rights Declaration) และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women) ในการที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับอนุสัญญาที่ได้ลงนามไว้

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้นำ ประเทศไทยมีภาพของการเชิดชูบทบาทความเป็นเมียและแม่ของผู้หญิง ทำให้ดูเหมือนว่า ผู้หญิงได้รับโอกาสในทางสังคมมากขึ้น แต่บทบาทที่ถูกให้ความสำคัญยังเป็นเรื่องการตอกย้ำความเป็นแม่และเมียให้กับผู้หญิงมากกว่าการให้โอกาสผู้หญิงในการมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้ที่ให้กำลังใจสามี เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของสามี อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2498 จอมพล ป.พิบูลสงครามได้แต่งตั้งคณะกรรมการชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้สอดคล้องกับกฎบัตรแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นับจากปี พ.ศ.2498-2517 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า จากการที่ประเทศไทยลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศได้มีส่วนที่ทำให้กลุ่มผู้หญิงในขณะนั้นมีเครื่องมือในการอ้างอิงเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายที่มีความไม่เสมอภาคปรากฏอยู่ในประเทศไทย

พ.ศ.2510 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติเห็นชอบให้มีปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ เพื่อส่งเสริมให้หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงทั้งในด้วบทกฎหมายและการปฏิบัติ ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเรียกร้องสิทธิสตรีในช่วงภายหลังการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ซึ่งเป็นช่วงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งความเข้มข้นในทางการเมืองถูกผ่อนคลายลงมากกว่ายุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2506)

พ.ศ.2513 สภาควมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ โดยคุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะเป็นนายกสมาคม ยื่นข้อเสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อทำการแก้ไขกฎหมายที่ทำให้ผู้หญิงเสียเปรียบซึ่ง

ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของคู่สมรส เป็นการรวบรวมข้อมูลจากความเดือดร้อนของผู้หญิงที่ทำการสมรสแล้วได้แก่ เรื่องการจดทะเบียนสมรสซ้อน แก้ไขกฎหมายกระทรวงเพื่อให้การจดทะเบียนสมรสรัดกุมพอที่จะเอาโทษแก่ชายฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน เรื่องการทำนิติกรรมที่หญิงเป็นฝ่ายเดียวที่ต้องขอความยินยอมในการทำนิติกรรม เรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาที่มีช่องโหว่ทำให้สามีแอบจำหน่ายสินบริภัณฑ์โดยไม่แจ้งให้ภรรยาทราบ เรื่องเหตุหย่าและการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู เมื่อภรรยาเป็นผู้สามีฟ้องหย่าได้และมีสิทธิรับค่าทดแทน แต่กรณีกลับกันภรรยาไม่มีสิทธิฟ้องหย่าเมื่อสามีมีผู้ รวมทั้งการรณรงค์ทางสังคมเพื่อให้เกิดการสนับสนุนการให้สิทธิทางกฎหมาย ในปี พ.ศ.2516 ทางสมาคมได้รับจดหมายชี้แจงผลการพิจารณาว่า ทางคณะกรรมการฯ เห็นด้วยกับข้อเสนอของสมาคม 3 ข้อ ในเรื่อง ความยินยอมของสามี เหตุหย่าและค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

การประชุมสตรีสากล ครั้งที่ 1 ณ กรุงเม็กซิโก ในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) เพื่อเสนอแผนปฏิบัติการและการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาสถานภาพสตรีในช่วง 10 ปี ข้างหน้า ให้ความสำคัญกับการให้ความเสมอภาคทางการเมือง การศึกษา การทำงาน และรัฐบาลได้มีแผนปฏิบัติการเพื่อยกฐานะสตรีในระยะเวลา 5 ปี

ปี 2521 รัฐบาลไทยได้ตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาสตรีขึ้นอยู่กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(ศสช.) มีหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสตรี กำหนดแผนพัฒนาในระยะยาว และพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อการติดตามและประเมินผลโครงการสตรี

องค์การสหประชาชาติ จัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ(Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women – CEDAW) และได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติสมัยที่ 34 เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2522 ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ โดยการภาคยานุวัติ (Accession) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน 2528 ในส่วนของข้อสงวน(Reservation) ที่ประเทศไทยได้ตั้งไว้เมื่อเข้าเป็นภาคีเพื่อที่จะขอเป็นการยกเว้นไม่ผูกพันตามอนุสัญญาเดิมมี 7 ข้อ ได้แก่

อนุสัญญาข้อ 7 เรื่องความเสมอภาคทางการเมืองและการได้รับตำแหน่งทางราชการ

อนุสัญญาข้อ 9 วรรค 2 เรื่องการถือสัญชาติของบุตรที่เกิดจากหญิงไทย

อนุสัญญาข้อ 10 เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา

อนุสัญญาข้อ 11 วรรค 1(ข) เรื่องสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานชนิดเดียวกัน

อนุสัญญาข้อ 15 วรรค 3 เรื่องการทำนิติกรรม

อนุสัญญาข้อ 16 เรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส*

อนุสัญญาข้อ 29 เรื่องการให้อำนาจอศาลโลกในการตัดสินกรณีพิพาท*

การที่ประเทศไทยตั้งข้อสงวนไว้ในประเด็นที่เป็นสาระสำคัญถึง 7 ข้อจากจำนวน 16 ข้อของอนุสัญญา ทำให้ประเทศไทยถูกหักหัวและเพ่งเล็งจากประเทศต่างๆ และจากองค์กรพัฒนาเอกชน(Non-Government Organizations: NGOs) ในเวทีประชุมระหว่างประเทศโดยเห็นว่าประเทศไทยไม่มีความจริงใจต่อการส่งเสริมสถานภาพสตรีซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ ทั้งนี้ประเทศไทยจึงยังคงเหลือข้อสงวนในอนุสัญญาฯ อีก 2 ข้อคือ อนุสัญญาข้อ 16 และข้อ 29 คือเรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรสและ เรื่องการให้อำนาจศาลโลกในการตัดสินกรณีพิพาท

การประชุมสตรีระดับโลก ครั้งที่ 2 ณ กรุงโคเปนเฮเกน (พ.ศ.2523) (ค.ศ.1980) มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมทั้งหมด 147 ประเทศ ในการประชุมครั้งนี้ได้ร่วมกันเรียกร้องให้รัฐบาลทุกประเทศนำแผนปฏิบัติการและนโยบายต่างๆ ที่กำหนดไว้มาใช้ใน 5 ปีถัดไป การประชุมมีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับบริการวางแผนครอบครัว การศึกษาในโรงเรียนของสตรี

การประชุมสตรีระดับโลกครั้งที่ 3 ณ กรุงไนโรบี เมื่อปี ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ได้มีการประเมินสถานการณ์ความก้าวหน้าเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีหลังจากการประชุมที่กรุงเม็กซิโกซิตี้พบว่า ทุกประเทศต่างเห็นด้วยกับการปรับปรุงสถานภาพสตรีในประเทศตน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า มีสตรีจำนวนมากไม่รู้หนังสือ สตรีที่ต้องทำงานหนักแต่ได้ค่าจ้างน้อยกว่าและสตรีส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในภาวะยากจน การประชุมครั้งนี้มีการเสนอให้มีแผนปฏิบัติการ ชื่อ The Nairobi Forward – Looking Strategies for the Advancement of Women toward the year 2000 มีการวางยุทธศาสตร์ใหม่ในการมองปัญหาของสตรีในมุมมองของประชากรและการวางแผนครอบครัว จากเดิมมีแนวคิดเน้นควบคุมภาวะเจริญพันธุ์ของผู้หญิงเพราะเชื่อว่า การมีบุตรน้อยจะทำให้สตรีพัฒนาศักยภาพด้านสังคม เศรษฐกิจได้ดีขึ้น โดยหันมามองว่า การพัฒนาศักยภาพสตรีที่แท้จริงคือเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้หญิงและการให้ข้อมูล และบริการที่รอบด้านเพียงพอที่ผู้หญิงจะมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมกับตนเอง รัฐมีหน้าที่จัดหาบริการ อุปกรณ์ ความรู้และข้อมูลที่จะทำให้สตรีสามารถตัดสินใจได้เท่านั้น

การประชุมครั้งสำคัญอีกครั้งคือ การประชุมด้านประชากรและการพัฒนา หรือ ICPD ในปี พ.ศ.2537 (ค.ศ.1994) ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ เป็นการประชุมครั้งแรกที่หยิบประเด็นเรื่องผู้หญิงและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์มาพิจารณาจนเกิดแผนปฏิบัติการของ ICPD ในการเน้นความเท่าเทียมและความเสมอภาค การสร้างพลังอำนาจให้กับสตรี ลดการกระทำรุนแรงทุกชนิดต่อสตรี ให้หลักประกันกับสตรีที่จะสามารถเป็นผู้ควบคุมภาวะการเจริญพันธุ์ของตนเอง การมีสิทธิในการตัดสินใจเหนือร่างกายตน เพราะสิทธิเหล่านี้ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมกับสังคมในการพัฒนาต่างๆ ได้ ภายหลังการประชุม ICPD กระทรวงสาธารณสุขได้มีการปรับแนวทางการทำงานในการวางแผนครอบครัวในประเทศไทยมาเป็นเรื่องของการทำงานในประเด็นอนามัยเจริญพันธุ์มีประเด็นครอบคลุมภาวะสุขภาพผู้หญิงตลอดทั้งช่วงชีวิต

ในการประชุมสตรีระดับโลกครั้งที่ 4 ณ กรุงปักกิ่ง ในปี พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) มีการจัดประชุมองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในประเทศจีน ชื่อการประชุม NGO Women Forum ' 95 ควบคู่กันไปด้วย การประชุมที่ปักกิ่งได้มีการรับรองปฏิญญาปักกิ่งที่ประกาศเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีต่างๆ ในการส่งเสริมความเสมอภาค สันติภาพ การพัฒนาสตรีที่รัฐบาลแต่ละประเทศได้ประกาศข้อผูกพันไว้ในประเด็นต่างๆ และถือว่า สิทธิสตรีคือสิทธิมนุษยชน แต่เพียง 2 เดือนหลังการประชุมที่สตรีสากลที่กรุงปักกิ่ง ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2538 รัฐบาลก็ไม่สามารถปฏิบัติตามปฏิญญาสากลปักกิ่งได้ เพราะไม่แต่งตั้งอธิบดีหญิงซึ่งมีคุณสมบัติและอาวุโสที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยเลือกที่จะแต่งตั้งผู้ชายให้ดำรงตำแหน่ง เพราะประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Optional Protocol to The CEDAW) เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 เพื่อเป็นการแสดงให้ประชาคมโลกเห็นถึงความจริงใจและความก้าวหน้าในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรีตามที่รัฐธรรมนูญ(พ.ศ.2540) เมื่อประเทศไทยได้ยอมรับข้อตกลงต่างๆ อันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรีแล้ว จึงสมควรที่จะมีการพิจารณาทบทวน ด้วยบทกฎหมายในส่วนที่ยังไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของสหประชาชาติเพื่อผลักดันให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

สังคมไทยมีรูปแบบการปกครองที่ต่างกันออกไปใน 3 ลักษณะ คือ การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชโดยกษัตริย์ การปกครองโดยผู้นำเผด็จการทหาร และการปกครองแบบประชาธิปไตยผ่านระบบตัวแทน สภาพการเมืองการปกครองของสังคมไทย กล่าวได้ว่า มีฐานของการจัดระบบสังคมแบบชายเป็นใหญ่มาโดยตลอด อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงสภาพสตรีก็มีการพัฒนาในลักษณะต่างๆ กันในแต่ละช่วงแห่งยุคสมัย

สมัยสมบูรณาญาสิทธิราช กับการใช้หลักการปกครองแบบทศพิธราชธรรม

1. ผู้หญิงต้องมีภาระหน้าที่ระหว่างที่ผู้ชายถูกเกณฑ์เข้าไปเป็นไพร่พลให้กับแผ่นดิน แต่สังคมไม่เห็นคุณค่าของผู้หญิงในบทบาทดังกล่าว
2. ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นแม่และเมีย และมีสถานะอยู่ใต้การปกครองของพ่อและหัว
3. ความเป็นแม่และเมีย คือสมบัติของพ่อและของหัวที่ผู้ชายจะสามารถซื้อ ขาย หรือยกสมบัติชิ้นนี้ของตนแก่ผู้ใดได้ตามอิสระ

ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าหลักการปกครองแบบทศพิธราชธรรม เป็นระบบที่มองเห็นเฉพาะไพร่พลที่เป็นชาย ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางสังคม ไม่มีการให้คุณค่าแก่หญิงที่ต้องทำมาหาเลี้ยงครอบครัว ขณะที่ผิวออกไปรับราชการ หลักการดังกล่าวจึงไม่ทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะมนุษย์เท่าเทียมชาย การปกครองในช่วงเวลาที่ผ่านมาจึงเป็นการปกครองของกษัตริย์เพื่อปกครองผู้ชายในสังคม ในวิถีปฏิบัติ ผู้หญิงจึงได้รับการคุ้มครองจากฐานะลูกสาว ซึ่งอาจจะคานอำนาจจากสามีได้ แต่โดยระบบสังคมแล้วผู้หญิงไม่มีสถานภาพทางสังคมโดยตัวเอง

การขัดขืนต่อระบบสังคมที่กดทับของผู้หญิง มีอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าสภาพสังคมไม่เอื้อต่อการให้ผู้หญิงพ้นจากสถานะเป็นแม่และเมีย แต่ในประวัติศาสตร์จะพบว่า ผู้หญิงไม่ได้ยอมจำนนต่อสถานะที่สังคมกำหนดเสมอไป และอาจมีผู้หญิงจำนวนมากที่พยายามต่อสู้กับระบบดังกล่าว ดังกรณีการต่อสู้ เรียกร้องสิทธิในการหย่าร้าง ที่นำมาสู่การทำประมวลกฎหมายตราสามดวงในรัชกาลที่ 1 หรือการเรียกร้องสิทธิการเลือกคู่ และการต่อต้านการขายเมียโดยไม่สมัครใจ ในรัชกาลที่ 4 ที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย

อิทธิพลของการพัฒนา แรงผลักดันจากต่างประเทศต่อสถานภาพผู้หญิง การปกครองในระบอบกษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชสมัยรัชกาลที่ 4 เริ่มมีการเปลี่ยนแนวคิดในการปกครองบ้านเมือง จากการที่สังคมอยู่ในช่วงที่ประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกเข้ามามีบทบาททางการค้า เศรษฐกิจ และสังคมในภูมิภาคนี้มากขึ้น ทำให้เกิดความตื่นตัวและเรียนรู้แนวคิดใหม่ๆ นำไปสู่การสร้างประเทศให้มีความเป็นประเทศอารยะ การรับแนวคิดตะวันตกอันมีพื้นฐานการมองผู้หญิงทำให้ผู้หญิงได้รับสิทธิมากขึ้น เริ่มต้นจากสิทธิในการเลือกคู่ตามความสมัครใจ และสิทธิปฏิเสธการขายเมียของสามี ในกาลต่อมา เมื่อมีการพัฒนาด้านการศึกษาและให้ผู้หญิงได้เรียนหนังสือมากขึ้น การยกระดับผู้หญิงได้ให้ความสำคัญกับการเป็นเมียและแม่ที่ดี ในฐานะเป็นคู่ชีวิต แต่ก็เป็นไปในลักษณะการส่งเสริมบารมีแก่สามี ทั้งนี้เพื่อเป็นที่ยอมรับในการเป็นประเทศอารยะ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้หญิงจึงเป็นไปเพื่อให้ประเทศพ้นจากสถานะที่ถูกมองว่าด้อยต่ำ แต่ก็คือว่าเป็นการเริ่มต้นที่ทำให้ผู้หญิงเริ่มมีสิทธิในการตัดสินใจมากขึ้น ประกอบกับมีการพัฒนาทางการศึกษามากขึ้น ทำให้เกิดกลุ่มผู้หญิงที่มีแนวคิดในเชิงต่อสู้เพื่อเพิ่มโอกาสกับผู้หญิงในระยะเวลาต่อมา นอกจากความพยายามปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศแล้ว ขณะเดียวกัน การประสานความสัมพันธ์กับต่างประเทศ หรือนานาชาติก็มีส่วนกดดันให้ประเทศไทยต้องตระหนักกับการแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับผู้หญิงเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนานาชาติด้วย เช่น การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มาสู่การค้าบริการทางเพศ ที่นำไปสู่ภาวะการกดดันจากนานาชาติ

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มาปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งวางรากฐานการปกครองไว้เพื่อประชาชน โดยประชาชนแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่า เกิดการก่อการปฏิวัติ รัฐประหาร หลายครั้งสลับกัน ผู้หญิงถูกใช้ในเป็นเครื่องแสดงถึงการพัฒนาประเทศในยุคการสร้างชาติของผู้นำเผด็จการเช่นกัน ฉะนั้นการผลักดันให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมจึงเป็นคน

ละเรื่องกับการสร้างภาพผู้หญิงในสังคมยุคสร้างชาติ อย่างไรก็ตาม แนวทางการสร้างความยอมรับให้กับนานาประเทศด้วยการเข้าร่วมเซ็นต์สัญญาในอนุสัญญาสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การสหประชาชาติถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการที่ทำให้ประเทศไทยต้องกลับมาทบทวนกฎหมายนโยบายต่างๆ ที่มีต่อผู้หญิงในสังคม ขณะเดียวกัน การร่วมลงนามในสนธิสัญญาต่างๆ ของประเทศไทย ได้เป็นเครื่องมือสำคัญให้กับกลุ่มเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิสตรีที่จะใช้อ้างอิง ให้ผู้นำแต่ละช่วงสมัยต้องตระหนักในการแก้ไข ปัญหาสิทธิและความไม่เสมอภาคของผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีในสังคมไทยที่ผ่านมาจึงมีปัจจัยในหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้อง

สถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงนับแต่อดีต ได้นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดในการปกครองประเทศ ปรากฏการณ์ผู้หญิงที่ประสบปัญหา มีการเรียกร้อง ต่อสู้มาโดยตลอด ทำให้สังคมมองเห็นสภาพของความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชายได้มากขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพที่มีอิทธิพลต่อผู้นำประเทศในการบริหารงานแผ่นดิน จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งการปกครองบ้านเมือง และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสตรีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

บทที่ 2 สิทธิ ความเสมอภาค หญิงชายในการยกย่องรับรองสิทธิสตรีในรัฐธรรมนูญ

รากฐานวัฒนธรรมเดิมของสังคมไทยที่ให้สิทธิผู้ชายเป็นเจ้าชีวิต และให้อำนาจในการกำหนดความเป็นไปของบ้านเมือง ทำให้ผู้หญิงไม่มีบทบาททางการเมืองในประวัติศาสตร์ แม้ว่าจะมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดทิศทางของสังคม รัฐธรรมนูญเป็นรูปแบบการปกครองแบบใหม่ ที่ถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการกำหนดทิศทางในการปกครองบ้านเมือง กำหนดขอบเขตการใช้สิทธิและหน้าที่ของรัฐ และเพื่อรับรองศักดิ์ศรีและสิทธิ เสรีภาพของพลเมืองในประเทศ

ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ จึงถือเป็นคุณค่าสูงสุดที่องค์กรต่างๆ ของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ องค์กรผู้ใช้อำนาจบริหาร หรือ องค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการจะต้องเคารพและให้ความคุ้มครอง บทบัญญัติแห่งการรับรองสิทธิในรัฐธรรมนูญจึงมิใช่เพียงคำประกาศอุดมการณ์ของรัฐเท่านั้น แต่เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มีผลบังคับใช้โดยตรง(Self-executing) (วรพจน์ วิศวพิชญ์, 2538) แก่คนในสังคม นั้นๆ

สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ตามความหมายของรัฐธรรมนูญ

สิทธิ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่กระทำการใด ไม่กระทำการใด รวมทั้งก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐที่จะเข้ามาแทรกแซงในขอบเขตของสิทธิของบุคคล สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหมดที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิเหล่านั้นมีผลในทางปฏิบัติ

เสรีภาพ คือ ความเป็นอิสระของบุคคลที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตนโดยไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น เป็นอิสระของบุคคลที่จะใช้สิทธิของตนตามที่มีอยู่ในกรอบกฎหมายที่กำหนด ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2540 ในมาตรา 4 ได้ระบุถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ ซึ่งในมาตรา 29 ได้กล่าวถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิ เสรีภาพของบุคคล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติรองรับในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ใน 3 มาตรา คือ

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

การกำหนด 3 มาตราดังกล่าว สะท้อนเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญในการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยรัฐ และกำหนดขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ที่การไม่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น อย่างไรก็ตามรัฐได้ให้หลักประกันต่อประชาชนในอันที่จะไม่ถูกละเมิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพโดยกำหนดหลักนิติบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพนั้นไว้ ตลอดจนการกำหนดกลไกการใช้อำนาจเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในขั้นตอนต่างๆ หากมีบทบัญญัติใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญทั้งในการใช้เป็นข้อร้องเรียนกระบวนการยุติธรรม หรือการอาศัยอำนาจในกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เกิดขึ้นทั้งนี้มาตรา 26 เป็นการยืนยันเจตนารมณ์ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยอำนาจรัฐจะละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดครอบไว้ไม่ได้

ผู้หญิง สิทธิและความเสมอภาค

ผู้หญิงถือเป็นพลเมืองครึ่งหนึ่งของประเทศ แต่ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ผู้ออกกฎหมายและกำหนดนโยบายระดับประเทศเป็นผู้ชาย ภายใต้พื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมที่ให้อำนาจแก่ชายเป็นใหญ่มาโดยตลอด ทำให้กฎหมาย นโยบายต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลายข้อขาดการตระหนักในสิทธิ ความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างหญิงกับชาย และทำให้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง

ในอดีตที่ผ่านมา มีรัฐธรรมนูญเพียงไม่กี่ฉบับที่ตระหนักและระบุเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายไว้ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 มาตรา 30 ได้กล่าวถึงสิทธิที่ของหญิงและชายไว้ในบทบัญญัติ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ดังนั้น การเลือกปฏิบัติเพราะเป็นผู้หญิง จึงถือเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 การระบุถ้อยคำที่สะท้อนการมองเห็น เพศ หรือกลุ่มคนที่แตกต่าง หรือการกล่าวถึง “หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน” สะท้อนถึงความตระหนักทางสังคมถึงความเป็นมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมของคนแต่ละเพศ ที่จะนำไปสู่การสร้างสังคมที่ยอมรับความหลากหลายและรองรับมนุษย์ทุกกลุ่มได้ การมีรัฐธรรมนูญที่ระบุให้เห็นถึงความตระหนักถึงสิทธิและความเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย ย่อมเป็นการสะท้อนเจตนารมณ์ทางสังคม และนำไปสู่มาตรการสร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ได้อย่างมีศักดิ์ศรี อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งข้อความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและความเท่าเทียมของหญิง ชายในรัฐธรรมนูญ ได้ผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันและทำความเข้าใจกันอย่างอย่างต่อเนื่องในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งพบว่า ในแต่ละช่วงยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ขบวนการต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายก็ได้ทำงานมาโดยตลอด

ก่อนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2517 มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญคือ ขบวนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของนักเรียน นักศึกษาและประชาชนคัดค้านการปกครองแบบเผด็จการ กระทั่งมีการกำหนดให้จัดทำรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายใน 1 ปีหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 การแต่งตั้งกรรมการร่างฯ จำนวน 15 คน ก็ปรากฏว่า ไม่มีผู้หญิงเป็นกรรมการเลย ช่วงนั้นกลุ่มส่งเสริมสถานภาพสตรีโดยคุณหญิงกนก สามเสน วิสัลเสนอให้ผู้หญิงได้มีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญด้วย จึงมีการแต่งตั้งผู้หญิงเพียงคนเดียวคือ คุณสมาลี วีระไวทยะ ในการร่วมร่างรัฐธรรมนูญทำให้ประเด็นเรื่อง ความเท่าเทียมกันระหว่างหญิง ชาย สามารถมีปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2517 ดังกล่าว

รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 ในมาตรา 28 วรรค 2 ระบุว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และมีบทเฉพาะกาลใน มาตรา 236 กำหนดให้ต้องมีการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ขัดแย้งกับมาตรา 28 ในรัฐธรรมนูญ แม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ.2519 ถือได้ว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง และเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีปรากฏเรื่อง ‘สิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย’ ไว้อย่างชัดเจน

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 นำไปสู่กระแสการเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ให้มีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ถือเป็นบทบาทฐานะตัวแทนของประชาชน และสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจเฉพาะการกลั่นกรองกฎหมายเท่านั้น กระแสการเรียกร้องและผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเมืองอย่างต่อเนื่อง

กระทั่ง ปี พ.ศ.2539 ยุครัฐบาล ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย ซึ่งได้มีบทบาทนโครงสร้างระบบการปกครองใหม่ แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย(คปป.) เพื่อศึกษาแนวทางการ

ร่างรัฐธรรมนูญ มีคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง(ปก.) ทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนวทาง เสนอมติ คณะรัฐมนตรีจัดทำร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ อยู่บนพื้นฐานความคิดที่ต้องการให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบอำนาจรัฐได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการคำนึงถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงในกระบวนการทางการเมือง มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และได้รับการคุ้มครองจากการใช้อำนาจรัฐที่ไม่ชอบธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 จึงเป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับที่ถือว่ามีจากกระบวนการประชาชน การร่างรัฐธรรมนูญผ่านกระบวนการคัดสรรผู้ร่างจากประชาชน ตลอดจนมีกระบวนการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอย่างกว้างขวาง สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมี จำนวน 99 คน มาจากผู้ผ่านการเลือกตั้งจากจังหวัดต่างๆ จังหวัดละ 10 คนกระทั่งมาสู่การเลือกจากรัฐสภาให้เหลือตัวแทนจังหวัดละ 1 คน (รวม 76 คน) ร่วมกับการกำหนดให้มีนักวิชาการสาขาทางกฎหมาย การเมืองการปกครอง และผู้มีประสบการณ์ทางการเมืองซึ่งมหาวิทยาลัยเสนอให้รัฐสภาเป็นผู้เลือกอีก 23 คน ตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในจำนวนทั้งหมด 99 คน แต่ก็ปรากฏมีผู้หญิงอยู่เพียง 9 คนเท่านั้น

การยกร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2540 มีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองและสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิง ชาย ดังที่มีการระบุไว้ในมาตรา 30 วรรคสอง ในเรื่องของหญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีเจตนามุ่งหมายเพื่อที่จะลดความเสียเปรียบของสตรีในสังคม อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องหลักความเสมอภาคในสังคมไทย พบว่า มิได้มาปัญหาแต่ตัวบทกฎหมาย หากแต่ปัญหาการบังคับใช้เรื่องความเสมอภาคนั้นมีการเชื่อมโยงกับทัศนคติ วัฒนธรรม และนำไปถึงปัญหาของการบังคับใช้ การปฏิบัติตามกฎหมายของคนในสังคมไทยด้วย (ไพโรจน์ พลเพชร บรรเจิด สิงคะเนติ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ตและคณะ, 2546)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 (ฉบับที่ 10) ในขณะนั้นถือว่ามีหลักการปกครองในแบบเสรีนิยมมากขึ้น มีบทบัญญัติเพิ่มหลักประกันเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ และมีบทบัญญัติที่สำคัญในการให้สิทธิ เสรีภาพแก่หญิง-ชายอย่างเท่าเทียมกัน (มาตรา 28) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ฉบับที่ 16) ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 กำหนดหลักการการปกครองเป็นรัฐเดี่ยว ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนชาวไทยผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล และกำหนดให้มีการตรวจสอบได้อย่างแท้จริง สาระสำคัญคือ

1. อยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างและระบบการใช้อำนาจรัฐที่ให้อำนาจประชาชนมีสิทธิควบคุม ตรวจสอบได้

2. คำนึงถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่จะต้องได้รับการคุ้มครองจากการใช้อำนาจอรัฐ

สิทธิและความเสมอภาค เท่าเทียม ได้ถูกระบุไว้ในมาตรา 30 กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมไม่ว่าจะเป็นผู้ใด การที่รัฐจะเลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกระทำมิได้ และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติอันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคล เป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับที่กล่าวถึง หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่งในประเด็นนี้มีการถกเถียงและต้องทำความเข้าใจกันมากในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ รวมทั้งในเรื่องการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อผู้หญิง

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กล่าวถึง การคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันสามารถนำมาใช้ในการอ้างอิงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหญิง-ชาย เพื่อให้เกิดความเสมอภาคตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้ รวม 9 มาตรา คือ

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 23 ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระราชทายาทไว้ตามกฎหมายแต่ยกราชบัลลังก์ด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 แล้วให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบและให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมเพื่อรับทราบและให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบและให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระราชทายาทไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามมาตรา 22 ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อรัฐสภาเพื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบ ในการนี้จะเสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบให้วุฒิสภานำหน้าที่รัฐสภาในการรับทราบตามวรรคหนึ่ง หรือให้ความเห็นชอบตามวรรคสอง

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

รัฐธรรมนูญได้กำหนดเงื่อนไขที่ทำให้รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน ไม่น้อยกว่า 12 ปีต้องจัดอย่างทั่วถึง และไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าสู่ระบบการศึกษามากขึ้น และได้ออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ใช้หลักกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดการศึกษา และกำหนดแผนการถ่ายโอนการศึกษา สถานศึกษาและบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เริ่มปี พ.ศ.2549) ซึ่งมีกระแสนี้ดำเนินจากครุฑทั่วประเทศ ในในเรื่องการถ่ายโอนสถานศึกษาแก่องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น เพราะเกรงว่าเมื่อเข้าไปอยู่ภายใต้การบริหาร จัดการของนักการเมืองท้องถิ่น แล้วจะเกิดการการครอบงำและทำให้คุณภาพด้านการจัดการศึกษาลดลง

มาตรา 52 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การบริการทางสาธารณสุขของรัฐต้องเป็นไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมด้วยเท่าที่จะกระทำได้

การป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตราย รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่าและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

รัฐบาลได้ ประกาศใช้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในปี พ.ศ.2544 หรือโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เพื่อให้คนไทยทุกคนใช้บริการสาธารณสุขของรัฐได้อย่างทั่วถึงทั้งนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายครั้งละ 30 บาท แต่มีผู้หญิงบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึงระบบบริการได้ เช่น ไม่ครอบคลุมการคลอดบุตรของหญิงเมื่อเกิน 2 ครั้งที่ถูกยังมีชีวิตอยู่ การไม่คุ้มครองเรื่องการให้บริการช่วยเหลือและการรักษาผู้ป่วยอันเนื่องมาจากการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม การทำแท้ง

ในระยะยาวรัฐต้องจัดให้มีกฎหมายประกันสุขภาพแห่งชาติเป็นแม่บทเพื่อนำไปสู่การสร้างระบบบริการสาธารณสุขตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ในภาคประชาชนมีกระบวนการร่วมกันทำร่าง พรบ.สุขภาพแห่งชาติฉบับประชาชนขึ้น ซึ่งกำหนดมาตรา 9 เรื่องคำนิยาม สุขภาพผู้หญิงไว้แล้วแต่เมื่อร่างนี้ ผ่านเข้าร่างฯ สู่คณะกรรมการการกั่นกรองร่างกฎหมาย ได้มีการตัดมาตรา 9 ออกไป

มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สมัยรัฐบาล ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ผ่านมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2542 กำหนดให้คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.) ทำหน้าที่ในการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับปัญหา และสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เมื่อหมดยุคของรัฐบาล ฯพณฯ นายชวน หลีกภัยแล้ว มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ก็ไม่ได้ได้รับการสานต่อ อย่างไรก็ตาม องค์กรที่ทำงานประเด็นผู้หญิงต่างร่วมกันเคลื่อนไหว ผลักดันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นร่าง พระราชบัญญัติขจัดความรุนแรงในครอบครัวทั้งในส่วนภาคประชาชน และพรรคการเมืองต่างๆ ส่งผลในเชิงนโยบายต่อรัฐจนมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 12 กรกฎาคม 2548 ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีรับหลักการของ ร่าง พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ...ซึ่งเสนอโดยสำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เห็นได้ว่าแม้จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 8 ปี แต่การขาดบทเฉพาะกาลกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ทำให้การแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญนั้นล่าช้าได้ เพราะถึงแม้จะมีมติคณะรัฐมนตรีแล้ว แต่ถ้าหากไร้การผลักดันอย่างต่อเนื่องมตินั้นอาจไม่นำไปสู่การปฏิบัติ

มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 86 รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำคุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะ แรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้ง ค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

ภายใต้สาระสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและกำหนดบทบาทของรัฐต่อประชาชน ดังกล่าว รัฐยอมรับและให้สิทธิ รวมทั้งต้องสร้างมาตรการในการคุ้มครองในประเด็นที่กล่าวถึง ประเด็นผู้หญิงไว้ดังนี้

ความเสมอภาค (มาตรา 30)

- หญิง-ชายเท่าเทียมกัน
- ห้ามมีการเลือกปฏิบัติ เพราะความแตกต่างทางเพศ
- มาตรการที่ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิง-ชายที่รัฐจัดขึ้น ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ

ความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 53)

- บุคคลในครอบครัว ผู้หญิง เด็กย่อมได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากความรุนแรงใน ครอบครัว และการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

แนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับผู้หญิง

- รัฐต้องมีนโยบายส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิง-ชาย (มาตรา 80)
- รัฐต้องมีนโยบายคุ้มครองแรงงานหญิง (มาตรา 86)

การมีส่วนร่วมร่างกฎหมาย (มาตรา 190)

- ให้มีผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสตรีร่วมเป็นกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างกฎหมาย ในกรณีที่ประธานสภาวินิจฉัยว่า กฎหมายนั้นมีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งสิทธิต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ เป็นการได้มาโดยผ่าน กระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชน การผลักดันของกลุ่ม องค์กรสิทธิสตรีเข้าผลักดัน เคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาผู้หญิงที่มีอยู่ในสังคมไทย ในเรื่องความไม่เสมอภาคทางเพศ การเลือกปฏิบัติ ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาด้านแรงงานหญิง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการกำหนดแนวทาง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 เป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่งที่สะท้อนให้เห็น การผลักดัน การทำความเข้าใจในประเด็นผู้หญิงกับสังคม ตลอดจนนำไปสู่การปรากฏประเด็นผู้หญิง ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่กระบวนการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ยังคงมีการเลือกปฏิบัติ ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในสังคมไทย

การเคลื่อนไหวเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ในประเด็นผู้หญิง

ภายหลังการประกาศจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ นับเป็นองค์กรผู้หญิงที่สำคัญและก่อตั้งขึ้นจากเจตนารมณ์ต้องการมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิ ความเสมอภาคแก่สตรีไว้ในรัฐธรรมนูญ เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ เริ่มต้นจากที่ได้มีการจัดเสวนาเรื่อง ผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ เมื่อ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2539 จากการได้เริ่มพูดคุยถึงความสำคัญของการติดตามการร่างรัฐธรรมนูญของกลุ่มผู้หญิง และจำเป็นต้องมีประเด็นสำคัญๆ เกี่ยวกับผู้หญิงระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

อาจารย์ธีรนาถ กาญจนอักษร ผู้ก่อตั้งเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ ได้หาแนวทางทำให้เกิดการผนึกกำลัง ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการร่างรัฐธรรมนูญของผู้หญิง และกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อผลักดันให้ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ การเกิดขึ้นของ เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ ได้นำมาสู่การตัดสินใจของผู้หญิงหลายคนที่จะลงสมัครสมาชิกสภาร่างฯ มีการจัดเวทีกิจกรรมกับผู้หญิงแต่ละภาคเรื่องรัฐธรรมนูญ และค้นหาผู้หญิงที่จะลงสมัคร รณรงค์ให้ผู้หญิงลงสมัคร รวมถึงการรณรงค์เชิญชวนให้สนับสนุนผู้หญิงเป็นสมาชิกสภาร่างฯ ผลของการรณรงค์ ทำให้มีผู้หญิงสมัครสมาชิกสภาร่างฯถึง 6,744 คนทั่วประเทศ และมีผู้หญิงได้รับเลือก 63 คน และท้ายสุดได้รับเลือกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพียง 6 คน ประกอบด้วย

1. ดร.ยุพา อุดมศักดิ์
2. คุณเรืองรวี เกตุผล
3. คุณปราณี วชิราศรีศิริกุล
4. คุณอุทัยวรรณ ดำรงกิจการวงศ์
5. คุณหญิงพิมพ์ทิพย์ ลีธารณ์
6. คุณสุณี ไชยรส

คุณอุทัย พิมพ์ใจชน ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ดร.ยุพา อุดมศักดิ์ เป็นรองประธานคนที่ 2 ในการคัดเลือกกรรมการสภาร่างฯ 5 คณะ ประกอบด้วย

คณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์

คณะกรรมการวิชาการ ข้อมูลและศึกษาแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการจดหมายเหตุ ตรวจรายงานการประชุมและกิจการสภา

ปรากฏว่าในแต่ละคณะกรรมการไม่มีผู้หญิงอยู่เลย ดร.ยุพา จึงเสนอแนวคิดให้คณะกรรมการทุกคณะ มีผู้หญิงอยู่ในนั้นอย่างน้อย 1 คน แต่ก็ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบ คุณสุณี จึงอาสาเป็นตัวแทนสมาชิกสภาร่างฯจากภาคอีสาน และได้รับเลือกในกรรมการยกร่างฯ ซึ่งเป็นผู้หญิงเพียงคนเดียวที่ได้เข้าไปอยู่ในคณะกรรมการยกร่างฯ ในฐานะสัดส่วนของภาคอีสาน มิใช่ฐานะสัดส่วนของผู้หญิง จะเห็นว่า แนวคิดเรื่องสัดส่วนผู้หญิง เพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นตัวแทนความคิดของคนทั้งสองเพศ ตามที่ ดร.ยุพา เสนอนั้น ยังไม่เป็นที่เข้าใจและไม่ได้รับการยอมรับ ในสังคมไทย

แม้ว่า สมาชิกสภาร่างฯ จะมีผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ แล้ว เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ ยังมีบทบาทในการทำงานเชิงความคิดกับสมาชิกสภาร่างฯ ทั้งหญิงและชาย และสร้างกระบวนการทำความเข้าใจต่อสังคมให้เกิดการสนับสนุนประเด็นผู้หญิงในร่างรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง ยังคงมีการจัดเวทีประชุม สัมมนาเพื่อให้สังคมได้เข้าใจประเด็นที่น่าเสนอไว้ ทำละครเร่ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของบทบาทหญิงชายในสังคมวงกว้าง และเกาะติดสถานการณ์การทำงานของคณะกรรมการอย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆ กัน

ในกระบวนการยกร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวได้ว่า มีการถกเถียงในเชิงความคิดในประเด็นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและประเด็นผู้หญิงหลายครั้ง

ในบททั่วไป กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

‘ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความเคารพและคุ้มครอง’ และ ‘บุคคลซึ่งถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ หรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือ ยกเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้’ (มาตรา 4 และ มาตรา 28)

ช่วงพิจารณาของคณะกรรมการยกร่างฯ มีมติให้ตัดคำว่า ‘ศักดิ์ศรี’ ออกเหลือแต่ ‘ความเป็นมนุษย์’ อย่างไรก็ตามในช่วงแปรญัตติ มีการยอมรับคำว่า ‘ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์’ กลับมาอีกครั้ง

หมวดสิทธิเสรีภาพ

‘บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ย่อมได้รับความคุ้มครอง และการบังคับใช้โดยกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างใน

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามวรรคสาม’

(มาตรา 30) ทั้ง 2 บทนี้มีความเชื่อมโยงกันในเรื่องของ สิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพศ และ หญิงกับชาย

มีการเสนอให้ตัดคำว่า ‘ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน’ โดยอ้างคำว่า ‘บุคคล’ ย่อมรวมถึงหญิงและชายอยู่แล้ว ซึ่งแท้จริงแล้วในระบบสังคมแบบชายเป็นใหญ่ตั้งแต่ในอดีต ผู้ชายมักเป็นเจ้าของพื้นที่ทางสาธารณะ ทางสังคม การเมืองมาโดยตลอด ดังนั้น การใช้คำว่า บุคคลจึงเท่ากับยังขาดความเข้าใจถึงความละเอียดอ่อนที่จำเป็นต้องระบุ “หญิง” เพื่อมิให้คำว่า บุคคลกลับมาดกย่ำความไม่มีตัวตนของผู้หญิง

ในวรรคสุดท้ายของมาตรา 30 เรื่องมาตรการพิเศษ มีการเสนอให้ตัดคำว่า ‘ไม่เป็นธรรม’ ออกจากการเลือกปฏิบัติ เพราะเห็นว่า การเลือกปฏิบัติย่อมไม่เป็นธรรม ท้ายสุดมีมติให้คงคำว่า ‘ไม่เป็นธรรม’ ไว้ในวรรคสี่ ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

หมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

เรื่องบทบาทรัฐในการส่งเสริมความเสมอภาคของชายและหญิง มีการเสนอดังนี้

1. รัฐต้องรักษา ส่งเสริมและพัฒนา ความเสมอภาคของชายและหญิง ให้มีโอกาสเท่าเทียมกันในทางการเมือง ความก้าวหน้าในการรับราชการ การประกอบอาชีพและการได้รับสิทธิหรือประโยชน์อื่นจากรัฐ โดยจะต้องพิจารณาทบทวนและยกเลิกกฎหมาย กฎข้อบังคับ หรือ

ระเบียบคำสั่งใดๆ ซึ่งมีผลใช้บังคับไปในทางที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคของชายและหญิงทั้งหมด(มาตรา 80)

2. รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ และต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อคุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะต้องมิให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้แรงงานเด็ก และแรงงานหญิงโดยมิชอบและต้องจัดระบบแรงงานสัมพันธ์ รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม(มาตรา 86)

ทั้งสองมาตรานี้กระหมากยกร่างฯ มีมติให้ตัดทิ้งด้วยเหตุผลที่ว่า ‘รัฐธรรมนูญจะยาวเกินไป’ และแม้จะมีแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐวางไว้ ก็ไม่มีผลบังคับใช้ แต่อย่างไรในช่วงการแปรญัตติก็ได้มีมติให้นำสาระดังกล่าวกลับมาอีกครั้ง อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ คณะทำงานยกร่างฯ จึงระบุเพิ่มเติม

‘ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดแจ้งว่า จะพยายามดำเนินการเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน ให้เป็นไปตามหลักการพื้นฐานในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ และต้องจัดทำรายงานเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง แสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ’ (มาตรา 88)

นอกจากนี้ ดร.ยุพา อุดมศักดิ์ ได้เสนอเรื่อง การให้มีตัวแทนผู้หญิงและเด็กในการพิจารณาร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ไม่จัดซื้อในหลักการ

‘การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็ก ในขั้นกรรมาธิการของสภาผู้แทนราษฎร ให้ที่ประชุมตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นเพื่อพิจารณา ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีและผู้แทนองค์กรสตรีและเด็ก มีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด’ (มาตรา 190)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในหลักการแล้ว ผู้หญิงเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของสังคม ซึ่งควรมีสสิทธิในการมีส่วนร่วมในกฎหมายทุกฉบับไม่ใช่เฉพาะแต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็กเท่านั้น แต่จากกระบวนการในการผลักดันเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงเรื่อง มาตรการพิเศษ การกำหนดสัดส่วนโควต้าสำหรับผู้หญิง นับว่าเป็นเรื่องที่เราเข้าใจได้ยาก ทำให้ไม่สามารถผลักดันให้เกิดการกำหนดระบบสัดส่วนหญิงชายเพิ่มเติมเข้าไปในรัฐธรรมนูญได้ (ทิชา ณ นครและคณะ, 2545)

เมื่อผ่านกระบวนการในการยกร่างรัฐธรรมนูญ นำมาสู่การพิจารณาและเสนอความเห็นในกระบวนการปฏิวัติ และการแก้ไขเพิ่มเติม ก็ยังมีการถกเถียงกันอย่างเข้มข้นในการปฏิวัติอีกครั้ง

คำว่า ‘เพศ’ ในบททั่วไปมีผู้แปรญัตติให้ตัดออก แต่กรรมการฯยังให้คงไว้และยังคงมีการสงวนคำแปรญัตติไว้

คำว่า ‘ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์’ ได้กลับเข้ามาแทนที่คำว่า ‘ความเป็นมนุษย์’ แต่ก็ยังมีการสงวนคำแปรญัตติขอตัดคำนี้ไว้

ข้อความว่า ‘หญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน’ (มาตรา 30) แม้ว่าจะรักษาไว้ได้ แต่ก็มีการสงวนการแปรญัตติไว้

ในขั้นการขอแปรญัตติ ได้มีการขอเพิ่มเรื่องการใช้ความรุนแรงหรือการใช้กำลังประทุษร้ายต่อสมาชิกในครอบครัว จะกระทำมิได้ และ การขอเพิ่มในเรื่อง การกระทำความรุนแรงและการประทุษร้ายทางร่างกาย โดยอ้างความเป็นส่วนตัวหรือครอบครัว จะกระทำมิได้ โดยคุณอุทัยวรรณ ดำรงกิจการวงศ์และคุณสุณี ไชยรส ไว้ในหมวดของสิทธิ แม้ว่าจะมีการถกเถียงกันอย่างเข้มข้นในการพิจารณาว่า ประเด็นดังกล่าวไม่เหมาะสมจะอยู่หมวดนี้ แต่ท้ายสุดก็มีมติให้ใส่ไว้ในหมวดสิทธินี้ด้วย (ในมาตรา 43) ในเรื่องสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว(..)ย่อมได้รับการคุ้มครอง นอกจากนี้กรรมการได้เสนอประเด็นเพิ่มในเรื่อง ‘รัฐต้องส่งเสริมประชากรวัยทำงานให้มีงานทำ คุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม’ (มาตรา 86)

มาตรา 190 ได้มีการขอแก้ไขร่างเดิมขยายเพิ่มเติม เรื่อง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาสในสังคม อาทิ สตรี เด็ก คนชรา คนพิการหรือผู้ทุพพลภาพ ในการพิจารณาขึ้นกรรมการ หากที่ประชุมมิได้พิจารณาโดยกรรมการเต็มสภา ได้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนองค์การเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาสประเภทนั้นๆ มีจำนวนรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด กรรมการมีมติขอเปลี่ยนแปลงดังนี้

‘การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับเด็ก สตรีและคนชราหรือผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนเกี่ยวกับบุคคล

ประเภทนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด'
(มาตรา 190)

หลังการแปรญัตติ วันที่ 4 กันยายน 2540 รัฐสภาได้เริ่มการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกันองค์กรผู้หญิง เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ ก็ยังคงรณรงค์กับสังคมและยังมีกิจกรรม เพื่อสร้างกระแสผลักดันให้รัฐสภายอมรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน วันที่ 27 กันยายน 2540 รัฐสภามีมติในการรับร่างรัฐธรรมนูญคือ เห็นชอบ 578 เสียง ไม่เห็นชอบ 16 เสียงและงดออกเสียง 17 เสียง และวันที่ 11 ตุลาคม 2540 นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานวุฒิสภา นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี และนายชวน หลีกภัยผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร พร้อมด้วยเลขาธิการสอง สภาฯ เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายร่างรัฐธรรมนูญเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 เป็นต้นไป

แม้ว่าเราจะได้รับรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 ประกาศใช้แล้ว อย่างไรก็ตาม ในขบวนการ เคลื่อนไหว เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ ได้ร่วมกับเครือข่ายองค์กรผู้หญิงยังคงดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ผู้หญิงมีความเข้าใจต่อหลักการและสิทธิ ความเสมอภาคต่างๆ ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ตลอดจน องค์กรผู้หญิงยังคงมีกระบวนการพยายามรวบรวมและผลักดันให้เกิดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540) เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สะท้อนถึง เจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน ระบุถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องได้รับความ คุ้มครอง ความเท่าเทียมกันระหว่างหญิง-ชาย และการตระหนักถึงความแตกต่างด้านต่างๆ ชัดเจน กว่ารัฐธรรมนูญในทุกฉบับที่ผ่านมา ความแตกต่างสำคัญอันหนึ่งระหว่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 เมื่อเปรียบเทียบกับ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2517 ซึ่งได้รับการยอมรับในความก้าวหน้าของ กฎหมายปกครองประเทศคือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันขาดซึ่งบทเฉพาะกาลที่จะกำหนดกรอบ ระยะเวลาในการที่ภาครัฐจะต้องแก้ไขบทบัญญัติต่างๆ ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตามการที่ได้มาซึ่งแต่ละเนื้อหา สารและข้อความสำคัญๆ ดังกล่าว ล้วนผ่าน กระบวนการเคลื่อนไหว ผลักดัน ทำความเข้าใจต่อสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอย่าง ต่อเนื่อง ประเด็นที่เป็นปัญหาอย่างเห็นได้ชัด ในกระบวนการผลักดันในการร่างรัฐธรรมนูญคือ เรื่องการกำหนดสัดส่วนให้หญิง ที่ยากแก่การเข้าใจของคนส่วนใหญ่ และการได้มาซึ่งเนื้อหา สาร ที่กล่าวถึงการคุ้มครองผู้หญิง ประเด็นการคุ้มครองสิทธิ ต่างเป็นการกระบวนการที่ต้องผ่านการ ต่อสู้ทำความเข้าใจมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะโดยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว หญิงแทบไม่เคย ได้รับการยอมรับในการมีส่วนร่วมในเชิงสังคม หากเรามองว่าบุคคลหมายรวมถึงหญิงและชายมี ความเท่าเทียมแล้ว การไม่มีการระบุเพศไว้ในรัฐธรรมนูญเท่ากับว่าเราขาดความตระหนักต่อบริบท

ของสังคมไทยในเชิงประวัติศาสตร์ โอกาสในทางปฏิบัติที่จะทำให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงการพัฒนา และการเพิ่มศักยภาพย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การที่ปรากฏมาตรา 30 ในรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นการ รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงกฎหมายหลังรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540

ประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) ขององค์การสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2528 ในบทบัญญัติข้อที่ 1 ของอนุสัญญาฯ ระบุถึง “การเลือกปฏิบัติต่อสตรี” ว่าหมายถึง การแบ่งแยก กีดกันหรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ซึ่งมีผลหรือมุ่งหมายที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียการยอมรับ การอุปโภค หรือการใช้สิทธิโดยสตรี โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพด้านการสมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมพลเมืองหรือด้านอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวนในเบื้องต้นไว้ 7 ข้อ เนื่องจากกฎหมายไทยยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญานับนี้ ซึ่งต่อมาภายใน ปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลไทยได้มีการพยายามแก้ไขกฎหมายต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อผูกพันที่มีต่อประชาคมโลก จนทำให้เกิดการยกเลิกข้อสงวนต่างๆ ลงไปได้จากเดิมที่มีข้อสงวน 7 ข้อ คือ

- ข้อ 7 เรื่องความเสมอภาคทางการเมืองและการรับตำแหน่งราชการ
- ข้อ 9 เรื่องการถือสัญชาติของบุตรที่เกิดจากหญิงไทย
- ข้อ 10 เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา
- ข้อ 11 เรื่องสิทธิและโอกาสในการได้รับการจ้างงาน
- ข้อ 15 เรื่องการทำนิติกรรม
- ข้อ 16 เรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส
- ข้อ 29 เรื่องการให้อำนาจอศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสินกรณีพิพาท

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ยกเลิกข้อสงวนไปแล้วทั้งสิ้น 5 ข้อ โดยได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ที่มีการเลือกปฏิบัติต่างๆ

วันที่ 30 ตุลาคม 2533 ไทยได้ถอนข้อสงวน 2 ข้อ คือข้อ 11 เรื่องสิทธิและโอกาสในการได้รับการจ้างงาน โดยมีบทบัญญัติในกฎหมายแรงงาน ระบุถึงลักษณะการจ่ายค่าแรงของนายจ้างที่ต้องเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย หากมีลักษณะงานเดียวกัน ซึ่งต่อมาได้ระบุไว้ในมาตรา 15 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และถอนข้อ 15 เรื่องการทำนิติกรรมเกี่ยวกับสินสมรสที่จะต้องได้รับการยินยอมจากกันและกัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1476)

คณะรัฐมนตรีมีมติลงข้อสงวนข้อ 9 ที่ วันที่ 8 กันยายน 2535 ให้ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาที่มีผู้เป็นสัญชาติไทย ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ตาม พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ.2535

คณะรัฐมนตรีมีมติลงข้อสงวน ข้อ 7 เรื่องความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการรับตำแหน่งราชการ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2538 ด้วยพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมกำหนดให้ผู้หญิงมีหน้าที่เพียงแต่ในเหย้าเรือน ทำให้แม้ว่าประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายกีดกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับผู้หญิง แต่โอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงก็ยังน้อยมากและไม่ได้รับการยอมรับ เช่นเดียวกับในการยกเลิกข้อสงวนในข้อ 10 เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา แม้ว่ารัฐจะกำหนดให้ทั้งชายและหญิงต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน แต่ผู้หญิงก็ยังมีโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งก็มีผลโดยตรงต่อรายได้และความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม ณ ปัจจุบันประเทศไทย ยังคงค้างข้อสงวนในเรื่อง ความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส(ข้อ 16) ไว้ เท่ากับยังเป็นการยอมรับว่าประเทศไทย ยังมีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีโดยเฉพาะเรื่องความเสมอภาคในครอบครัว ซึ่งมีกรอบในการพิจารณาให้หลักประกันในเรื่องการสมรสและความสัมพันธ์ในครอบครัวดังนี้

- 1) การมีสิทธิเช่นเดียวกันในการทำการสมรส การเลือกคู่สมรส การทำการสมรสได้อย่างมีอิสระและยินยอมพร้อมใจ
- 2) สิทธิและความรับผิดชอบอย่างเสมอกันระหว่างการสมรสและการขาดจากการสมรส
- 3) สิทธิในการรับผิดชอบอย่างเสมอกันในฐานะบิดา มารดาเกี่ยวกับบุตร
- 4) สิทธิเสมอกันในการตัดสินใจเกี่ยวกับจำนวนบุตร ระยะห่างของการมีบุตร
- 5) สิทธิเสมอกันในการปกป้อง ปกครองการได้รับมอบหมายในการดูแลบุตร รับบุตรบุญธรรมต่างๆ
- 6) สิทธิส่วนตัวเสมอกันในสามีและภรรยา การเลือกใช้นามสกุล การประกอบอาชีพ
- 7) สิทธิเสมอกันในเรื่องการเป็นเจ้าของ การได้มา การจัดการ ดำเนินการ การอุปโภคบริโภคและการจำหน่ายทรัพย์สินไม่ว่ามีมูลค่าหรือไม่
- 8) การระบุนายุขึ้นต่ำของการแต่งงาน การรับหมั้น

ภายใต้กรอบการพิจารณาให้หลักประกันในสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในความสัมพันธ์ทางครอบครัวนี้ รัฐบาลไทยมีหน้าที่ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญาฯ ต่อไป

แม้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ให้การรับรองสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย เท่าเทียมกันแล้วในมาตรา 30 แต่ก็ยังมีบทกฎหมายหลายๆ เรื่องที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว ในส่วนนี้จะกล่าวถึงกฎหมายที่ยังมีผลบังคับใช้ในปัจจุบันที่ถือว่า ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และสะท้อนให้เห็นถึงสถานะภาพของสตรีไทยที่ยังขาดความเสมอภาคระหว่าง หญิง ชาย ที่ยังคงต้องมีการพยายามผลักดันให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายอย่างต่อเนื่อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กล่าวถึงหลักการการ ให้สิทธิ ความ เสมอภาคระหว่างหญิงชายไว้อย่างชัดเจน และให้การการรองรับสิทธิ และความเสมอภาคระหว่าง หญิง ชาย โดยพื้นฐานไว้ดังนี้

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความ
คุ้มครอง

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด หรือเพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ใน
ความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญ

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึง
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตน
ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ
หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยก
บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาล
ได้

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่า
เทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางเพศที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

การสมรสเกิดขึ้นได้เฉพาะชายกับหญิง

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังกระบวนไขแห่งการสมรสไว้ในมาตรา 1448 ว่า การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิง มีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว ซึ่งเป็นการรับรองเฉพาะการสมรสกันในคู่รักต่างเพศเท่านั้น มีผลให้คนรักเพศเดียวกันไม่ได้รับการยอมรับสถานะทางการสมรสในทางสังคม ถือว่าเป็นบทบัญญัติที่เลือกปฏิบัติและริดรอนสิทธิของคนรักเพศเดียวกัน ปัจจุบันคู่ชีวิตของคนรักเพศเดียวกัน ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินร่วมกัน และหากมีการแยกทางกันหรือกรณีคู่ของคนหนึ่งเสียชีวิตลง ทรัพย์สินที่มีร่วมกัน ไม่สามารถถือเป็นมรดกตกแก่คู่ของตนได้ เพราะไม่มีการรับรองสถานภาพความสัมพันธ์ทางกฎหมาย ทั้งนี้การรับมรดกตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1635 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และในมาตรา 1637 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รับรองให้คู่ต่างเพศเท่านั้น แม้ว่ากรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกหนังสือรับรองทางวิชาการ เลขที่ สธ.0605/375วันที่ 29 มกราคม 2545 แล้วว่า การรักเพศเดียวกันไม่ใช่เป็นความผิดปกติหรือป่วยเป็นโรคแต่อย่างใด แต่ก็ยังไม่เกิดกระบวนการแก้ไขกฎหมายอื่นๆ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิทางสังคม บทบัญญัติดังกล่าวทำให้คนรักเพศเดียวกันไม่ได้รับสถานภาพทางสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับรักต่างเพศหรือคู่สมรสที่เป็นหญิงกับชาย และส่งผลกระทบกับการจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่ ปัญหาเรื่องมรดกและสิทธิประโยชน์กรณีแยกทางกันหรือกรณีคู่รักเสียชีวิตลง

ความไม่เท่าเทียมในกรณี เลือกปฏิบัติต่อการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

ในเชิงประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงกล่าวถึง พุทธบริษัท 4 ที่จะทำหน้าที่สืบทอดพุทธศาสนาไว้ คือ อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุและภิกษุณี แต่ในทางปฏิบัติมีความขัดแย้งกันทางความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงอาจนำมาซึ่งความเสื่อมถอยในศาสนา ทำให้แม้ว่าปัจจุบันยังคงปรากฏมีภิกษุณีอยู่ในสังคมทั่วโลก แต่ในสังคมไทย มหาเถระสมาคม อันเป็นองค์กรปกครองสงฆ์ในสังคมไทย ก็ไม่ได้รับการรับรองสถานะของภิกษุณี

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 5 ทวิ กล่าวถึง “คณะสงฆ์” หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร เท่ากับเป็นการรับรองเฉพาะภิกษุเพศชายเท่านั้น ในเรื่องนี้ทางอนุกรรมการด้านสตรี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ดำเนินการศึกษาเรื่องนี้ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การบวชภิกษุณีไม่ขัดต่อพระวินัย ฉะนั้นการส่งเสริมการบวชภิกษุณีจึงเป็นการส่งเสริมเสรีภาพและโอกาสในการปฏิบัติและบรรลุธรรมของสตรีที่รัฐควรให้การคุ้มครองและสนับสนุน

การให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งหญิงและชายให้มีคุณภาพ

รัฐธรรมนูญ มาตรา 43 ระบุว่า

บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผู้หญิงกับการศึกษา

การศึกษาในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอดีต เด็กผู้ชายจะได้ไปเรียนหนังสือจากพระที่วัด ส่วนเด็กหญิงจะได้รับการฝึกอบรมเป็นแม่บ้านแม่เรือนอยู่ที่บ้าน จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2464 ได้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษากำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับออกมาครั้งแรก ประกาศใช้ในสมัยรัชกาลที่ 6 กำหนดให้เด็กหญิงและเด็กชายอายุระหว่าง 7-14 ปีเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างน้อย 4 ปี และเป็นเกณฑ์กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2475 ต่อมาจำนวนประชากรที่เข้าโรงเรียนและได้รับการศึกษาก็มีเพิ่มขึ้น

ปญญาสาทลแห่งสิทธิมนุษยชน มาตรา 26 เรื่องสิทธิทางการศึกษา ระบุว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา อย่างน้อยที่สุดในปีแรกๆ ของชีวิตการศึกษาควรเป็นการให้เปล่า และเป็นการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาในระดับต่อมาควรมีให้แก่มนุษย์ที่ต้องการและสามารถรับผิดชอบด้วยตนเอง การศึกษาควรจะช่วยให้นุคคลกลายเป็นบุคคลที่ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะเป็นได้ และเคารพในสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นในโลกอันสงบสันติ

แม้ว่าการจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเป็นเป้าหมายสำคัญของประเทศ ปัจจุบันนี้ทั้งเด็กหญิงและชายทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี สำหรับเด็กผู้หญิงถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการช่วยส่งเสริมและปรับปรุงสถานภาพสตรี ถือเป็นการลงทุนด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตามการศึกษาในระดับสูงขึ้นพบว่า จำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

ของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกตามสาขาวิชาและเพศ พบว่า สาขาวิชาได้แก่ วิศวกรรมศาสตร์และสาขานิติศาสตร์ ยังคงมีนักศึกษาหญิงในจำนวนที่น้อยกว่าชายอย่างเห็นได้ชัด ปีการศึกษา 2544 มีนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ชาย 47,500 คน หญิง 9,634 คน และสาขานิติศาสตร์ชาย 92,203 คน หญิง 41,157 คน นอกจากนี้จากการสำรวจสัมมะโนประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2543 พบว่า จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือทั่วประเทศเป็นหญิงสูงกว่าชาย คือ 56% อย่างไรก็ตามในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาหญิงที่ไม่รู้หนังสือลดลงจาก 62% เหลือ 56% ซึ่งถือเป็นอัตราการลดลงที่ยังน้อยมาก สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงนอกจากการจัดระบบการศึกษาที่ให้โอกาสและสนับสนุนผู้หญิงให้มีโอกาสแสวงหาความรู้แล้ว การกำหนดความเชื่อเรื่องผู้หญิงมีความเหมาะสมกับการเรียนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริการเท่านั้นก็จำเป็นต้องไม่เกิดขึ้นต่อไป รวมถึงการเพิ่มโอกาสให้แก่หญิงที่ไม่รู้หนังสือในระบบการศึกษาให้มีโอกาสรู้หนังสือเพิ่มขึ้น

การสร้างสวัสดิการสาธารณสุขให้กับประชากรให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

รัฐธรรมนูญมาตรา 52 ระบุว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การบริการทางสาธารณสุขของรัฐต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมด้วยเท่าที่จะกระทำได้

การป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตราย รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่าและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ปัญหาการทำแท้ง ผู้หญิงยังมีความผิดทางกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตาม มาตรา 301- 305 ระบุว่า หญิงใดทำให้ตนแท้งหรือยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งมีความผิด ทั้งนี้มีข้อยกเว้นได้ใน 2 กรณี ตามมาตรา 305 คือ (1) ความจำเป็นเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือ (2) การตั้งท้องนั้นเกิดจากการกระทำความผิดในกฎหมายอาญา

การที่กฎหมายระบุไว้ว่าการทำแท้งเป็นความผิดและมีบทลงโทษ ขณะที่ผลการสำรวจของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขนั้นพบว่า สาเหตุที่ผู้หญิงต้องตัดสินใจทำแท้งนั้นมีปัจจัยแตกต่างหลากหลายประการ กล่าวคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาความผิดพลาดในด้านการวางแผนครอบครัว คุมกำเนิดล้มเหลว หรือยังเรียนไม่จบ การเข้าไม่ถึงการบริการด้านคุมกำเนิดของกลุ่มวัยรุ่นซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในการให้บริการด้านคุมกำเนิดของรัฐ

ดังนั้นกฎหมายมีข้อยกเว้นไว้เพียง 2 ข้อเท่านั้นจึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่ผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อมต้องประสบ จากการเก็บข้อมูลที่โรงพยาบาลรัฐกับหญิงที่ต้องเข้ารับการรักษานั้นเนื่องมาจากภาวะแทรกซ้อนจากการแท้งและการทำแท้งในปี 2542 มีรวมกันถึง 45,590 คนซึ่งตัวเลขดังกล่าวเป็นเพียงตัวเลขของผู้ที่เกิดปัญหาภาวะแทรกซ้อนจนต้องเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลยังไม่รวมถึงผู้ที่ทำแท้งแล้วปลอดภัยและผู้ที่เสียชีวิตจากการทำแท้งซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนตัวเลขได้ ดังนั้นผู้หญิงที่ตัดสินใจทำแท้งจากสถานการณ์ความจำเป็นในช่วงจังหวะชีวิตที่ตนประเมินแล้วว่าไม่พร้อมจึงต้องเสี่ยงกับการรับบริการจากคลินิกเถื่อน หรือการทำแท้งด้วยตนเอง หรือบางรายคลอดแล้วทั้งเด็กเนื่องจากไร้ทางออกอื่นๆ งานวิจัยบันทึกประสบการณ์ของหญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมพบว่า หญิงที่ท้องไม่พร้อมต้องการบริการที่หลากหลายและทั่วถึงรอบด้าน เช่น การให้คำปรึกษา ทางออกกรณีท้องไม่พร้อมและตัดสินใจไม่ทำแท้ง เช่น การมีบ้านพักฉุกเฉิน หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือบริการเรื่องการยกลูกให้กับครอบครัวที่มีความพร้อม ตลอดจนการทำแท้งที่ปลอดภัย

นอกจากนี้ กรณีข้าราชการหญิง หากอยู่กินกับชายโดยยังไม่ได้มีการจดทะเบียนสมรส การตั้งครรภ์ถือเป็นความผิดทางวินัยเรื่องความประพฤติไม่เหมาะสม แต่ไม่มีการกล่าวถึงว่า การความผิดทางวินัย กรณีข้าราชการชาย หากการมีความสัมพันธ์กับคู่ โดยไม่ได้มีการจดทะเบียนสมรส ตลอดจนการมีภรรยาหลายคน

การที่รัฐระบุให้การทำแท้งเป็นความผิดจึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่ผู้หญิงประสบ ทำให้หญิงที่ประสบปัญหาไม่ได้รับสิทธิในการเข้ารับบริการจากรัฐ อันเป็นการละเลยการให้บริการกับสภาพปัญหาที่ผู้หญิงประสบตลอดจนทัศนคติที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติเนื่องจากการให้คุณค่าทางสังคมกับหญิงที่ทำแท้งว่าเป็น ‘แม่ใจยักษ์’ ‘ใจแตก’ และหญิงท้องไม่พร้อมต้องถูกประทัประตราให้กลายเป็นอาชญากรทางสังคม

การมีเจตนาชัดเจนที่จะให้เกิดการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการให้รัฐต้องตระหนักถึงการมีนโยบายเพื่อผู้หญิง

มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง โดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มี
คุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตคู่และกฎหมายครอบครัว
การหมั้น

มาตรา 1437 การหมั้นจะสมบูรณ์ได้เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็น
ของหมั้นให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยยอมรับ
ให้ฝ่ายชายเท่านั้นที่จะมีสิทธิแสดงออกถึงความต้องการทางเพศ หรือการขอหมั้นหญิงเท่ากับฝ่ายชาย
เท่านั้นที่สามารถเลือกหญิงมาเป็นคู่ครองได้ ทั้งนี้หญิงขอหมั้นชายไม่ได้ นอกจากนี้การเลิกสัญญา
หมั้นใน มาตรา 1444 ระบุถึงเหตุอันทำให้คู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นเป็นเพราะการกระทำชั่วอย่าง
ร้ายแรงของคู่หมั้น ซึ่งใน มาตรา 1445 ระบุเพียงว่า ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้
ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้น โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นกับชายคู่หมั้นนั้นแล้วได้ เมื่อชาย
คู่หมั้นได้บอกเลิกสัญญาหมั้นแล้วหรือ มาตรา 1446 ระบุให้ ชายคู่หมั้นเรียกค่าทดแทนจากชายอื่น
ซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหญิงคู่หมั้น โดยรู้หรือควรจะรู้ว่า หญิงได้
หมั้นแล้วได้

แม้ว่าในเรื่องการหมั้นจะไม่ได้มีการนำกฎหมายนี้มาใช้แพร่หลาย แต่มิได้ยกเลิกไป
ลักษณะของการหมั้นและการสิ้นสุดของการหมั้น สะท้อนให้การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงใน 2
ประเด็นหลัก

ประเด็นแรก กฎหมายนี้ยังคงเป็นการใช้มาตรฐานของความสัมพันธ์ชายหญิงเป็นสอง
ชั้น(Double Standard) กล่าวคือ แม้ว่า "การกระทำชั่วร้ายแรง" ของคู่หมั้นหมายถึงที่กล่าวไว้ในมาตรา
1444 ไม่ได้ระบุลักษณะการกระทำไว้และดูเหมือนทั้งฝ่ายหญิงและชาย ต่างก็สามารถเกิดกรณีการ
กระทำชั่วร้ายแรงได้เหมือนกันอันอันเป็นเหตุให้บอกเลิกสัญญาหมั้นได้

อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 1145 ได้กล่าวถึง การที่ชายอื่นร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นทำ
ให้ชายคู่หมั้นเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นได้ และอ้างถึง มาตรา 1444 สะท้อนให้เห็นว่า "การกระทำ
ชั่วร้ายแรง " ในมาตรา 1444 นั้นหมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไปมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย แต่
กฎหมายกลับให้สิทธิ ชายคู่หมั้นเท่านั้น ที่สามารถเรียกร้องค่าทดแทนและบอกเลิกสัญญาหมั้นได้
ขณะที่ไม่มีการระบุถึงเรื่องการที่ชายคู่หมั้นจะมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นว่าเป็นการกระทำชั่วแต่
อย่างใด การกระทำชั่วร้ายแรงจึงเรื่องประเวณีของหญิงคู่หมั้นเท่านั้น

ประเด็นที่สอง กฎหมายให้สิทธิแก่ชายคู่หมั้นเสมือนเป็นเจ้าของเนื้อตัวร่างกายของ
ผู้หญิง เป็นสมบัติของคู่หมั้นตั้งแต่ก่อนสมรส ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นจากการที่ มาตรา 1445-1446
เมื่อหญิงนั้นมีอันต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งมิใช่คู่หมั้นหมาย ไม่ว่าจะยินยอมหรือถูกข่มขืน

ชายคู่หมั้นกลับมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายนั้น โดยมีได้กล่าวถึงการตัดสินใจของหญิงผู้เป็นเจ้าของร่างกายแต่อย่างใด

การเปลี่ยนคำนำหน้านามสตรี

บทบัญญัติของพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำหน้านามสตรี พ.ศ. 2460 เป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้คำนำหน้านามผู้หญิงที่สมรสแล้วจาก ‘นางสาว’ เป็น ‘นาง’ โดยกฎหมายดังกล่าวตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ผู้ชายไม่ต้องเปลี่ยนคำนำหน้าเมื่อจดทะเบียนสมรส ปัจจุบันยังไม่ได้ถูกยกเลิก ทำให้แม้ว่า ปัจจุบันหญิงและชายที่สมรสแล้ว หากทำนิติกรรมใดต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรส แต่ในทางปฏิบัติหญิงที่สมรสแล้วจะทำนิติกรรมใดต้องมีการอ้างอิงความยินยอมจากสามี เจ้าหน้าที่จะขอหลักฐานการแสดงความยินยอมกับหญิงที่สมรสแล้วเท่านั้น (ใช้ ‘นาง’) แต่ในทำนองเดียวกันหากฝ่ายชายเป็นผู้ทำนิติกรรมเจ้าหน้าที่จะไม่ได้ขอหลักฐานความยินยอมแต่อย่างใด

คณะอนุกรรมการกฎหมายของ กสส.เคยพิจารณาแล้วเห็นว่า หญิงไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือไม่ ควรใช้คำนำหน้านามอย่างเดิม เช่นเดียวกับชายที่ใช้นามโดยตลอด ทั้งนี้เพราะการแสดงสถานภาพสมรสเฉพาะหญิง ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติในการสมัครงาน แต่ก็ยังมีได้เสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

กฎหมายครอบครัว

โดยหลักการของกฎหมายครอบครัว ถือว่า สามีภรรยามีสิทธิอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา การสมรสทำให้ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิงชายคู่หนึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและประเพณี

การหย่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว มาตรา 1516 ระบุเหตุหย่าที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง ใน (1) ให้สามีฟ้องหย่าภรรยาได้เมื่อภรรยามีชู้ แต่ภรรยาจะฟ้องหย่าได้ก็ต่อเมื่อสามีอุปการะหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภรรยา สะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงแล้วบทบัญญัติดังกล่าวยังคงรองรับมาตรฐานทางเพศสองระดับ คือยินยอมให้ชายมีภรรยาหลายคนได้เป็นเรื่องปกติ แต่เป็นพฤติกรรมที่หญิงจะถูกประณาม ขณะในมาตรา 1452 ระบุว่า ชายหรือหญิงจะกระทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้ แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติกำหนดโทษของการกระทำการสมรสซ้อนว่าเป็นความผิดแต่อย่างใด

การจดทะเบียนสมรสซ้อน

การจดทะเบียนสมรสซ้อนถือเป็นการนอกใจคู่สมรส และเป็นเหตุหนึ่งที่น่ามาสู่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แม้ว่าในกฎหมายครอบครัวปัจจุบันจะให้สิทธิกับทั้งฝ่ายหญิงและ

ชายในการยกเป็นข้ออ้างฟ้องหย่าได้ และการจดทะเบียนสมรสซ้อนถือเป็นโมฆะ แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่เป็นจริง พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ไม่มีมาตรการเอาผิด และขาดข้อกำหนดในการตรวจสอบสถานภาพก่อนการสมรส ดังนั้นถ้าผู้ใดแสดงตนเป็นคนโสด (ซึ่งหญิงกระทำไยยากกว่าชาย เพราะการจดทะเบียนสมรสนำมาสู่การเปลี่ยนสถานภาพจากนางสาวกลายเป็นนางโดยอัตโนมัติตามกฎหมายคำนำนามสตรี พ.ศ. 2460) เมื่อจดทะเบียนสมรสซ้อนกับผู้อื่น ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการปกครอง อย่างไรก็ตาม ถือว่าผู้เสียหายกระทำความผิดต่อเจ้าพนักงาน ในเรื่องการแจ้งเท็จ และถูกความดำเนินคดีเอาผิดได้ในข้อหาแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานซึ่งไม่มีมาตรการลงโทษร้ายแรง และไม่ได้เป็นความผิดที่มีการละเมิดผู้อื่น ก็สะท้อนได้ว่าเป็นการเอาผิดเฉพาะเรื่องการหลอกลวงรัฐ แต่ไม่ได้เอาผิดในฐานะหลอกลวง หรือละเมิดต่อผู้อื่นในการจดทะเบียนสมรสซ้อน การมีภรรยาหลายหลายคน

ขณะเดียวกันผู้หญิงหลายคนที่ถูกสามีทอดทิ้ง ต้องประสบปัญหาภายหลังการทำข้อตกลงเรื่องการส่งค่าเลี้ยงดูบุตร เพราะผู้ชายจะส่งเสียค่าเลี้ยงดูเพียงเดือนแรกๆ เท่านั้น แม้ว่าในปัจจุบัน พระราชบัญญัติพิจารณาดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ มกราคม พ.ศ.2535 ในมาตรา 114 ให้อำนาจศาลสั่งยึดเงินเดือน และค่าจ้างเพื่อจ่ายเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ แต่ในทางปฏิบัติ เนื่องจากทัศนคติที่ว่า “ไม่ควรยุ่งเรื่องของผัวเมีย” ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการต่างๆ เช่น หักหน้างาน หรือผู้บังคับบัญชาของสามี

ข่มขืนภรรยาไม่มีความผิด

ความผิดทางเพศ ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 276 บัญญัติว่า

“ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยขู่เข็ญด้วย
ประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้
หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึง
ยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

การระบุถึง ‘การข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยา’ เป็นความผิด สามารถนำไปสู่การตีความได้ว่า สามีสามารถข่มขืนภรรยาได้ เท่ากับกฎหมายรองรับการที่สามีจะกระทำความรุนแรงทางเพศกับภรรยาตนได้ตามกฎหมาย โดยนัยนี้ จึงขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของหลักการอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาเป็นครอบครัว ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายแพ่ง เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ทั้งนี้การสมรส ถือเป็นความยินยอมพร้อมใจอยู่กินร่วมกันฉันสามีภรรยา โดยหลักการของ การอยู่ร่วมกันก็จะต้องไม่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือไม่เป็นการทำลายความผาสุกของสามีภรรยา

ประเด็นนี้ยังคงมีการถกเถียงกันสังคมวงกว้าง ทั้งนี้เพราะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มองว่า ‘ภรรยาเป็นสมบัติของสามี’ ที่ฝังแน่นอยู่ในสังคมไทยจนปัจจุบัน ทำให้คิดว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสามี ภรรยาจะทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นมากขึ้น โดยไม่ได้ตั้งคำถามว่า หากเป็นความสัมพันธ์เต็มไปด้วยความรุนแรง เป็นความสัมพันธ์แบบบังคับ ข่มขืน จะสามารถสร้างครอบครัวที่เป็นปึกแผ่นได้หรือไม่ ทั้งนี้ มีผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคมไทย พบว่า ผู้หญิงร้อยละ 44 เคยมีประสบการณ์ถูกคนรักหรือถูกสามีทำร้าย (กฤตยา อาชวนิจกุล ชื่นฤทัย กาญจนจิตรา วาสนา อัมเม และอุษา เลิศศรีสันต์, 2546)

องค์กรสตรีเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ ร่วมกับ สถาบันกฎหมายอาญา มูลนิธิผู้หญิง หยิบยกประเด็นกฎหมายอาญา ความผิดทางเพศ มาตรา 276 จัดประชุมในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศในปี 2545-2546 เพื่อระดมสภาพปัญหาในพื้นที่และความคิดเห็นของประชาชนต่อการแก้ไขกฎหมาย นอกจากนี้ มูลนิธิผู้หญิงได้มีความพยายามทำงานรณรงค์สร้างความเข้าใจในประเด็นนี้กับคนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อรวบรวมรายชื่อ 50,000 รายชื่อเพื่อเสนอการแก้ไขกฎหมาย แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ

ปัจจุบันประเด็นนี้ยังคงมีการถกเถียงและหาข้อยุติไม่ได้ในกลุ่มที่ทำการเคลื่อนไหว เรื่องการแก้ไขมาตรา 276 คือ ความเห็นเรื่องการใช้คำว่า ‘ข่มขืนหญิงอื่น’ว่าจะให้ใช้เป็น ‘ข่มขืนผู้อื่น’ หรือจะให้เป็นคำว่า ‘ข่มขืนหญิง’ อีกทั้งยังต้องใช้เวลาอีกมากในการทำความเข้าใจกับสังคมในเรื่องการแก้ไขกฎหมายนี้ ที่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการนำไปสู่การสร้างความแตกแยกในครอบครัว

การไร้สิทธิเปลี่ยนเป็นสัญชาติไทยของสามีต่างด้าว

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 9 บัญญัติว่า หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีที่กำหนดในกระทรวงการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้สัญชาติไทยให้อยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรี จะเห็นว่า กฎหมายให้สิทธิหญิงต่างด้าวที่สมรสกับชายไทยได้สัญชาติไทยตามสามีได้ แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ให้สิทธิสามีซึ่งเป็นต่างด้าวที่สมรสกับหญิงไทย ขอสัญชาติไทย หรือได้รับสัญชาติไทยตามภรรยา ทั้งนี้ เพราะมองว่า สถานภาพในครอบครัวระหว่างหญิง ชายในสังคมไทยนั้น ผู้ชายเป็นหัวหน้าและเป็นผู้นำครอบครัว ส่วนภรรยาเป็นผู้ปฏิบัติตามสามี ดังนั้น ชายต่างด้าวซึ่งถูกมองด้านเชื้อชาติว่าด้อยกว่าชายไทย เมื่อสมรสกับหญิงไทยจึงเท่ากับเป็นการเลื่อนสถานภาพทางสังคม ซึ่งอาจมีผลเสียกับด้านความมั่นคงของชาติ จึงถูกกำหนดให้ไม่ได้สิทธิในการถือสัญชาติไทย ฉะนั้น รัฐจึงมองว่า การให้สัญชาติไทยแก่ชายต่างด้าวผ่านเงื่อนไขการสมรสถือเป็นความเสี่ยงของรัฐมากกว่าการให้สัญชาติไทยแก่หญิงต่างด้าวที่ทำการสมรสกับผู้ชายไทย

การให้สิทธิสามเณรหรือภรรยาได้ของภรรยา

ภายใต้ประมวลรัษฎากร พ.ศ.2481 การคำนวณภาษีเงินได้ ในมาตรา 57 ตรี กล่าวถึงแบบแสดงรายการการชำระภาษีเงินได้ของสามี ระบุไว้ว่าจะต้องแสดงรายการเงินได้ของภรรยาด้วย ซึ่งถือว่า รายได้ของภรรยาเป็นเงินได้พึงประเมินของสามี ในกรณีนี้สามารถวิเคราะห์ได้ใน 2 ลักษณะคือในผลประโยชน์ของรัฐ การคำนวณภาษีตามหลักการดังกล่าวทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็เกิดการเลี่ยงภาษีโดยไม่จดทะเบียนสมรสได้นอกจากนี้ การนำรายได้ของภรรยามารวมกับรายการเงินได้ของสามีเท่ากับการยอมรับว่า สามีมีสิทธิเหนือภรรยา และเหนือรายได้และทรัพย์สินของภรรยา

ผู้หญิงกับการถือครองที่ดินเพื่อการครองชีพ

ตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 มาตรา 22 บัญญัติถึงผู้ที่จะเป็นสมาชิกของนิคมสร้างตนเองจะต้องมีคุณสมบัติต่างๆ ซึ่งในคุณสมบัติข้อ 2 บัญญัติว่า

“(2) บรรลุนิติภาวะและเป็นหัวหน้าครอบครัว”

ข้อความดังกล่าวมีผลให้หญิงมีสามีถูกจำกัดสิทธิหากประสงค์จะยื่นเรื่องขอเข้าทำกินในที่ดินซึ่งรัฐจัดให้เป็นนิคมสร้างตนเอง ตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 ทั้งนี้หากสามีและยังมีชีวิตอยู่ ภรรยาจะขอในนามตนเองไม่ได้ สะท้อนแนวคิดที่ยอมรับให้ผู้หญิงขอใช้สิทธินี้ได้ก็ต่อเมื่อเป็นหญิงหม้ายหรือหย่าเท่านั้น จึงจะมีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว แม้ว่าเจตนาเบื้องหลังคือ การป้องกันการซ้ำซ้อนครอบครัวเดียวขอ 2 แปลง แต่ก็สะท้อนให้เห็นการเลือกปฏิบัติซึ่งเกิดจากความเชื่อดั้งเดิมที่ว่า หญิงต้องเป็นผู้มีฐานะค้ำจุนกว่าจนทำให้เลือกใช้มาตรการป้องกันความซ้ำซ้อนที่เป็นมาตรการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง

การให้ความคุ้มครองแรงงานหญิง

รัฐธรรมนูญ มาตรา 86 ระบุว่า

“รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะ
แรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้ง
ค่าตอบแทนให้เป็นธรรม”

กฎหมายที่มีบทบัญญัติในด้านการคุ้มครองแรงงานหญิงในปัจจุบัน คือพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ในพระราชบัญญัตินี้กล่าว ได้มีประเด็นที่ระบุเกี่ยวข้องกับเรื่องการคุ้มครองสิทธิของแรงงานหญิงไว้ใน 3 เรื่องหลักคือ

การไม่เลือกปฏิบัติ แรงงานหญิงและชายต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน (มาตรา 15) การให้ความคุ้มครองทางเพศแก่แรงงานหญิง ต่อปัญหาการละเมิดทางเพศของ ผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน ผู้ควบคุมงาน ผู้ตรวจงานหรือนายจ้างต่อลูกจ้างหญิง (มาตรา 16) และการให้สวัสดิการในการตั้งครรภ์ การห้ามเลิกจ้างลูกจ้างหญิงเพราะเหตุตั้งครรภ์ (มาตรา 41) และเมื่อ ลูกจ้างหญิงตั้งครรภ์ ห้ามมิให้นายจ้างกำหนดให้ทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุด ตลอดจน การทำงานอันอยู่ในภาวะไม่ปลอดภัยต่อการตั้งครรภ์นั้น (มาตรา 39) ลูกจ้างสามารถขอเปลี่ยน ตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับภาวะของตนเองได้ชั่วคราว (มาตรา 42) ตลอดจนการให้สิทธิลาคลอด สำหรับลูกจ้างหญิง 3 เดือน (มาตรา 41)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่แรงงานหญิงพบอยู่เป็นเรื่องขอกระบวนการนำกฎหมายมาใช้ อย่างมีประสิทธิภาพนั้นทำได้ค่อนข้างยาก

การเลิกจ้างเพราะเหตุตั้งครรภ์ แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดนับอายุการทำงานของ พนักงานหรือลูกจ้างตั้งแต่วันแรก ไม่ใช่วันที่บรรจุ (ประกาศรณ อุดมจรรยา, 2545) แต่ในทาง ปฏิบัติ ลูกจ้างจะต้องผ่านระยะทดลองงาน ช่วง 3 เดือนหรือ 6 เดือนก่อนบรรจุ ซึ่งช่วงนี้หากมีการ ตั้งครรภ์นายจ้างมักพิจารณาให้ออกจากงาน

ปัญหาการละเมิดทางเพศ ผู้หญิงหรือลูกจ้างหญิงยังมีการละเมิดในการพิสูจน์ความผิด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างยังมีทัศนคติเรื่องนี้ว่าเป็นความผิด ส่วนตัว ทำให้การร้องเรียนกลายเป็นการส่งผลเสียต่อหน้าที่การงาน ถูกกดดันให้ออกจากงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคให้ลูกจ้างไม่ใช้สิทธิในการฟ้องร้อง (หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์, วันที่ 8 ธันวาคม 2547: คอลัมน์เสียงสตรี)

อย่างไรก็ตามควรมีข้อแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ตรงกับความต้องการของแรงงานหญิง และเพื่อให้เกิดความคุ้มครองแก่แรงงานหญิง

การจัดให้มีสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ ย่านโรงงานอุตสาหกรรม แรงงานหญิงจำนวนมากไม่มีรายได้เพียงพอกับการจ้างคนเลี้ยงเด็ก ทำให้ต้องส่งลูกกลับ ต่างจังหวัดและต้องรอวันหยุดยาวๆ เท่านั้นจึงจะได้กลับไปเยี่ยม (หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์, วันที่ 8 ธันวาคม 2547: คอลัมน์เสียงสตรี)

การห้ามเลือกปฏิบัติในการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งและการเกษียณอายุ

การเพิ่มความคุ้มครองแก่แรงงานนอกระบบ ผู้รับจ้างไปทำที่บ้าน ซึ่งปัจจุบันรัฐ ยังไม่มีนโยบาย กฎหมายที่ชัดเจนในการคุ้มครองแรงงานกลุ่มนี้ เช่น กลุ่มคนรับจ้างไปทำที่บ้าน แรงงานไม่เต็มเวลา ส่งผลให้แรงงานดังกล่าวไม่ได้รับความเป็นธรรมในการจ้างงาน ไร้สวัสดิการที่ เหมาะสมและมีโอกาสถูกเอาเปรียบทางเพศได้ง่าย

การค้าหญิงและการหาประโยชน์จากหญิงบริการ

การที่สังคมไทยใช้มาตรฐานที่แตกต่างกันทางเพศ ทำให้เกิดการตัดสินใจในพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างกันระหว่างหญิง ชาย หญิงอาชีพบริการถูกตีตราจากสังคมทุกระดับ แม้ว่า จะมี พ.ร.บ. มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2540 ที่เน้นการคุ้มครอง ผู้หญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ แต่การเผยแพร่แนวคิดและมาตรการ กลไกทางกฎหมาย กับเจ้าหน้าที่นั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้หญิงยังต้องประสบปัญหาการแสวงหาประโยชน์ จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเอาเปรียบทางเพศแก่หญิงอาชีพบริการ เช่น เจ้าหน้าที่ ตำรวจใช้วิธีการล่อซื้อและถือโอกาสร่วมประเวณีกับหญิงบริการก่อนมีการจับกุม (หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ, วันที่ 27 ธันวาคม 2544)

แม้ว่าจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 และมีบทบัญญัติที่ส่งเสริมด้าน สิทธิ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย ตลอดจนมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการให้สิทธิ ผู้หญิงและบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงในการมีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติ ตามกฎหมายที่มีความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่สะท้อนให้เห็นความไม่เสมอภาคกันใน กฎหมายระหว่างชายหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานภาพของหญิงที่สมรสแล้วยังคงไม่ได้รับการ แก่ใจ และเนื่องจากการที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลาในการชำระกฎหมายที่ ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญไว้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องต้องมองหากฎและ มาตรการต่างๆ ที่ได้กำหนดขึ้นในรัฐธรรมนูญเพื่อให้ใช้เกิดประ โยชน์ในการผลักดันการแก้ไข กฎหมายต่อไป

การให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการจัดการกับระบบสังคมในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญมาตรา 190 ระบุว่า

“การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัย ว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก สตรี และคนชราหรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ หากสภา ผู้แทนราษฎรมิได้พิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้ง คณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนเกี่ยวกับบุคคล ประเภทนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด”

การระบุให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสตรีถือ เป็นการเน้นให้ความสำคัญกับผู้ที่เป็นเจ้าของปัญหา อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการร่าง กฎหมายต่างๆ ควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้เพราะในการจัดระบบต่างๆ ในสังคม ผู้ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นย่อมมีทั้งเพศชายและหญิงในทุกเรื่องมิใช่เฉพาะประเด็นผู้หญิงเท่านั้น

ในทางการเมือง ไม่มีกฎหมายใดกีดกันสตรีในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ผู้หญิงสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้ทุกระดับ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 23 วรรคสอง พระราชธิดาสามารถสืบราชสันตติวงศ์ ขึ้นทรงครองราชเป็นพระมหากษัตริย์ได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ผู้หญิงไทยมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้พร้อมๆ กับ

ผู้ชายตั้งแต่เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน

สยาม พ.ศ.2475 มาตรา 14 ระบุว่า

“ราษฎรไม่ว่า เพศใด เมื่อมีคุณสมบัติต่อไปนี้ย่อมมีสิทธิลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้านได้...”

การเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น ตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้หญิงไทยมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2525

เดิมกรมการปกครองนั้นได้กำหนดให้ตำแหน่งปลัดอำเภอแต่งตั้งเฉพาะชายเข้ารับราชการ ซึ่งในทางปฏิบัติการปกครองมีผู้หญิงทำหน้าที่ปลัดอำเภอโดยจัดสอบพร้อมกัน ใช้วุฒิรัฐศาสตร์หรือนิติศาสตร์เหมือนกัน เพียงแต่เรียกว่า ตำแหน่งผู้ช่วยนายทะเบียน ซึ่งถือเป็นการกีดกันไม่ให้ผู้หญิงมีโอกาสก้าวหน้าเป็นนายอำเภอ จนกระทั่ง ปี พ.ศ.2536 จึงได้ยกเลิกมติดังกล่าว และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเป็นปลัดอำเภอได้

สถานภาพสตรีไทยตามกฎหมายภายหลังการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540

แม้ว่า ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นในปี 2540 และมีบทบัญญัติในมาตรา 6 กล่าวถึง รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศที่บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ ข้อบังคับจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ แต่ในทางปฏิบัติยังมีด้วยกฎหมายต่างๆ ที่สะท้อนถึงสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายหลายๆ บทบัญญัติยังไม่ได้ผ่านกระบวนการแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ดังนั้นสถานภาพสตรีไทยทางกฎหมายในปัจจุบัน จึงพอกล่าวได้ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ยังไม่รับรองสิทธิ ความเสมอภาคแก่สตรีไทย คนรักเพศเดียวกันไม่สามารถสมรสกันตามกฎหมายเหมือนคนรักต่างเพศ

2. หญิงที่สมรสแล้ว หรือเป็นเมียตามกฎหมายต้องเปลี่ยนคำนำนาม และไม่สามารถฟ้องหย่าเมื่อสามีมีผู้ได้ สามีสามารถข่มขืนภรรยาตนได้ และยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แม้ว่าจะมีความพยายามในการแก้ปัญหาแต่ปัจจุบัน ร่าง พ.ร.บ.ขจัดความรุนแรงในครอบครัวก็ยังไม่สามารถเข้าสู่การนำเสนอเป็นกฎหมาย ตลอดจนหญิงที่แต่งงานแล้ว ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายๆ อย่างในกระบวนการทำนิติกรรมมากกว่าชาย หรือไร้อำนาจการทำนิติกรรมในพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 หากมิได้เป็นหญิงหม้าย เพราะวัฒนธรรมความเชื่อที่ว่า หญิงเป็นสมบัติของสามี และสามีเป็นผู้นำครอบครัว

3. การขาดการรับรองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและสุขภาพทางเพศของตนเอง เช่น หญิงวัยรุ่นยังไม่สามารถขอรับบริการคุมกำเนิดจากภาครัฐได้ ทั้งนี้เพราะรัฐมองว่าการคุมกำเนิดเป็นเรื่องของหญิงที่แต่งงานแล้วเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังขาดการให้บริการที่ครบถ้วนรอบด้านสำหรับผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อมทำให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัย ตลอดจนไร้ทางเลือกและทางออกในการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ ทางสังคม

4. การไม่ยอมรับในการเข้าถึงศาสนาด้วยการบวชเป็นภิกษุณี ความพยายามให้มีการบวชสตรีเป็นภิกษุณีถูกหักท้วงจากมหาเถรสมาคม ขณะที่แม้ซีไทยก็มีสถานภาพไม่เท่ากับภิกษุณี

5. แรงงานหญิงไม่ได้รับการคุ้มครองหรือมีสวัสดิการทางสังคมที่สอดคล้องกับความแตกต่างทางเพศ ยังคงพบอุปสรรคในการเลือกจ้างงานเพราะเป็นหญิงที่แต่งงานแล้ว หรือตั้งท้อง ขณะเดียวกันแรงงานหญิงที่เป็นแม่ ยังขาดการดูแลด้านสวัสดิการต่างๆ ที่สามารถจะเอื้ออำนวยให้หญิงสามารถทำงาน ได้อย่างเต็มที่ หรือการลดภาระในการดูแลบุตร เช่น การสร้างศูนย์เลี้ยงเด็กสำหรับแรงงานหญิง ตลอดจน การทำงานบริการทางเพศยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน นอกจากนี้ ผู้หญิงที่ทำหน้าที่ให้กับครอบครัว ต่างก็ไม่ได้รับการตีราคาเป็นค่าแรง

บทที่ 4 กลไกในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ภายหลังการประกาศใช้

การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายที่ปรากฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญที่สำคัญ ต่อสถานภาพสตรีอื่นเป็นการให้สิทธิและความเสมอภาคแก่หญิงและชายเท่าเทียมกัน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ได้แก่

กรณีพระราชบัญญัติชื่อ บุคคล พ.ศ.2505 ซึ่งในมาตรา 12 ระบุว่า

“หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี”

กฎหมายดังกล่าวมีผล ทำให้หญิงเท่านั้นที่ต้องเปลี่ยนไปใช้นามสกุลของสามีภายหลัง การสมรส ผลในทางสังคมที่เห็นอย่างชัดเจน คือ ความสอดคล้องกับระบบวัฒนธรรมที่ให้คุณค่า แก่บุตรชายในการเป็นผู้สืบสกุลได้เท่านั้น เกิดผลในเชิงการยกย่องและให้คุณค่ากับผู้ชายเท่านั้น

ภายหลัง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้ยื่นคำร้องเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2546 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่ามาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มี ปัญหาเกี่ยวกับความชอบธรรมของรัฐธรรมนูญมาตรา 30 และตามมาตรา 198 ของรัฐธรรมนูญ ระบุถึงในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า

“บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใดตามมาตรา 197 (1) มีปัญหาเกี่ยวข้องกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่อง พร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ว่า ด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลปกครอง แล้วแต่กรณี ให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง แล้วแต่กรณี พิจารณาวินิจฉัยเรื่องที่ผู้ตรวจการ แผ่นดินของรัฐสภาเสนอตามวรรคหนึ่งโดยไม่ชักช้า”

ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาตามคำวินิจฉัยที่ 21/2546 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2546 มีความเห็นว่า ถ้อยคำที่เป็นสาระสำคัญของมาตรา 12 คือ คำว่า ‘ให้ใช้’ ซึ่งมีลักษณะของบท บังคับโดยชัดแจ้งให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามี อันเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสกุล ของหญิงมีสามี ทำให้หญิงและชายมีสิทธิไม่เท่าเทียมกันเกิดความไม่เสมอภาคกันในทางกฎหมาย ด้วยเหตุความแตกต่างทางเพศและสถานะของบุคคล อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (มาตรา 30) การบังคับให้หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียวโดยใช้สถานะสมรส เห็นว่า ความเป็นเอกภาพในครอบครัวนั้นเกิดจากความเข้าใจ การยอมรับและการให้เกียรติกันและกัน ระหว่างสามีและภรรยา ตลอดจนกฎหมายใช้ชื่อสกุลฉบับแรกของไทยนั้นเพมิใช้เมื่อปี พ.ศ.2456

ก่อนหน้านั้นประเทศไทยก็ไม่ได้มีระบบใช้นามสกุล จึงไม่น่าจะขัดกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมไทย ดังนั้น การที่หญิงมีสิทธิใช้สกุลเดิมของตนได้จึงเป็นเพียงการส่งเสริมให้หญิงและชายมีสิทธิเสมอภาคกันในทางกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญจึงเห็นว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 12 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมาตรา 30 เป็นอันบังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 6 ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีดังกล่าว ทำให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสสามารถเลือกได้ว่าตนเองจะใช้นามสกุลเดิมหรือเปลี่ยนมาใช้นามสกุลสามี

รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติถึงกลไกต่างๆ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิความเสมอภาคของประชาชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ จากกรณีการพิจารณาเรื่องพระราชบัญญัติชื้อสกุล พ.ศ. 2505 ซึ่งเดิมไม่ได้สิทธิแก่หญิงที่สมรสมีสิทธิเลือกใช้นามสกุลของตนหรือสามีได้ สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคกันระหว่างหญิงและชายในทางกฎหมายในอดีต ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้เกิดกลไกต่างๆ ที่เป็นช่องทางในการร้องเรียนเพื่อพิจารณาการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญให้การรับรองสิทธิไว้ ในบทนี้กล่าวถึงกลไกต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดอำนาจหน้าที่ให้เกิดขึ้น เพื่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชน รวมทั้งในประเด็นของสิทธิและความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ตามมาตรา 30 ว่า กลไกต่างๆ เหล่านี้สามารถเป็นช่องทางที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนได้อย่างไร

มาตรการ กลไกการคุ้มครองสิทธิตาม รัฐธรรมนูญปี 2540

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดกลไกต่างๆ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติในกระบวนการยุติธรรมเดิม ประชาชนมีสิทธิร้องทุกข์ต่อรัฐได้ผ่านในกระบวนการศาลยุติธรรม ซึ่งรัฐได้กำหนดสถาบันศาลให้ความยุติธรรมไว้ในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ภาษี ศาลคดีครอบครัว แรงงาน การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง และกระบวนการยุติธรรมการลงโทษทางอาญา ซึ่งการร้องเรียนสามารถกระทำได้ผ่านกระบวนการในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ถือเป็นการวินิจฉัยในชั้นสูงสุด

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้เกิดมาตรการและกลไกต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนเพิ่มขึ้น เริ่มต้นจากการที่ประชาชนสามารถยกข้อความต่างๆ ในรัฐธรรมนูญเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ตามมาตรา 28 ซึ่งให้สิทธิประชาชนใช้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หรือหยิบยกข้อความในรัฐธรรมนูญมาเป็นข้อเรียกร้องความเป็นธรรมและต่อสู้คดีในชั้นศาลได้ อันเป็นพื้นฐานในการสะท้อนการให้ความสำคัญต่อความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนที่รัฐต้องตระหนักมากกว่าการมองปัญหาการละเมิดเป็นเพียงข้อขัดแย้งในกรณีพิพาทเท่านั้น

ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา

ตามมาตรา 196-198 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 กำหนดให้มีผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นองค์กรอิสระที่รับเรื่องร้องเรียนสอบสวน เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานและคนของรัฐ

ศาลปกครอง

ตามมาตรา 276-280 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 กำหนดให้มีศาลปกครอง เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและระหว่างหน่วยงานราชการกันเอง

ศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา 255- 270 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรอิสระ มีอำนาจ หน้าที่ในการวินิจฉัย ตีความกฎหมายต่างๆ ในกรณีการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตามมาตรา 199- 200 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 กำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ในการรับเรื่องราวและตรวจสอบ เสนอแนะการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

อำนาจในการเสนอกฎหมายของประชาชน

ตามมาตรา 170 และมาตรา 304 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนที่ต้องการเสนอกฎหมายโดยตรง สามารถเสนอร่างกฎหมายต่อรัฐสภาได้ และนอกจากนี้ มีอำนาจในรวมรายชื่อกันเพื่อการเสนอลดลดอนนายฯ รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือบุคคลบางตำแหน่งได้

การมีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย

ตามมาตรา 190 ที่กำหนดให้มีผู้แทนองค์กรการเอกชนด้านสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกรรมาธิการทั้งหมดร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างกฎหมายในกรณีที่ประธานสภาวินิจฉัยว่า กฎหมายนั้นมีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้หญิง

ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา

เป็นองค์กรที่กำหนดให้เกิดขึ้นตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 (ฉบับแก้ไขปี 2538) แต่ครั้งนั้นยังไม่ได้กำหนดให้เป็นองค์กรอิสระ และยังไม่มีการจัดตั้งแต่ประการใด ภายหลังสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) โดย คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้มีผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภาขึ้นพร้อมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้น เป็น 2 องค์กรอิสระ เพื่อเป็นกลไกในการรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนและเพื่อเป็นกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตามมาตรา 196-198 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และตามมาตรา 329(1) ได้กำหนดให้มีการออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญภายใน 2 ปี ต่อมาจึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา พ.ศ. 2542 โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ ดังนี้

1. พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี ข้าราชการ พนักงานรัฐหรือลูกจ้างหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ในกรณี
 - 1.1 ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัติเหนืออำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด
 - 1.2 ปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ร้องเรียน ไม่ว่าการกระทำดังกล่าวจะชอบด้วยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดหรือไม่ก็ตาม
 - 1.3 กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
2. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจในการดำเนินการ
 - 2.1 มีอำนาจในการขอให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นส่งหนังสือให้ความเห็น หรือส่งวัตถุ เอกสารพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาและสามารถตรวจสอบสถานที่ที่เกี่ยวข้องในการร้องเรียน
 - 2.2 เสนอแนะต่อหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อดำเนินการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ
 - 2.3 แจ้งต่อหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนและผู้บังคับบัญชาของข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เมื่อเห็นว่ามีความเห็นสมควรสงสัยว่ามีการทุจริต ประพฤติมิชอบ มีมูลความผิดทางอาญา ทางวินัย และรายงานให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาทราบทุก 3 เดือน
3. ทำรายงานเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา
4. เสนอเรื่องและความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองเพื่อวินิจฉัยในกรณีที่เห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำของบุคคลตามข้อ 1 มีปัญหาขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายที่ประสบความสำเร็จในการใช้กลไกนี้ร้องเรียนไปยังผู้ตรวจราชการของรัฐสภา และผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาทำหน้าที่ในการตีความ และเสนอความเห็นต่อไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อทำการวินิจฉัยจนสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย การออกพระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับ 3) พ.ศ.2548 ขึ้น ทำให้หญิงและชายมีสิทธิเลือกใช้นามสกุลของคู่ภายหลังการสมรสได้

ผู้ตรวจการฯ มีอำนาจหน้าที่เพียงการตรวจสอบสวน เมื่อพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนแล้ว เสนอความเห็น แต่ไม่มีอำนาจในลักษณะของการบังคับ กำหนดให้เกิดแก้ไขปัญหาแก่คู่กรณีโดยตรง ทั้งนี้ ตามมาตรา 197(1) ให้อำนาจได้เพียง การมีความเห็นและเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขไปให้หน่วยงานที่ถูกร้องเรียน เพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป แต่หากไม่มีการปฏิบัติตามความเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้ตรวจการฯ ก็ไม่มีอำนาจบังคับให้หน่วยงานปฏิบัติตามความเห็นได้ แต่มีอำนาจในการทำรายงานเสนอความเห็น ข้อเสนอแนะต่อนายกฯ หรือรัฐมนตรีโดยตรงในเรื่องนั้นๆ หรือส่งเรื่องไปยังรัฐสภาเพื่อหาเปิดเผยให้ประชาชนทราบ

ผู้ตรวจการฯ มีอำนาจ หน้าที่ในการตรวจสอบ กระทำได้เพียง กรณีที่มีผู้ร้องเรียนเท่านั้น หากไม่มีผู้ร้องเรียนก็ไม่มีอำนาจเริ่มไปตรวจสอบเองหากมีกรณีเกิดขึ้น

ในการใช้กลไกของผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา ขาดมาตรการรองรับความเดือดร้อนของผู้ร้องเรียน เช่น การรองรับเรื่องคำขูดเซบ คำเสียหายต่อผู้ร้องเรียนที่ได้รับผลกระทบต่างๆ แม้ว่าจะมีการสอบสวนและเสนอความเห็นเรื่องความไม่ชอบธรรมแล้ว

กรณีบทบัญญัติที่ผู้ตรวจการฯ มีความเห็นต่อบทบัญญัติว่า มีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการฯ มีอำนาจเพียงเสนอความเห็นเสนอต่อศาลปกครองหรือศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการบังคับให้เกิดการแก้ไขปัญห โดยตรงต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บทบาทที่สำคัญของผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา คือ การเสนอความเห็นต่อบทบัญญัติ กฎ ระเบียบหรือความไม่ชอบธรรมที่มีการร้องเรียน ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยหลักการในเชิงวิชาการเพื่อผ่านความเห็นไปยังกระบวนการวินิจฉัยในขั้นตอนอื่นๆ เป็นเบื้องต้น

แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะยืนยันในเจตนารมณ์ต้องการรับรองสิทธิ ความเสมอภาคและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่การกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ถือว่ายังมีลักษณะเป็นเพียงผู้ตรวจสอบ พิจารณาเสนอความเห็นต่อกรณีที่มีการร้องเรียนมากกว่าจะมีอำนาจให้เกิดการแก้ไขปัญห ความเดือดร้อน หรือข้อขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ตามการร้องเรียนต่างๆ ของประชาชนแต่ถือเป็นกระบวนการในขั้นต้น เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยในขั้นต่อไป เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นอำนาจวินิจฉัยสูงสุด

กรณีพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 คุณฉนิษฐา ภัคเกษม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ได้ยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยระบุถึงกฎหมายที่บังคับให้อยู่ บังคับให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วใช้นามสกุลสามีซึ่งไม่ชอบตามรัฐธรรมนูญและเป็นการละเมิดต่ออนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีของสหประชาชาติที่ประเทศไทยได้ร่วมลงสัตยาบันไว้(หนังสือพิมพ์ข่าวสด, วันที่ 7 มิถุนายน 2546) เมื่อเรื่องไปถึงการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ทำการวินิจฉัย จึงมีผลทำให้บทบัญญัตินี้ตกไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 6 เป็นผลสำเร็จ มีผลบังคับใช้ได้ทันที และมีผลในทางปฏิบัติ โดย กรณีแรกคือ นางนันททอง โอนอ่อน ถือได้ว่าผู้หญิงคนแรกที่ใช้สิทธิตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หลังจากที่ต้องประสบปัญหาเนื่องจากได้แต่งงานและจดทะเบียนกับสามีชาวญี่ปุ่นที่ประเทศญี่ปุ่นพร้อมเปลี่ยนนามสกุล ต่อมาสามีไปมีผู้หญิงคนใหม่และไม่สามารถติดต่อสามีได้ จึงอยากใช้นามสกุลเดิมแต่ทำไม่ได้เพราะไม่สามารถติดต่อสามีมาหย่าขาดได้ ภายหลังที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้สามารถเปลี่ยนนามสกุลได้เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2546 (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, วันที่ 8 มิถุนายน 2546) อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้คุณอัญชลี วานิช เทพบุตรเคยผลักดันให้แก้ไขกฎหมายนี้ผ่านสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

ศาลปกครอง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 276- 280 กำหนดให้ ศาลปกครองมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทต่างๆ ทางปกครองระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือระหว่างหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

อำนาจหน้าที่ของศาลปกครองเกี่ยวข้องกับการออกกฎ คือ คำสั่งทางปกครอง การละเมิดในทางปกครอง หรือการทำสัญญาปกครอง มิใช่คดีปกติทั่วไป

ศาลปกครองประกอบด้วย ศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองชั้นต้น ได้แก่ ศาลปกครองกลาง และศาลปกครองส่วนภูมิภาค โดยมีสำนักงานศาลปกครอง ทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรการของศาลปกครอง มีอำนาจอิสระในการบริหารงานบุคคล งบประมาณและการดำเนินการอื่นๆ (มาตรา 280)

อำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง ในกรณีพิพาทที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานรัฐมีดังนี้

กรณีมีการกระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน วิธีการหรือไม่สุจริต หรือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม สร้างภาระให้กับประชาชนหรือการใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบ

กรณีการละเลยหน้าที่ตามกฎหมาย หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินควร

กรณีการละเมิด หรือความรับผิดชอบจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือระเบียบ
หน้าที่ตามกฎหมายกำหนด ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินควร

กรณีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางการปกครองและกรณีที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขต
อำนาจของศาลปกครอง

ศาลปกครองสูงสุด มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี

คดีปกครอง คำวินิจฉัยของ คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทตามตุลาการศาลปกครอง
กำหนด

คดีปกครองเกี่ยวกับ พระราชกฤษฎีกา กฎ คำสั่งที่ออกโดยคณะรัฐมนตรี นายฯหรือ
รัฐมนตรี

ตามที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจศาลปกครอง และคดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือ
คำสั่งศาลปกครองชั้นต้น

การฟ้องร้องคดี: ศาลปกครองเป็นช่องทางหรือกลไก สำหรับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น
ระหว่างประชาชนกับรัฐ หรือกรณีพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกัน การร้องต่อศาลกระทำ
ได้ดังนี้

ประชาชนคนธรรมดาที่ได้รับความเดือดร้อน หรือความเสียหายจากการกระทำหรือ
การงดเว้นการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา สามารถเสนอเรื่องต่อศาลปกครองหรือทำหน้าที่
เสมือนผู้มีสิทธิฟ้องร้องได้

การฟ้องร้องจะต้องแจ้งชื่อ ที่อยู่ของผู้ฟ้องร้องคดี ชื่อหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่
เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกระทำละเมิด ข้อเท็จจริงต่างๆ คำฟ้องคดีและลายมือชื่อผู้ฟ้องคดี โดยจะต้อง
ยื่นฟ้องภายใน 90 วันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี

เมื่อผ่านกระบวนการพิจารณาผ่านศาลปกครองสูงสุดแล้ว ผู้ร้องเรียนหรือหน่วยงานที่
ร้องเรียนยังรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม สามารถร้องเรียนกรณีพิพาทต่อไปยังศาลรัฐธรรมนูญ
เป็นกระบวนการสูงสุดได้

ศาลรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาตรา 255- 270 ศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นศาลที่มีอำนาจ
สูงสุดในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาท หรือข้อขัดแย้งต่างๆ เป็นกลไกในทางนิติบัญญัติที่จะมี
อำนาจในการวินิจฉัยกรณีการร้องเรียนที่เสนอผ่านมาจากกลไกอื่นๆ ที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

และมีอำนาจวินิจฉัยขั้นสุดท้าย หากผู้ร้องเรียนเห็นว่า ผลการวินิจฉัยจากกลไกในทางยุติธรรมอื่นยังไม่เป็นธรรม หรือยังเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

ในมาตรา 264 ยังให้ศาลในกระบวนการยุติธรรม กรณีที่ศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับคดีนั้นๆ ขัดกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญตามมาตรา 6 และยังไม่ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้รอการพิจารณาและส่งความเห็นนั้นเพื่อศาลรัฐธรรมนูญทำการพิจารณาวินิจฉัย และเมื่อวินิจฉัยแล้วสามารถใช้ได้กับคดีทั้งปวง

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

ในมาตรา 263 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่สำคัญในการวินิจฉัยต่อร่างกฎหมายต่างๆ ในกระบวนการนิติบัญญัติ

มีอำนาจในการวินิจฉัย ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างกฎหมายประกอบพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภาไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 ของทั้ง 2 สภาที่เห็นว่า มีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยเสนอผ่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณีส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ

มีอำนาจในการวินิจฉัย ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างกฎหมายประกอบพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกันไม่น้อยกว่า 20 คนเสนอความเห็นว่ามีข้อความขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้อง เสนอผ่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณีและให้ประธานส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ

มีอำนาจในการวินิจฉัย ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างกฎหมายประกอบพระราชบัญญัติที่นายกรัฐมนตรีเห็นว่า มีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ให้ส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยและแจ้งให้แก่ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาหรือประธานรัฐสภาทราบ

มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ขององค์กรต่างๆ ที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งในการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกพยาน หลักฐานจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การเรียกบุคคลมาให้อธิบาย คำขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 265) ซึ่งวิธีการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญต้องเปิดเผยและให้โอกาสคู่กรณีแสดงความคิดเห็นต่อการวินิจฉัยคดี การให้สิทธิในการตรวจดูเอกสาร เปิดโอกาสในการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ(มาตรา 269)

ศาลรัฐธรรมนูญถือว่ามีอำนาจตัดสินใจสูงสุด ฉะนั้นคำตัดสินของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นอันเสร็จสิ้น เด็ดขาดและมีผลผูกพันต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นๆ ของรัฐ (มาตรา 268) กรณีตัวอย่างที่ ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาได้เสนอเรื่อง

พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2505 ไปยังศาลรัฐธรรมนูญทำการวินิจฉัย จนมีผลทำให้บทบัญญัติดังกล่าวเป็นอันบังคับใช้ไม่ได้ตามใคร 6 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งระบุว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันบังคับใช้ไม่ได้” และมีผลทันทีในทางปฏิบัติ นับเป็นการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายที่ดำเนินการผ่านขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้สำเร็จ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระเกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิ เสรีภาพประชาชน โดยหลักการที่ประเทศไทยได้ร่วมรับรองปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ไว้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 และต่อมาก็ได้เข้าเป็นภาคีสันติสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนต่างๆ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 ฯลฯ การเป็นภาคีสันติสัญญาระหว่างประเทศมีผลทำให้ประเทศไทยมีข้อผูกพันให้ต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ และการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐให้สอดคล้องกับพันธกรณีต่างๆ

ฉะนั้นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงมีบทบาทต่างๆ ที่นอกเหนือจากการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพประชาชนให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 แต่ยังคงยึดถือหลักการสิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีหรือสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศที่ไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในการพิจารณาปัญหาและการให้การคุ้มครองประชาชนด้วย

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

1. ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งการละเมิดจากเอกชนและจากเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนี้ยังสามารถยกกรณีการละเมิดสิทธิฯ มาพิจารณาตรวจสอบได้แม้จะไม่มีผู้ร้องเรียน และสามารถรับเรื่องร้องเรียนที่ไม่ต้องระบุชื่อผู้ร้องเรียนได้

2. ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิฯ ของคณะกรรมการสิทธิฯ ไม่จำกัดขอบเขตอยู่ เฉพาะกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ที่ขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 เท่านั้น แต่การทำงานต้องอาศัยหลักการสิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีที่ประเทศไทยเป็นภาคี ทั้งนี้เพราะอาจมีการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่ละเลยแต่ไม่ผิดกฎหมาย แต่อาจไม่เป็นธรรมในมิติของสิทธิมนุษยชนได้

3. คณะกรรมการสิทธิฯ มีบทบาททั้งในการส่งเสริม และป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกเหนือจากการพิทักษ์สิทธิ โดยมีส่วนของงานศึกษา วิจัยและข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย นโยบายต่อรัฐ รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

ในส่วนนี้จะคล้ายคลึงกับงานของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่จำเป็นจะต้องมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อสร้างความตระหนักในเชิงหลักการ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมสนับสนุนในหลักการของประชาชน เพราะต่างเป็นองค์กรที่ไม่มีอำนาจในการบังคับในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามบทบาทส่วนนี้ของผู้ตรวจการไม่โดดเด่น แต่จะเห็นบทบาทส่วนนี้จากกิจกรรมทางสังคมของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมากกว่า อย่างไรก็ตาม บทบาทสำคัญในเชิงการศึกษาวิจัยหรืองานวิชาการอันถือเป็นฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจกับสังคมก็ยังมีปรากฏไม่มากนัก

4. บทบาทในการจัดทำรายงานการประเมินสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และสาธารณชน และการเสนอแนะต่อรัฐบาลเพื่อให้ปฏิบัติเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี

อำนาจของประชาชนกรณีการเสนอกฎหมายหรืออำนาจในการถอดถอน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 กล่าวได้ว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสและให้ช่องทางที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้เกิดการเคารพสิทธิ ได้ในทุกกระบวนการ เริ่มตั้งแต่การเกิดกรณีพิพาทในศาลที่สามารถใช้รัฐธรรมนูญในการอ้างอิงเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมได้ ตลอดจนการเกิดกรณีพิพาทหรือเห็นว่ามีกฎ ระเบียบ หรือการปฏิบัติที่มีขอบ หรืออันควรให้เกิดการตีความว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากการเปิดช่องทางการตรวจสอบรัฐผ่านทางผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ตลอดจนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแล้ว ยังให้ประชาชนใช้อำนาจได้โดยตรงในการกำหนดกฎหมายเสนอให้เกิดการพิจารณาในสภาและการให้อำนาจประชาชนในการถอดถอนผู้นำ ผู้บริหารบ้านเมืองที่มีจากระบบการเลือกตั้งโดยประชาชน และข้าราชการซึ่งถือเป็นผู้ที่เข้ามาทำงานในฐานะผู้ให้บริการแก่พลเมือง อันเป็นฐานแนวคิดในระบบประชาธิปไตยโดยประชาชน รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ในมาตรา 170 และมาตรา 304 กำหนดเงื่อนไขและการใช้อำนาจโดยตรงของประชาชนในกระบวนการออกกฎหมายและการบริหารไว้

ผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สามารถรวบรวมรายชื่อประชาชนไม่น้อยกว่า 50,000 คนเพื่อเข้าชื่อ ร้องขอต่อประธานรัฐสภา เพื่อให้เกิดการพิจารณาร่างกฎหมาย ทั้งนี้ในการขอให้พิจารณาคงกล่าวต้องมีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมาคด้วย ซึ่งเท่ากับ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความเชื่อมั่นในกระบวนการเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน ที่ผ่านกระบวนการในการทำ ความเข้าใจกับสังคมมาในระดับหนึ่ง ที่จะทำให้นักตระหนักถึงปัญหาได้และเกิดการรวมตัวกันได้ และมีช่องทางในการนำเสนอร่างกฎหมายได้

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นเวลา 8 ปีแล้ว มีเพียงร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ศ.....ฉบับประชาชน เพียงฉบับเดียวเท่านั้นที่สามารถรวบรวมรายชื่อประชาชนได้ครบ 50,000 คนตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดเพื่อเสนอ ร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ.....ฉบับประชาชนเข้าสู่สภา

ในการทำงานขององค์กรที่เคลื่อนไหวในประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิง ก็ได้อาศัยบทบัญญัติตามมาตรานี้ เพื่อทำการรณรงค์ในภาคสังคมด้วยเช่นกัน มูลนิธิผู้หญิงได้นำประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายอาญาในมาตรา 276 ความผิดทางเพศ กรณีข่มขืน ‘ภรรยา’ มาใช้รณรงค์ทำความเข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว มีการพยายามรวบรวมรายชื่อประชาชนที่เห็นด้วยกับการผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวในอนาคต

ผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า 50,000 คน สามารถเข้าชื่อเพื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้มีมติถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยวุฒิสภาสามารถออกเสียงได้อย่างเป็นอิสระและลับ เพื่อมีมติถอดถอน รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด หรืออัยการสูงสุดที่มีพฤติกรรมต่อไปในทางมิชอบ ทุจริตต่อหน้าที่ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ต่อความยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้รวมถึง กรรมการการเลือกตั้ง ผู้พิพากษา ตุลาการ อัยการ ได้

ในกระบวนการให้ประชาชนสามารถ ตรวจสอบและวินิจฉัยบุคคลผู้มีตำแหน่งในทางการเมืองและตำแหน่งทางราชการในระดับสูงได้ โดยถือหลักการเดียวกันกับใน มาตรา 170 คือให้อำนาจประชาชนทั้งในการกำหนดการร่างกฎหมาย และการให้อำนาจในการตรวจสอบบุคคลในตำแหน่งทางการบริหาร ข้าราชการได้โดยตรง แต่ในทางปฏิบัติกล่าวได้ว่า มีความเป็นไปได้จริงน้อย และมีความแตกต่างกันในเป้าหมายของการใช้อำนาจของประชาชน ทั้งนี้การรวบรวมพลังมวลชนเพื่อเสนอการร่างกฎหมายสู่สภา เป็นเสมือนการให้อำนาจในการแสดงความเห็นต่อทิศทางของบ้านเมืองและสังคม เช่น การไม่เห็นด้วยที่กฎหมายในปัจจุบันสามารถตีความได้ว่า สามข่มขืนภรรยาได้ แต่กรณีการให้อำนาจถอดถอนเป็นการปะทะโดยตรงระหว่างประชาชนกับผู้ที่มีอำนาจในบ้านเมือง โอกาสที่จะสามารถเกิดการรวบรวมหรือการเข้าชื่อของประชาชนนั้นทำได้ยากมาก หากไม่มีกระแสสังคมให้ความสนับสนุนเต็มที่

การมีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย

รัฐธรรมนูญมาตรา 190 กำหนดให้ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก สตรี และคนชราหรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ หากสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้พิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นประกอบด้วยผู้แทน

องค์กรเอกชนเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด

ในทางปฏิบัติ ประเด็นเรื่องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ การคุ้มครองสุขภาพผู้หญิงตลอดช่วงชีวิต ได้มีการพยายามผลักดันเพื่อให้เกิดกฎหมายคุ้มครอง สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ขึ้น คณะกรรมการสาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎรได้มีการตั้งคณะอนุ กรรมการการพิจารณาศึกษาการร่างกฎหมายอนามัยเจริญพันธุ์ ในคณะกรรมการการ สาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎรขึ้น โดยได้ให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิ อนามัยเจริญพันธุ์ เข้าไปมีส่วนร่วมในคณะทำงาน เพื่อการร่างกฎหมายคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญ พันธุ์

การใช้กลไกแห่งรัฐธรรมนูญของความเคลื่อนไหวในประเด็นผู้หญิง

ในกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดสิทธิ ความเสมอภาค และการเห็นคุณค่าศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ระหว่างหญิง -ชาย กล่าวได้ว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ ชัดเจนที่สุด คือ การวินิจฉัยเรื่องพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ.2505 ที่ส่งผลให้ปัจจุบันหญิงที่ สมรสแล้วสามารถเลือกใช้นามสกุลของตนหรือของสามีได้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานครอบครัว สังคมในบริบทของตนเอง และสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ ทำให้ผู้หญิงสามารถเป็นผู้สืบสกุลได้ เทียบเท่ากับชาย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะทำให้สังคมไทยค่อยเปลี่ยนค่านิยมได้ในอนาคตใน เรื่องความเชื่อว่า การมีลูกชายดีกว่าลูกสาวได้ เพราะสามารถเป็นผู้สืบสกุลได้เช่นกัน

ด้วยพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมกำหนดให้ผู้หญิงมีหน้าที่เพียงแต่ในเหย้า เรือน แม้ว่าปัจจุบันจะไม่ได้มีกฎหมายกีดกันการมีส่วนร่วมของผู้หญิง แต่โอกาสที่จะเข้าไปมีส่วน ร่วมทางสังคมในด้านต่างๆ ของผู้หญิงก็ยังมีน้อยมาก เห็นได้ชัดว่า สังคมไทย ยังคงติดกับระบบ ความเชื่อวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่ชายมีอำนาจเหนือภรรยา ซึ่งเคยเป็นมาแต่อดีตปรากฏในกฎหมายตรา สามดวง

9 มาตราหนึ่ง หญิงใดทำชั่วเหนือหัว ศัวจับชู้ได้มีทันพิจารณาบันดาล โกรธตีค่าฆ่าฟัน แทะชายชู้นั้นตายใช้ให้พิจารณา ถ้าเป็นสัจว่าชายทำชู้ด้วยเมียมันจริง มิให้เอาโทษแก่ชายเจ้าเมียนั้น เลย ถ้าชายผู้ฉัวพันฆ่าตีหญิง หญิงหนีรอดใช้ ให้เอาหญิงนั้นเป็นคนหลวงทำนจให้ลงโทษ ประการใด ตามพระราชอาญานั้นแล

60 มาตราหนึ่ง สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความคิด สามีจะปราบปรามดีโดยหญิง หญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาคำว่าหยาบช้าแก่สามี ให้ภริยาเอาข้าวตอกดอกไม้ขอโทษแก่ สามีจึงควร

แม้ว่าสถานการณ์หญิงชายในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่จากการที่รัฐบาลไทยยังคงค้างข้อสงวนในเรื่อง ความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส(ข้อ 16) ไว้ ตลอดจนการยังคงค้างข้อสงวนเรื่องการตีความในการระบุข้อพิพาท สิทธิเกี่ยวกับอำนาจศาลหรือการใช้อนุสัญญาฉบับนี้ (ข้อ 29) ซึ่งรัฐบาลไทยสงวนสิทธิที่จะไม่ยอมตกเป็นจำเลยในคดีที่ถูกกล่าวหาว่ามีการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อสตรี สะท้อนให้เห็นว่า ระบบความเชื่อ วัฒนธรรมดั้งเดิมเกี่ยวกับสตรียังคงมีอิทธิพลอยู่มาก แม้รัฐธรรมนูญจะเป็นหลักแห่งการเคารพความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย (มาตรา 30) ในประเทศก็ตาม ในทางปฏิบัติ การไม่ยอมยกเลิกข้อสงวนดังกล่าว ยังคงสะท้อนสภาพความเป็นจริงทางสังคมได้ว่า ยังคงหลงเหลือปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อสตรีอีกมากมายที่ต้องรับการแก้ไข และเล็งเห็นได้ว่า รัฐบาลยังไม่จริงจังให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว

การที่รัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสต้องมีผู้หญิงมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมาย หรือนโยบายต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นข้อสำคัญที่สะท้อนการยอมรับให้ผู้หญิงได้้อยู่อย่างมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคม แม้ว่าจะเป็นกรมีส่วนร่วมในประเด็นผู้หญิง ซึ่งถือเป็นเบื้องต้น ที่หวังว่าในอนาคต จะนำมาซึ่งการทำงานร่วมกันระหว่างหญิงและชายในทุกประเด็น ไม่เฉพาะประเด็นที่ถูกมองแยกว่าเป็นเรื่องผู้หญิงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหญิงและชาย อยู่ในฐานะพลเมืองของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้อำนาจในการเสนอความเห็น ร่างกฎหมายเสนอต่อรัฐสภาได้โดยตรง ถือเป็นกลไกสำคัญที่องค์กรผู้หญิง นำมาเป็นทางเลือกในการนำมาทำกิจกรรมรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาคความรุนแรงต่อผู้หญิงกับสังคม และถือว่า เป็นกลไกที่ทำให้เรามองเห็นศักยภาพและอำนาจของพลเมือง ที่มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นต่อความเป็นไปในสังคม ได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น แม้ว่าการปฏิบัติการรวบรวมรายชื่อของประชาชนจะทำให้ได้ยาก แต่กระบวนการต่างๆ ที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น ก็ทำให้เกิดกระแสที่เป็นรูปธรรมทางความคิดทางสังคมได้

บทที่ 5 สิทธิและสถานภาพสตรี กติกาและข้อผูกพันระดับนานาชาติ

ความคืบหน้าเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง

สถานภาพทางกฎหมายของสตรีไทยจากประวัติศาสตร์สังคมไทยนั้นมีรากฐานมาจากปัจจัยทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญและยกย่องเพศชายมากกว่าเพศหญิงสืบทอดมาจนปัจจุบัน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในมาตรา 53 จะให้ความคุ้มครองผู้หญิงเรื่องความรุนแรงไว้ อีกทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เน้นในเรื่องการไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีตั้งแต่ พ.ศ. 2528 และได้มีการยกเลิกข้อสงวนต่างๆ ลงไปได้ โดยปัจจุบันเหลือเพียงข้อสงวนในเรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส (ข้อ 16) ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่ยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ลงไปได้ สะท้อนให้เห็นว่า ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัวอันเป็นพื้นฐานสำคัญของความเท่าเทียมกันของหญิงชายในด้านอื่นๆ เป็นเรื่องที่ยากที่สุดในการแก้ปัญหา

ความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง เริ่มเป็นที่ตระหนักกันมากในการประชุมนานาชาติ เช่น การประชุมประชากรและการพัฒนา ปี พ.ศ.2537 และการประชุมสตรีระดับโลก ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ.2538 แสดงถึงความห่วงใยต่อสถานการณ์สตรีที่ต้องเผชิญปัญหาความรุนแรงทั้งภายนอกและภายในบ้าน และเป็นเครื่องสะท้อนถึงปัญหาความสัมพันธ์ไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชาย

ปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (Paragraph 18) ระบุว่า ความรุนแรงต่อสตรีแสดงถึง ความไม่เท่าเทียมกันของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายกับหญิง อันปรากฏในประวัติศาสตร์มาโดยตลอด ซึ่งนำไปสู่การที่บุรุษมีอิทธิพลเหนือกว่าสตรีและการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ตลอดจนการขัดขวางไม่ให้สตรีก้าวหน้าไปได้อย่างเต็มที่ ความรุนแรงต่อสตรีตลอดช่วงชีวิตนั้น ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากแบบแผนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะผลเสียในการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมบางเรื่อง และการกระทำอย่างสุดขั้วทุกประการที่เกี่ยวข้องกับเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ที่ทำให้สถานะต่ำด้อยที่กำหนดให้สตรีในครอบครัว ในที่ทำงาน ชุมชนและสังคม คงอยู่ต่อไปไม่จบสิ้น แรงกดดันทางสังคมทำให้ความรุนแรงต่อสตรียิ่งหนักลงไปอีก โดยเฉพาะความละเอียดที่จะประณามการกระทำบางอย่างที่ปฏิบัติต่อสตรี (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2540)

สถิติความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นพบว่า ผู้หญิงที่มีประสบการณ์เคยถูกกระทำความรุนแรงทางกายหรือทางเพศมีถึง 44% ขณะที่ผู้ประสบปัญหาคือผู้หญิงและเด็ก มี

แนวโน้มที่จะไม่กล้าเปิดเผยกับสังคม และปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบันก็ยังไม่มีความหมายที่บังคับใช้โดยตรงกับกรณีดังกล่าว เมื่อหญิงถูกสามีทำร้าย และเข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ปัญหาที่ตามมาสามารถพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะคือ

การเจรจาไกล่เกลี่ยให้ยุติการแจ้งความ ทำให้ผู้หญิงหลายคนต้องตกอยู่ในสภาพการถูกสามีทำร้ายซ้ำซาก จากการมีทัศนคติที่เชื่อว่า สามีภรรยาทะเลาะกันเป็นเรื่อง ‘ลึนกับพื้น’ ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับความช่วยเหลือให้หลุดพ้นจากปัญหาความรุนแรง ทั้งนี้มีการระบุชัดเจนไว้ในระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อที่ 583 ไว้ว่า ในกรณีที่สามีหรือภริยามีการกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้น หากมิได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บไม่ถึงสาหัส หรือเหตุไม่ได้เกิดในถนนหลวง ประกอบกับการกระทำที่กระทำไปนั้น ไม่ได้มีเจตนาชั่วร้าย เช่น ทำเพื่อตักเตือนสั่งสอน เป็นต้น ให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนในเรื่องยุติกันเสีย สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยยังยอมรับให้สามีทำร้ายภรรยาเป็นการสั่งสอนได้ โดยให้อำนาจพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจในการไกล่เกลี่ย หากการกระทำผิดเกิดขึ้นบ่อยครั้ง หรือมีพฤติการณ์ว่าน่าจะเกิดการทำร้ายรุนแรงขึ้นอีกจึงให้รับแจ้งความดำเนินคดีตามกฎหมาย ในหลักการดังกล่าวทำให้เมื่อมีผู้หญิงที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือต้องการหย่าต้องเสี่ยงกับการถูกทำร้ายหลายครั้ง กว่าที่ตำรวจจะรับแจ้งความดำเนินคดี

การใช้บทลงโทษการทำร้ายร่างกายต่อผู้อื่น ปัญหาหนึ่งที่มีความแตกต่างระหว่างคดีทำร้ายร่างกายทั่วไป กับกรณีสามีทำร้ายภรรยา คือ เมื่อผู้หญิงเข้าแจ้งความว่าถูกสามีทำร้าย กรณีที่มีการรับแจ้งความ ตำรวจต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และ 297 ปัญหาที่พบคือ หญิงผู้เป็นภรรยาไม่ต้องการให้จับสามีติดคุก แต่ต้องการรับความช่วยเหลือเรื่องหย่า หรือการยุติปัญหาการใช้ความรุนแรงของสามี

ล่าสุดทั้งในส่วนขององค์กรพัฒนาเอกชน และหลายพรรคการเมืองเริ่มตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการผลักดันจนมี ร่าง พ.ร.บ. จัดความรุนแรงในครอบครัว ฉบับพรรคการเมืองและฉบับประชาชนขึ้นหลายฉบับ ซึ่งมีเนื้อหาในรายละเอียดแตกต่างกัน และภาครัฐเองโดย สำนักงานส่งเสริมและประสานงานกิจการสตรี(กสส.) ซึ่งปัจจุบันได้ปรับมาเป็นสำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก็ได้เสนอร่างนี้เข้าสู่คณะรัฐมนตรี จนสามารถผ่านมติคณะรัฐมนตรีรับในหลักการของร่างกฎหมายเมื่อ 12 กรกฎาคม 2548 และปรับชื่อใหม่เป็น ร่าง พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ... และนำเรื่องเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อพิจารณา ก่อนนำเข้าสู่การเสนอผ่านร่าง กฎหมายของสภาต่อไป ซึ่งระหว่างนี้องค์กรผู้หญิงได้มีความพยายามนำร่างดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของภาคประชาชนก่อนนำเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง กรอบสาระสำคัญของร่างนี้คือ การนิยามคำคุ้มครองบุคคลในครอบครัวที่ครอบคลุมถึงคู่ที่

มิได้จดทะเบียนสมรสด้วย การมีมาตรการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ กระบวนการไกล่เกลี่ยคู่กรณีที่สามารถทำได้ในทุกกระบวนการทางกฎหมาย การชะลอการลงโทษและการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

โครงการครอบครัวสามานฉันท์ : มาตรการคุ้มครองสตรีที่ถูกสามีทำร้าย

เนื่องจาก ร่าง พระราชบัญญัติขจัดความรุนแรงในครอบครัวยังไม่ผ่านการพิจารณาออกเป็นพระราชบัญญัติ เพื่อให้เกิดกระบวนการคุ้มครองแก่สตรีในครอบครัวจากรัฐตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 53 โครงการนำร่อง ครอบครัวสามานฉันท์ โดยกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เกิดขึ้นเพื่อรองรับกับคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว เป็นโครงการเริ่มใช้เมื่อต้นปี 2548 ในพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 2, 4 และ 7 เป็นความร่วมมือระหว่างกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายปัจจุบันที่มีอยู่ คือ กฎหมายอาญามาตรา 295 และอาศัยช่องในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องคู่สมรสสามารถตกลงแยกกันอยู่ หรือศาลสั่งให้แยกกันอยู่ตาม มาตรา 1462 เพื่อใช้คุ้มครองผู้หญิงโดยมุ่งกระทำต่อสามีที่กระทำความรุนแรงต่อภรรยา

โครงการนี้มุ่งหวังเพื่อจะเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ด้วยวิธีต่างๆ ที่เหมาะสมกับสาเหตุ ไปพร้อมๆ กับการช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ถูกกระทำไปพร้อมกัน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายได้ มาตรการคุ้มครองผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายจึงถูกนำมาใช้เพื่อบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นและเพื่อยับยั้งการกระทำผิดซ้ำซาก หยุดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

การดำเนินการคือ เมื่อภรรยาถูกทำร้ายร่างกายและไปแจ้งความที่สถานีตำรวจ เมื่อรับแจ้งความแล้ว หากผู้เสียหายต้องการจะทำการชะลอการส่งสำนวนฟ้อง และแจ้งต่อกรมคุมประพฤติ เพื่อเจรจากับสามีพร้อมกับนักจิตวิทยา เพื่อเข้ารับการบำบัดและปรับพฤติกรรมในโรงพยาบาลที่กรมคุมประพฤติจัดไว้ มีการประเมินผลจากนักจิตวิทยาจนกระทั่งเห็นว่าสามีสามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับภรรยาได้ ระหว่างนั้นกรมคุมประพฤติก็ยังติดตามประเมินผลจนมั่นใจว่าสามีไม่ทำร้ายภรรยาอีกจึงถือเป็นการเสร็จสมบูรณ์ หากสามีไม่ยอมรับการบำบัด อัยการก็จะส่งสำนวนฟ้องศาลดำเนินคดีทางกฎหมาย ซึ่งแนวคิดนี้จะประสบความสำเร็จต่อเมื่อสามีให้ความร่วมมือและยอมรับการบำบัด

ศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงในภาวะวิกฤติ (One stop service crisis center)

ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้น ทั้งด้านการกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ทำให้ผู้หญิงและเด็กได้รับผลกระทบอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ปัญหาซึมเศร้า ซึ่งผู้ที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงที่ต้องการ

ความช่วยเหลือเหล่านี้จะเข้าสู่กระบวนการทางการแพทย์เป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะมีการดำเนินการเรียกร้องความเสียหายหรือการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอื่นๆ

ภายใต้ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 29 มิถุนายน 2542 มีมติเห็นชอบให้มีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติจากความรุนแรง(One stop service crisis center) ขึ้น ในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยเป็นศูนย์ช่วยเหลือเด็กและผู้หญิง มีรูปแบบงานบริการช่วยเหลือเด็กและสตรีที่เป็นเหยื่อความรุนแรง โดยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ด้านกฎหมายและภาคเอกชน มีการทำงานเป็นสหวิชาชีพ เพื่อให้ความช่วยเหลือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต่อผู้เสียหาย

การทำงานของสหวิชาชีพ ประกอบด้วยแพทย์ พยาบาล พยาบาลจิตเวช นักสังคมสงเคราะห์ เข้ามามีส่วนร่วมวางแผนในการให้ความช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจและเพศ ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในกรณีที่คุณผู้หญิงต้องการแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอื่นๆ ในเบื้องต้นกำหนดให้เป็นโครงการนำร่อง มีบริการจากโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขหรือโรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร 20 โรงพยาบาลในปี พ.ศ.2544-2545 และมีการขยายบริการครอบคลุมโรงพยาบาลศูนย์ภาครัฐทั่วประเทศกว่า 104 แห่งในปี พ.ศ.2547 อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ยังมีปัญหาในเรื่องเจ้าหน้าที่ขาดการเตรียมความพร้อมในการทำความเข้าใจกับความละเอียดอ่อนต่อปัญหาดังกล่าว รวมถึงการเคารพในสิทธิของผู้ประสบปัญหา

การผลักดัน ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2546 เครือข่ายขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงได้มีการรณรงค์และจัดกิจกรรมเผยแพร่ความเข้าใจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งของการรณรงค์ การเคลื่อนไหวดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลหันมาให้ความสนใจกับปัญหาเรื่องความรุนแรงในครอบครัวและทำให้เกิดการผลักดันรัฐบาลให้เรื่องของ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นวาระหนึ่งของนโยบายของรัฐบาล ผ่านมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อ 29 มิถุนายน 2546 โดยเฉพาะในเรื่องการออกกฎหมายและการจัดระบบบริการสำหรับผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และกระทรวงสาธารณสุขและกรุงเทพมหานคร ได้จัดศูนย์พึ่งได้(One stop service crisis center) ในโรงพยาบาล

ในปี พ.ศ.2545 ชมรมรัฐสภาสตรีไทยและเครือข่ายขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงได้จัดประชุมเพื่อยกร่างพระราชบัญญัติขจัดความรุนแรงในครอบครัวขึ้น และปัจจุบันมีพรรคการเมืองต่างๆ ให้ความสนใจทำร่างพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมาอีกหลายฉบับ

อย่างไรก็ตาม คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติรับในหลักการของ ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเสนอโดยสำนักงานกิจการสตรีและสถาบัน

ครอบครัว (กสศ.เดิม) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2548

เนื้อหาโดยหลัก คือ ต้องการให้เกิดกลไกทางกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จากเดิมที่มีข้อขัดข้องในการใช้กฎหมายอาญาเอาผิดกับคู่สามีภรรยาฐานทำร้ายร่างกายซึ่งไม่สามารถขอความต่อกันได้ จึงไม่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เสียหาย และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้เสียหายบางคนไม่ต้องการให้สามีต้องติดคุก กฎหมายอาญาเดิมจึงมีผลภาคบังคับรุนแรงไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ แต่ยิ่งกลับทำให้ปัญหามีความรุนแรงยิ่งขึ้น ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.จึงมีเนื้อหาสาระที่ไม่ได้มุ่งไปที่การลงโทษ แต่จะเน้นหลักในกระบวนการไกล่เกลี่ย และต้องการให้ผู้ที่ใช้ความรุนแรงเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และมีมาตรการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม หากมาตรการช่วยเหลือผู้กระทำผิดดังกล่าวไม่ได้ผลจริง ๆ จึงจะนำไปสู่การลงโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความรุนแรงต่อไป

ปัจจุบัน ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ...ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาในเนื้อหาของคณะกรรมการกฤษฎีกา อย่างไรก็ตามองค์กรที่ทำงานด้านสตรีหลายองค์กรไม่เห็นด้วยกับร่างฯ ดังกล่าว และเห็นว่ายังมีความจำเป็นจะต้องพัฒนาแนวคิดต่อร่างกฎหมายนี้ในภาคประชาชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้นำไปสู่ทางออกที่คุ้มครองผู้เสียหาย ตรงกับความต้องการ และถือเป็นโอกาสในการนำร่างฉบับรัฐบาลและร่างจากพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีอยู่มาเป็นฐานในการเคลื่อนไหวและรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากภาคประชาสังคมเข้าสู่สภาฯ เพื่อพิจารณาประกอบ ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ด้วย

การผลักดัน ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์

ผลจากการประชุมนานาชาติเรื่องประชากรและการพัฒนาที่จัดขึ้นครั้งล่าสุดที่กรุงไคโร พ.ศ. 2537 ถือว่าเป็นการประชุมครั้งสำคัญเท่าที่ประเทศไทยครั้งนั้น ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสมัยนั้นได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยเข้าร่วมประชุม และร่วมลงนามในแผนปฏิบัติการว่าด้วยประชากรและการพัฒนา(1994) และได้้นำแนวคิดในเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์มาใช้ในระบบสาธารณสุข

คำว่า อนามัยเจริญพันธุ์ (Reproductive health) ในแผนปฏิบัติการไคโร ระบุไว้ในย่อหน้า 7.2 ว่าเป็น "ภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่ใช่เพียงแค่การไม่มีโรคเท่านั้น แต่ครอบคลุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบเจริญพันธุ์และกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเจริญพันธุ์ ดังนั้น อนามัยเจริญพันธุ์จึงเป็นเรื่องของประชาชนทั้งหญิงและชาย

แผนปฏิบัติการว่าด้วยประชากรและพัฒนา ได้ริเริ่มยุทธศาสตร์ใหม่เน้นหนักไปที่ความเชื่อมโยงระหว่างประชากรและการพัฒนา โดยวางเป้าหมายไว้ที่การตอบสนองความต้องการของหญิงและชายมากกว่าการบรรลุเป้าหมายในการควบคุมจำนวนประชากรดังที่ผ่านมาในอดีต โดยเชื่อว่าการพัฒนาความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางเพศ ตลอดจนการเพิ่มทางเลือกในชีวิตให้แก่ผู้หญิง การขยายโอกาสทางการศึกษา การบริการด้านสุขภาพ การพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มโอกาสในทางอาชีพ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางนโยบายในทุกระดับของผู้หญิง จะส่งผลให้ผู้หญิงมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับระบบเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมกับตัวเอง และนำมาสู่การมีประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต ภายหลังจากการประชุมกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัย ได้ปรับนโยบายในประเทศให้สอดคล้องกับแนวคิดใหม่ โดยกongsวางแผนครอบครัวและประชากร เริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนชื่อเป็นกองอนามัยเจริญพันธุ์ หน่วยงานในภาคเอกชน เช่น โครงการรณรงค์เพื่อสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ สภาประชากร มีการทำงานในประเด็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นนี้กับนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานทั้งในภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสังคมวงกว้าง

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งได้ให้ความคุ้มครองสิทธิความเสมอภาคและสุขภาพผู้หญิงไว้หลายมาตรา อาทิ มาตรา 30 มาตรา 52 และมาตรา 53 แต่ก็ยังมีกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองผู้หญิง และส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง โดยที่รัฐยังไม่มีกฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิดังกล่าว ในปี 2545 ในคณะกรรมการการสาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎร ได้ตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาการยก ร่างกฎหมายอนามัยการเจริญพันธุ์ขึ้น เพื่อศึกษาทำความเข้าใจต่อปัญหานามัยเจริญพันธุ์ในประเด็นต่างๆ และเพื่อสร้างความตระหนักต่อความจำเป็นที่จะต้องมี ร่าง พ.ร.บ.คุ้มครองอนามัยเจริญพันธุ์ จึงได้ร่วมกับชมรมสมาชิกรัฐสภาสตรีไทย จัดให้มีการระดมความคิดเห็นต่อเนื้อหาสาระของร่างกฎหมายฉบับนี้ ตลอดจนผลักดันให้เกิดการบัญญัติร่างกฎหมายคุ้มครองอนามัยเจริญพันธุ์ขึ้น

ปีพ.ศ. 2546 คณะอนุกรรมการฯ ได้มีการตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ในประเด็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ขึ้นเป็นคณะทำงานในการยก ร่างกฎหมายฯ โดยเริ่มต้นจากการระดมกลุ่มนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานทั้งในภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องในประเด็นมาร่วมระดมความคิด สะท้อนสภาพปัญหาและสรุปสาระสำคัญในแต่ละประเด็นให้ออกมาเป็นสาระสำคัญของการยก ร่างกฎหมายในเรื่องต่างๆ ได้แก่ เรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ สุขภาพทางเพศ การตั้งครรภ์และการคลอด เพศศึกษา การคุมกำเนิดและการวางแผนครอบครัว เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยมีระยะเวลา 1 ปีในการทำงาน โดยให้เนื้อหาสาระของ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ใช้เป็นหลักประกันว่า ประชาชนทุกเพศทุกวัยจะได้รับการคุ้มครองสิทธิ

ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอนามัยเจริญพันธุ์ อันจะนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีของการดำเนินชีวิตของประชาชน

ปี พ.ศ.2547 ได้นำสาระสำคัญในเนื้อหาและหลักการในกฎหมายคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ 6 หมวดที่คณะทำงานผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเด็นของอนามัยเจริญพันธุ์ ใช้เป็นฐานแนวคิดในกระบวนการยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ปัจจุบันได้ผ่านกระบวนการในการยกร่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และกำลังอยู่ในช่วงที่จะนำร่างดังกล่าว เสนอเข้าสู่รัฐสภา ในอีกด้านหนึ่ง ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์กำลังอยู่ในช่วงของการรับฟังความเห็นของภาคประชาสังคม

สถานภาพผู้หญิงในสังคมไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ

หากพิจารณาสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทย โดยใช้พื้นฐานทางกฎหมายที่ปรากฏชัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่เน้นเจตนารมณ์การเคารพในสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย โดยไม่เลือกปฏิบัติเพราะเหตุความแตกต่างทางเพศ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่ผู้หญิงประสบในเชิงโครงสร้างได้ดังนี้

ผู้หญิงที่มีสถานภาพของความเป็น “เมีย” จะเสียสิทธิสถานะบุคคลในบางเรื่อง

ภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน พบว่า หญิงที่สมรสแล้วในสังคมมีข้อผูกพันในทางกฎหมายที่ทำให้ไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐในฐานะพลเมืองได้เท่าเทียมกับชาย หรือหญิงที่เป็นโสด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นได้ตั้งแต่ในเรื่องการหมั้น การที่หญิงต้องแสดงสถานะสมรส โดยต้องเปลี่ยนคำนำหน้านามเป็น “นาง” เงื่อนไขการหย่า และการทำนิติกรรมบางอย่าง เช่นในพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 ซึ่งหญิงที่มีสามีไม่มีสิทธิยื่นคำขอรับที่ดินเพราะมิใช่ “หัวหน้าครอบครัว” จึงขาดคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดและการที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องความรุนแรงในฐานะที่เป็นภรรยาจากการถูกข่มขืนโดยสามี

ผู้หญิงที่อยู่ในสถานะของผู้ใช้แรงงาน ไม่ได้รับความตระหนักจากรัฐในฐานะที่มีความแตกต่างทางสรีระและวัฒนธรรมของไทยที่คาดหวังกับผู้หญิงในด้านครอบครัวสูง แม้ว่าปัจจุบันมีผู้หญิงเข้าสู่ระบบการทำงานมากขึ้น แต่รัฐยังขาดการให้สวัสดิการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแรงงานหญิง แม้ว่ากลุ่มแรงงานหญิงจะมีการเรียกร้อง เช่น ในเรื่องสถานดูแลเด็กในสถานประกอบการ หลักประกันในคุณภาพชีวิต เช่น การให้ความสำคัญกับปัญหาการละเมิดทางเพศในสถานประกอบการ เหล่านี้มีผลกับการทำให้แรงงานหญิงมีศักยภาพ และมีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น รัฐควรตระหนักต่อปัญหานี้มากกว่าการตั้งเงื่อนไขที่ทำให้แรงงานหญิงถูกลดมูลค่าในเชิงการทำงาน

การให้คุณค่าในพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างระหว่างหญิงชาย นำมาสู่การละเลย ปัญหาสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง และขาดการจัดระบบบริการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในทางสังคม ที่ผู้หญิงต้องประสบปัญหาในหลายด้านแตกต่างจากผู้ชาย ปัจจุบันปัญหาการทำแท้งถูกมองอยู่ในกรอบของ เรื่องของวัยรุ่น หรือหญิงที่มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมเท่านั้น ทำให้ในภาครัฐละเลยต่อการมีระบบบริการที่ตรงต่อความต้องการของผู้หญิง ทั้งนี้มีผลการวิจัยหลายชิ้นที่ระบุแล้วว่า ปัญหาการทำแท้งเกิดขึ้นได้ในหลายปัจจัย และรวมถึงปัจจัยในความพร้อมในการให้บริการคุมกำเนิดของรัฐเองด้วย

นอกจากนี้ หญิงที่ทำงานบริการทางเพศ ถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่เหมาะสม เพราะมีพฤติกรรมทางเพศไปในทางล่าส่อน ทำให้คนทำงานบริการไม่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายแรงงาน พ.ศ.2541 และยังคงถูกประณามจากสังคมมาโดยตลอด ขณะเดียวกันผู้หญิงเหล่านี้ก็ถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐ ในการปฏิบัติหน้าที่

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า ผู้หญิงในสังคมไทยถูกกำหนดและให้คุณค่าไว้ใน 2 ลักษณะ คือ ผู้หญิงดี กับผู้หญิงไม่ดี อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงดีในสังคมไทยหรือผู้หญิงที่อยู่ในฐานะภรรยา ก็ยังต้องตกอยู่ในระบบ โครงสร้างทางสังคมที่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากภาครัฐ ในฐานะของพลเมืองคนหนึ่ง แต่อยู่ในระบบที่กฎหมายวางกรอบให้ผู้ชายแสดงความเป็นเจ้าของ ผู้หญิงนับแต่เริ่มการจดทะเบียนสมรส แม้ว่าสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นว่า ผู้หญิงมีการศึกษาสูง มีความรู้ และสามารถหารายได้เป็นของตนเอง และรัฐธรรมนูญยืนยันรับรองในสิทธิความเท่าเทียมระหว่างหญิง ชายไว้ในมาตรา 30 แต่ในทางปฏิบัติก็ยังพบว่ามีความหมายอีกหลายฉบับที่สะท้อนถึงการควบคุมผู้หญิงไว้ นอกจากนี้ผู้หญิงที่มีความแตกต่างกันใน บทบาทหน้าที่ สถานะทางสังคม ชนชั้น หรือเชื้อชาติ ศาสนา ก็ยังประสบปัญหาถูกละเลยของระบบการให้บริการต่างๆ ที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ระบบสังคมวัฒนธรรมที่ให้อิสระทางเพศแก่ฝ่ายชาย ทำให้ผู้หญิงต้องเสี่ยงกับการถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศ การให้คุณค่าผู้หญิงที่ผูกติดไว้กับพฤติกรรมทางเพศทำให้ผู้หญิงที่มีพฤติกรรมทางเพศแตกต่างถูกประณาม ตลอดจนการเป็นเหยื่อการใช้ความรุนแรงไม่สิ้นสุด

การที่ประเทศไทย ยังไม่สามารถยกเลิกข้อสงวนที่ 16 ที่ได้ร่วมลงนามไว้ในอนุสัญญาจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี จึงมีนัยยะทางสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิงอย่างยิ่ง อีกทั้งในรัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี 2540 แม้ว่า จะมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้หญิงและชายมีสิทธิ เสมอภาคเท่าเทียมกัน ตลอดจนการเน้นย้ำเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน แต่ในทางปฏิบัติ รัฐธรรมนูญฉบับนี้กล่าวได้ว่า การไม่ได้กำหนดบทเฉพาะกาลที่กล่าวถึง ระยะเวลาที่รัฐจะต้องทำการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคกับสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ย่อมทำให้เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญขาดความหนักแน่น อย่างไรก็ตาม จากกระบวนการในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่า ในประเด็นเรื่องเพศ และประเด็นเรื่อง หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันก็ต้องผ่านกระบวนการต่อสู้หลายขั้นตอนกว่าจะ

บรรลุลผล ดังนั้น กล่าวได้ว่า แม้แต่ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญการจะได้มาซึ่งการบัญญัติกฎหมายที่ตระหนักถึงสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายนั้นต้องผ่านกระบวนการต่อสู้เชิงความคิดหลายขั้นตอน

กระบวนการในเชิงสากล การที่รัฐไทยได้มีส่วนร่วมในการลงนามตามอนุสัญญาต่างๆ เช่น อนุสัญญาจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปรับแก้กฎหมายที่มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าวต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ทุก 4 ปี หรือจากแผนปฏิบัติว่าด้วยสตรีที่ปักกิ่ง ก็ได้นำมาซึ่งการตื่นตัวในการติดตามการแก้ปัญหาของภาครัฐ ตลอดจนเกิดกระบวนการผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะยังไม่สำเร็จ ณ ปัจจุบัน แต่ก็เห็นจุดขยายที่จะนำไปสู่กระบวนการขัดเกลาทางความคิด และการยอมรับได้ในอนาคต นอกจากนี้กระแสแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไป จากการประชุมแผนปฏิบัติการว่าด้วยประชากรและการพัฒนาที่ไคโร (1995) ถือว่าส่งผลในเชิงปฏิบัติต่อภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมขึ้น คือ เกิดระบบการทำงานในแนวคิดสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ขึ้นในกระทรวง แม้ว่าจะไม่มีผลในเชิงการแก้ไขกฎหมาย แต่ถือเป็นการวางรากฐานการทำงานในภาครัฐในมุมมองใหม่ได้อย่างดียิ่ง และนำมาสู่การเสนอ การยกร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองอนามัยเจริญพันธุ์ ที่กล่าวถึงการให้การคุ้มครองมนุษย์ในตลอดช่วงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบอนามัยเจริญพันธุ์ในมิติต่างๆ

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ถือว่า ได้นำหลักการสิทธิมนุษยชนมาใช้เป็นฐานในบทบัญญัติ และเป็นทิศทางในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน รวมทั้งใช้เป็นกรอบในการทำให้มองเห็นว่า สังคมไทยยังปรากฏว่ากฎหมายในหลายฉบับมีข้อความที่ขัดหรือแย้งกับหลักการดังกล่าว โดยเฉพาะในประเด็นสิทธิ ความเสมอภาคทางเพศระหว่างหญิง ชาย ที่สังคมไทยดั้งเดิมให้อำนาจชายในการอยู่เหนือเนื้อตัว ร่างกายและประเพณีของผู้หญิง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการแก้ไขเพื่อให้กฎหมายที่บังคับใช้กับประชาชนนั้นสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญ

การพัฒนากฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญโดยรัฐ

เนื่องจากในปัจจุบัน ยังมีกฎหมายและกฎระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ หรือล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากฎหมาย ขึ้น โดยมีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 49/2548 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2548 เพื่อให้ทุกส่วนราชการ รวบรวมกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพประชาชน เพื่อคณะกรรมการฯ ได้เสนอปรับปรุงพัฒนากฎหมายที่มีบทบัญญัติไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 รวมทั้งจัดทำกฎหมายใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการนโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากฎหมาย มีหน้าที่ ในการศึกษา วิเคราะห์ และเสนอแนะ การยกเลิกหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ จัดให้มีกฎหมายใหม่ หรือกฎระเบียบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ยังเป็นการเน้นเพื่อให้ สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการส่งเสริมการพัฒนาประเทศ และการให้ประชาชนเข้าถึง และเข้าใจกฎหมาย ระบบอำนวยความสะดวกของรัฐ ตลอดจนการบังคับใช้ให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ เป็นธรรมและต่อเนื่อง โดยแต่งตั้งคณะกรรมการและบุคคลเพื่อดำเนินการ 10 คณะกรรมการ ดังนี้

1. คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทำเอกสารสิทธิให้มี ความเป็นเอกภาพ
2. คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมาย ตามยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาคาความยากจน
3. คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันเพื่อ การพัฒนาประเทศ
4. คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยาย โอกาสในการเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมของรัฐและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย
5. คณะกรรมการลดและเลิกกฎหมายที่สร้างภาระโดยไม่จำเป็นแก่ประชาชน ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่ รวบรวมและเสนอปรับปรุงกฎหมายที่ไม่ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งสิ้นจำนวน 19 ฉบับ ซึ่งผ่านการพิจารณาเนื้อหา ของบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว
6. คณะกรรมการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาออกกฎหมายและพัฒนา บุคลากรทางกฎหมาย
7. คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อความสะดวกของประชาชนในการ ค้นคว้ากฎหมาย
8. คณะกรรมการเพื่อดำเนินการจัดทำข้อเสนอการแยกคดีพาณิชยออกจากคดี แพ่ง
9. คณะกรรมการเพื่อการกำกับการพัฒนากฎหมายของส่วนราชการ
10. คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์

ต่อมาได้มีคำสั่ง ที่ 2/2548 วันที่ 3 พฤษภาคม 2548 แต่งตั้งคณะกรรมการ เพิ่มเติมบางคณะดังนี้

11. คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันเพื่อ การพัฒนาประเทศ
12. คณะกรรมการลดและเลิกกฎหมายที่สร้างภาระโดยไม่จำเป็นแก่ประชาชน

ทำหน้าที่ ดำเนินการและรวบรวมกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ จากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นๆของรัฐ ให้ส่งเอกสาร ข้อเท็จจริง หรือความเห็น ตลอดจนข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เข้ามาชี้แจงแสดงความคิดเห็นต่อคณะกรรมการ ตลอดจน การร่างกฎหมายใหม่ โดยทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีร่างกฎหมายในประเด็นที่ เกี่ยวกับสิทธิและความเสมอภาค เสนอผ่านจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มายังคณะกรรมการชุดนี้คือ

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.....ซึ่งอยู่ระหว่างการ นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.....อยู่ ระหว่างการพิจารณากลับกรองกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกา

ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้รองนายกฯ พิจารณาร่วมกับคณะกรรมการ ประสานงานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อดำเนินการร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา เพื่อ พัฒนากฎหมายตามแผนให้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ประชาชนและองค์กรต่างๆที่ เกี่ยวข้องมีหน้าที่ติดตามความคืบหน้าของการนำเสนอร่างกฎหมายต่างๆ ของรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อให้ ร่างกฎหมายที่เสนอเข้าสู่สภามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนมาก ที่สุด

อย่างไรก็ตาม หากรัฐบาลไม่สามารถดำเนินการให้เป็นผลตามความคาดหวังได้ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้สร้างกลไกต่างๆ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิประชาชน และถือว่าเป็น รัฐธรรมนูญที่เปิดพื้นที่ต่อการสร้างกระแสประชาสังคมได้มากกว่าในฉบับก่อนๆ ที่ผ่านมา แม้ว่า ในบางส่วนจะไม่มีอำนาจในการบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้จริงก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นการสร้าง กระบวนการทางสังคม ให้สังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจต่อประเด็นสิทธิ ความเสมอภาคทางเพศใน ระยะยาวได้

บทสรุปสังเขป

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นว่า สังคมและวัฒนธรรมไทยตั้งแต่ดั้งเดิมจนถึง ปัจจุบัน สถานภาพของผู้หญิงต่างถูกกำหนดบทบาท หน้าที่ในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดย ตลอดตามเงื่อนไขการรับอิทธิพล ความคิดความเชื่อในแต่ละช่วงแห่งยุคสมัย อาทิ การมีระบบการ ปกครองแบบพ่อปกครองลูกซึ่งมีพื้นฐานจากหลักของพุทธศาสนา หญิงและชายต่างมีบทบาทเคียง บ่าเคียงไหล่ในการออกรบ สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีการรับแนวคิดแบบ พราหมณ์ ฮินดู ผู้ปกครองมีลักษณะเป็นสมมติเทพ ปกครองบ้านเมืองโดยมีไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินเป็น ชาย ผู้หญิงมีสถานภาพเป็นเมียและลูกสาวอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อและพี่เป็นหลัก จนมาถึงยุค แห่งรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา สังคมไทยเริ่มได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องความ

ทันสมัย ซึ่งมองว่า การพัฒนาสตรีเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศให้มีอารยะ ผู้หญิงเริ่มมี โอกาสได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ และกระแสดความคิดเรื่องความเท่าเทียม ก่อมีการก่อตัวอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดภายใต้การเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญฉบับแรกได้มีการให้สิทธิหญิงและชายในการออกเสียงเลือกตั้ง ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองแบบตัวแทนพร้อมๆ กับผู้ชายภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่กำลังเติบโต

อย่างไรก็ตาม สถานภาพและการยอมรับบทบาทของผู้หญิงยังคงเน้นไปที่การให้คุณค่าในเรื่องความเป็นเมีย จาการากฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีหน้าที่ปรนนิบัติสามีมาสู่การเป็นเพื่อนคู่คิด แต่ความคิดความเชื่อในเรื่องเมียเป็นสมบัติของผัวก็ยังคงมีปรากฏให้เห็นในกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน และการให้ความสำคัญกับความเป็นแม่ที่มีหน้าที่ในการดูแลลูก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ถือว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่มีการระบุถึงสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย และมีการระบุถึงบทเฉพาะกาลกำหนดเงื่อนไขระยะเวลาในการดำเนินการเพื่อแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม การเมืองที่ขาดความเข้มแข็งทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยขาดความต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาและการให้สิทธิ ยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชายทางกฎหมายต่างๆ มีการหยุดชะงัก ขาดความต่อเนื่อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ถือว่าเป็นอีกฉบับหนึ่งที่มีการบัญญัติรับรองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง มีการปรับปรุงสิทธิ และเสรีภาพที่เคยรับรองไว้ การเพิ่มความชัดเจนในการยอมรับสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชายไว้ในมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญ รวมถึงมีการกำหนดสิทธิ และเสรีภาพใหม่ ๆ การกำหนดให้ มีกลไกและมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย อาทิ เช่น กำหนดให้มี องค์การอิสระเพื่ อทำหน้าที่ ดูแลคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้สิ่งที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้รับการปฏิบัติตาม

อย่างไรก็ ตาม ในการบังคับใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เรื่อง ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ถือว่า ยังมีปัญหา ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริงตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เนื่องจากยังขาดการออกกฎหมายออกมารองรับสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและมีกฎหมายเก่าซึ่งขัดแย้ง ไม่ สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงข้ออ่อนในแง่ของการขาดบทเฉพาะกาลในการกำหนดระยะเวลาเพื่อดำเนินการแก้ไขกฎหมายต่างๆ รวมถึง ความจริงจังในกำสร้าง ความพร้อมในการดำเนินการให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนด ทำให้การแก้ไขกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญจะเป็นจริงได้นั้น ต้องอาศัยความจริงจังของนักการเมือง และการผลักดันจากภาคประชาชนเป็นสำคัญ ขณะที่วิสัยทัศน์ของนักการเมืองต่อประเด็นเรื่องสิทธิ

ความเสมอภาคยังมีน้อย เห็นได้จากในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานโดยตรงในประเด็นเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ มีการทำงานอย่างหนักเพื่อผลักดันให้มีการยอมรับใน มาตรา 30 ที่ต้องระบุ คำว่า หญิงและชายลง ไป เพื่อให้เกิดความตระหนักในแง่สิทธิความเท่าเทียมกันที่มีความละเอียดอ่อน มองเห็นแง่มุมที่แตกต่าง อันนำไปสู่การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเพศซึ่งกระทำมิได้

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถือว่า มีการกำหนดกลไก องค์กรอิสระในการทำงานเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนไว้อย่างชัดเจน แต่ก็พบว่า ในทางปฏิบัติ กลไกต่างๆ ที่มีอยู่ยังขาดอำนาจในการพิจารณา ตัดสิน ลงโทษ รวมถึง การขาดซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการเลือกปฏิบัติและความรุนแรงต่อผู้หญิง ซึ่งเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเลือกใช้ช่องทางดังกล่าวในการผลักดัน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการประสานความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างภาครัฐ พรรคการเมือง และหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมให้ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการ คุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิ ความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย เกิดกระบวนการสร้างความรู้ทางสังคมให้กว้างขวาง เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและเกิดข้อถกเถียง รวมถึงการทำประชาพิจารณ์ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติต่างๆ ที่จะทำให้มีการให้สิทธิ และความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ให้สอดคล้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้

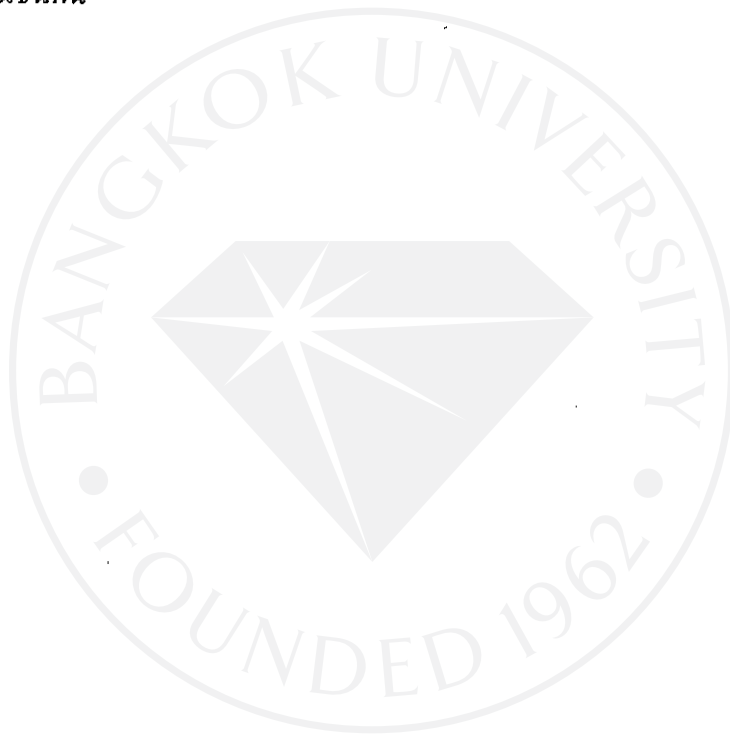
หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในการทำงานส่งเสริมเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ต้องเน้นการทำงานเพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ การรวบรวมผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ระเบียบ กติกาต่างๆ ที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และกำหนดระยะเวลาในการทำงานเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายทั้งหมดให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

มีการตั้งคณะทำงานเพื่อรณรงค์ภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้าใจในเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย การนำร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ออกสู่สังคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นพร้อมๆ กับการสร้างความเข้าใจที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญในมาตรา 30

นอกเหนือจากการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศแล้ว การแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญยังนำไปสู่การยกเลิกข้อสงวนของประเทศไทย 2 ข้อ ของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ(Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women –

CEDAW) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งจะมีผลสะท้อนให้เห็นความจริงใจในการส่งเสริมสถานภาพของสตรีในประเทศต่อสังคมโลก

นอกเหนือจากตัวบทกฎหมายที่จะทำให้เห็นว่า สังคมไทยมีการรับรองสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจในภาคประชาชน เพื่อให้ความเคารพสิทธิ และศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์ การเคารพความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย มีผลในเชิงวิถีคิดและการปฏิบัติของคนในสังคม เพื่อให้ความเสมอภาคดังกล่าว เป็นการเรียนรู้ทางสังคมที่จะต้องดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งขึ้น ซึ่งจะนำมาสู่วิถีปฏิบัติที่เป็นจริง แม้ว่าภาคการเมืองจะขาดความเสถียรภาพ มีการเปลี่ยนแปลง แก้ไขรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง ซึ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งทางระบอบประชาธิปไตยที่ต้องเติบโตจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสังคมและประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กนกวรรณ ธารวรรณ. รายงานผลการวิจัยบันทึกประสบการณ์หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม. โครงการ
รณรงค์เพื่อสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ สภาประชากร สำนักงานประเทศไทย, 2545.
- กฤตยา อาชวนิจกุล และกนกวรรณ ธารวรรณ. “ขบวนการทางสังคม บนมิติการเมืองเรื่องเพศและ
ร่างกายผู้หญิง” ใน วิถีชีวิต วิถีสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. ปราณี ขัติยศ
(บรรณาธิการ). ซิลค์เวอร์บุ๊ก, 2545.
- กฤตยา อาชวนิจกุล ชื่นฤทัย กาญจนะจินดา วาสนา อิมเอม และอุษา เลิศศรีสันต์. รายงานการวิจัย
ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.
- คณะทำงานเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ. เสมอภาคเสรี. เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ, 2541.
- จรัญ โฆษณานันท์. ปรัชญากฎหมายไทย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532.
- ทิชา ณ นคร. ผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ บันทึกการเดินทางสู่ความเสมอภาค. เครือข่ายผู้หญิงกับ
รัฐธรรมนูญ, 2545.
- บุญเสริม หุตะแพทย์ วรรณภา โพธิ์น้อย กรวิภา บุญเชื้อและคณะ. ความก้าวหน้าของสตรีไทย 10ปี
หลังปีกึ่ง เสียงสะท้อนจากประชาสังคม. สมาคมติดตามการพัฒนาสตรีในประเทศไทย
(ตพส.ไทย), 2547.
- นัยนา เกิดวิชัย. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์:ประมวลกฎหมายอาญา. นิติบัญญัติ, 2547.
- ประภาพรธรรม อุดมจรรยา และศรีธยา ไชยสุด. กฎหมายกับผู้หญิง. สำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.), 2543.
- ภัสสร ลิมานนท์. บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.

วรพจน์ วิสฤตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. วิญญูชน, 2538.

วิระดา สมสวัสดิ์. กฎหมายครอบครัว. คบไฟ, 2546.

วิลาสินี พิพิธกุล. “สามเพศสี่ระและสี่เพศวิถี : การปรับโฉมใหม่ของวาทกรรมเพศสภาพและเพศวิถีในยุคสังคมไทยร่วมสมัย.” ใน เพศวิถี วันวานวันนี้ และวันพรุ่งนี้ที่จะไม่เหมือนเดิม. กาญจนา แก้วเทพ และพริศรา แซ่ก้วย (บรรณาธิการ). ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

ศรีประภา เพชรมีศรี. สิทธิมนุษยชน เกณฑ์คุณค่าและฐานความคิดของ เสน่ห์ จามริก. สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม, 2544.

สุธีรา ทอมสันและเมทินี พงษ์เวช. สิทธิสตรีไทยในรัฐธรรมนูญ. สถาบันวิจัยบทบาทหญิงและชายและการพัฒนา, 2539.

สุภัทรา สิงหลกะ. เครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองคือสภาพแห่งสตรี. สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย, 2535.

สุไลพร ชลวิไล. “หญิงรักหญิง: ผู้หญิงของความเป็นอื่น.” ใน ชีวิตชายขอบตัวตนและความหมาย. ปรีติธรา เถลิ้มเผ่า กอนันต์กุล (บรรณาธิการ). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2545.

อมรา พงศาพิชญ์ และวิมลศิริ ชำนาญเวช. สถานภาพสตรีไทยทางกฎหมายและสังคม. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2541.

วารสาร

กิตติศักดิ์ ปรกติ. “ตำนานรักร่วมเพศ.” วารสารนิติศาสตร์ 13 (มิถุนายน 2526)

ประภาพรรณ อุดมจรรยา. “ผู้หญิงที่สมรสต้องเสียภาษีรายได้มากกว่าผู้หญิงโสด” จดหมายข่าวเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ (กรกฎาคม – ตุลาคม 2541).

สุวดี ชนประสิทธิพัฒนา. “สถานภาพทางสังคมของสตรีไทยในสมัยปฏิรูปประเทศ.” วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2534).

เอกสารอื่น

กองวางแผนครอบครัวและประชากร. สรุปผลการสำรวจสถานการณ์แท้งในประเทศไทยและรายงานการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหการทำแท้ง. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2544.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.). อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ. กรุงเทพฯ, 2537.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.). ปฏิญญาปักกิ่ง และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี. กรุงเทพฯ, 2538.

เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ที่ระลึกงานฉาปนกิจศพนางสาวจิราภรณ์ จิมพิมาย. บัวหลวง, 2545.

คณะกรรมการการผลิตและบริการชุดวิชาการศึกษามหาบัณฑิตหญิง. การศึกษามหาบัณฑิตหญิง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2545.

คณะกรรมการ การสาธารณสุขสภาผู้แทนราษฎร. รายงานผลการสัมมนาทางวิชาการเรื่องกฎหมายอนามัยเจริญพันธุ์สำคัญอย่างไรกับคนไทยทุกเพศ. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547.

คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาการยกร่างกฎหมายอนามัยการเจริญพันธุ์ ในคณะกรรมการการสาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎร. สาระสำคัญของการยกพระราชบัญญัติการคุมครองอนามัยเจริญพันธุ์. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547.

จิตติมา พรอรุณ. “การเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทย พ.ศ. 2489- 2519”. วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ไพโรจน์ พลเพชร บรรเจิด สิงคะเนติ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยสิทธิ
เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.เสนอต่อ สถาบันพระปกเกล้า, 2546.

มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่
สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ. :รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อคณะกรรมการปรับปรุง
กฎหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สมคิด คำมงคล. ความไม่เสมอภาคทางเพศด้านกฎหมายกรณีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว.
เอกสารประกอบการประชุมผู้หญิง ความร้ายกาจ เลือด และสันติ โครงการสตรีและเยาวชน
ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.). อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อ
สตรีทุกรูปแบบ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546.

องค์กรและภาคีเครือข่ายด้านครอบครัว เด็กและสตรี. การประชุมวิชาการระดับชาติเพื่อยุติความ
รุนแรงในครอบครัว. นิทรรศดา กรุงเทพฯ, 2548.

----- . หนังสือรับรองทางวิชาการ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (29
มกราคม 2545).

..... , การแต่งตั้งกรรมการนโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากฎหมาย (22
มีนาคม 2548).

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2542 .

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 12 กรกฎาคม 2548.

พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478.

ประมวลรัษฎากร พ.ศ.2481.

พระราชบัญญัติสงฆ์ พ.ศ. 2505.

พระราชบัญญัติชื่อ บุคคล พ.ศ.2505.

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508.

พระราชบัญญัติที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511.

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2525.

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

“การดำเนินการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กระทรวงศึกษาธิการ”

http://www.obec.go.th/news48/12_december/02/paper_transfer_local_aw.pdf

“กฎหมายที่ควรได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2540”

<http://www.women-family.go.th/women2/menu502.html>

“คู่มือประพฤติดัดสันนการใช้ครอบครัวสมานฉันท์แก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว”

<http://prob.ccs.go.th/new/07.htm>

“ทศพิธราชธรรม”

[http:// www. Komchdluck.net](http://www.komchdluck.net)

“ศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติจากความรุนแรง (One stop service crisis center)”

<http://hospital.moph.go.th/phangnga/General/oscc.htm>

“เอกสารแนะนำโครงการครอบครัวสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว”

http://www.probation.go.th/download/family_justice.pdf

บรรณานุกรม

หนังสือ

กนกวรรณ ธรววรรณ. รายงานผลการวิจัยบันทึกประสบการณ์หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม. โครงการ
รณรงค์เพื่อสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ สภาประชากร สำนักงานประเทศไทย, 2545.

กฤตยา อาชวนิจกุล และกนกวรรณ ธรววรรณ. “ขบวนการทางสังคม บนมติดการเมืองเรื่องเพศและ
ร่างกายผู้หญิง” ใน วิถีชีวิต วิถีคู่: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. ปราณี ขัติยศ
(บรรณาธิการ). ซิลค์เวอร์บุ๊ก, 2545.

กฤตยา อาชวนิจกุล ชื่นฤทัย กาญจนะจินดา วาสนา อัมเอม และอุษา เลิศศรีสันต์. รายงานการวิจัย
ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.

คณะทำงานเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ. เสมอภาคเสรี. เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ, 2541.

จรัญ โฆษณานันท์. ปรัชญากฎหมายไทย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532.

ทิตา ณ นคร. ผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ บันทึกการเดินทางสู่ความเสมอภาค. เครือข่ายผู้หญิงกับ
รัฐธรรมนูญ, 2545.

บุญเสริม หุดะแพทย์ วรรณภา โพธิ์น้อย กรวิภา บุญเชื้อและคณะ. ความก้าวหน้าของสตรีไทย 10ปี
หลังปักกิ่ง เสี่ยงสะท้อนจากประชาสังคม. สมาคมติดตามการพัฒนาสตรีในประเทศไทย
(ตพส.ไทย), 2547.

นัยนา เกิดวิชัย. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: ประมวลกฎหมายอาญา. นิติบัญญัติ, 2547.

ประภาพรรณ อุดมจรรยา และศรีธยา ไชยสุต. กฎหมายกับผู้หญิง. สำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.), 2543.

ภัตสร ลิมานนท์. บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. วิญญูชน, 2538.

วิระดา สมสวัสดิ์. กฎหมายครอบครัว. คบไฟ, 2546.

วิลาสินี พิพิธกุล. “สามเพศสี่ระแคะสี่เพศวิถี : การปรับโฉมใหม่ของวาทกรรมเพศสภาพและเพศวิถีในยุคสังคมไทยร่วมสมัย.” ใน เพศวิถี วันวานวันนี้ และวันพรุ่งนี้ที่จะไม่เหมือนเดิม. กาญจนา แก้วเทพ และพริศรา แซ่ก้วย (บรรณาธิการ). ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

ศรีประภา เพชรมีศรี. สิทธิมนุษยชน เกณฑ์คุณค่าและฐานความคิดของ เสน่ห์ จามริก. สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม, 2544.

สุธีรา ทอมสันและเมทินี พงษ์เวช. สิทธิสตรีไทยในรัฐธรรมนูญ. สถาบันวิจัยบทบาทหญิงและชายและการพัฒนา, 2539.

สุภัทรา สิงหลกะ. เครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองคือสภาพแห่งสตรี. สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย, 2535.

สุไลพร ชลวิไล. “หญิงรักหญิง: ผู้หญิงของความเป็นอื่น.” ใน ชีวิตชายขอบตัวตนและความหมาย. ปรีติธรา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (บรรณาธิการ). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2545.

อมรา พงศาพิชญ์ และวิมลศิริ ชำนาญเวช. สถานภาพสตรีไทยทางกฎหมายและสังคม. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2541.

วารสาร

กิตติศักดิ์ ประกิต. “ตำนานรักร่วมเพศ.” วารสารนิติศาสตร์ 13 (มิถุนายน 2526)

ประภาพรณ อุคมจรรยา. “ผู้หญิงที่สมรสต้องเสียภาษีรายได้มากกว่าผู้หญิงโสด” จดหมายข่าวเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ (กรกฎาคม – ตุลาคม 2541).

สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. “สถานภาพทางสังคมของสตรีไทยในสมัยปฏิรูปประเทศ.” วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2534).

เอกสารอื่น

กองวางแผนครอบครัวและประชากร. สรุปผลการสำรวจสถานการณ์แห่งในประเทศไทยและรายงานการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการทำแท้ง. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2544.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.). อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ. กรุงเทพฯ, 2537.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.). ปฏิญญาปักกิ่ง และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี. กรุงเทพฯ, 2538.

เครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ที่ระลึกงานฉาปนกิจศพนางสาวจิราภรณ์ จิมพิมาย. บัวหลวง, 2545.

คณะกรรมการการผลิตและบริการชุดวิชาการศึกษามหาบัณฑิตหญิง. การศึกษามหาบัณฑิตหญิง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2545.

คณะกรรมการ การสาธารณสุขสภาผู้แทนราษฎร. รายงานผลการสัมมนาทางวิชาการเรื่องกฎหมายอนามัยเจริญพันธุ์สำคัญอย่างไรกับคนไทยทุกเพศ. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547.

คณะอนุกรรมการพิจารณาการยกเว้นกฎหมายอนามัยเจริญพันธุ์ ในคณะกรรมการการสาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎร. สาระสำคัญของการยกเว้นพระราชบัญญัติการคุมครองอนามัยเจริญพันธุ์. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547.

จิตติมา พรอรุณ. “การเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทย พ.ศ. 2489- 2519”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ไพโรจน์ พลเพชร บรรเจิด สิงคะเนติ พิชาย รัตนคิดถ ก ภูเก็ต และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยสิทธิ
เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.เสนอต่อ สถาบันพระปกเกล้า, 2546.

มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่
สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ. :รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อคณะกรรมการปรับปรุง
กฎหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สมคิด คำมงคล. ความไม่เสมอภาคทางเพศด้านกฎหมายกรณีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว.
เอกสารประกอบการประชุมผู้หญิง ความร้ายกาจ เลือด และสันติ โครงการสตรีและเยาวชน
ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.). อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อ
สตรีทุกรูปแบบ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546.

องค์กรและภาคีเครือข่ายด้านครอบครัว เด็กและสตรี. การประชุมวิชาการระดับชาติเพื่อยุติความ
รุนแรงในครอบครัว. นิทรรศการ กรุงเทพฯ, 2548.

----- . หนังสือรับรองทางวิชาการ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (29
มกราคม 2545).

..... , การแต่งตั้งกรรมการนโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากฎหมาย (22
มีนาคม 2548).

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2542 .

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 12 กรกฎาคม 2548.

พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478.

ประมวลรัษฎากร พ.ศ.2481.

พระราชบัญญัติสงฆ์ พ.ศ. 2505.

พระราชบัญญัติชื่อ นุคคล พ.ศ.2505.

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508.

พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511.

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2525.

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

“การดำเนินการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กระทรวงศึกษาธิการ”

http://www.obec.go.th/news48/12_december/02/paper_transfer_local_aw.pdf

“กฎหมายที่ควรได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2540”

<http://www.women-family.go.th/women2/menu502.html>

“คู่มือประเพณีจัดสัมมนาการใช้ครอบครัวสมานฉันท์แก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว”

<http://prob.ccs.go.th/new/07.htm>

“ทศพิชราชธรรม”

[http:// www. Komchdluck.net](http://www.Komchdluck.net)

“ศูนย์ช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤติจากความรุนแรง (One stop service crisis center)”

<http://hospital.moph.go.th/phangnga/General/oscc.htm>

“เอกสารแนะนำโครงการครอบครัวสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว”

http://www.probation.go.th/download/family_justice.pdf

ภาคผนวก

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๕๖

วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ กรณีพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ผู้ร้อง) ยื่นคำร้องพร้อมความเห็นลงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ ว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบ สรุปได้ว่า นางผณิตรา ภัคเกษม และคณะมีหนังสือร้องเรียนกรณีพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ที่บัญญัติว่า "หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี" ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อสตรี และไม่สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิของหญิงให้เท่าเทียมกับชาย จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองในกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่ง ความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะ ของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนั้น กระทำมิได้ จึงขอให้ผู้ร้องเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ ว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ผู้ร้องพิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้หญิงมีสามีที่ได้สมรสกันตามกฎหมาย ต้องเปลี่ยนชื่อสกุลของหญิงนั้น มาเป็นชื่อสกุลของชายผู้เป็นสามี และเป็นการบัญญัติที่บังคับเฉพาะหญิงที่มีสามีฝ่ายเดียว อันเป็น การขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่เป็นบทบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลให้ได้รับความคุ้มครองและให้เกิดความเสมอภาคกันในทางกฎหมายระหว่างชายและหญิง อีกทั้งได้บัญญัติมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ

ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การที่บทบัญญัติดังกล่าวบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น ทำให้หญิงถูกกีดรอนสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลหลังจากสมรสกันตามกฎหมายแล้ว ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางกฎหมายระหว่างชายและหญิง ทำให้หญิงไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชาย และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและ สถานะของบุคคล เพราะเป็นการบังคับเฉพาะเพศหญิงที่มีสามีเท่านั้น ทำให้หญิงมีสามีไม่มีสิทธิ และเสรีภาพในการเลือกใช้ชื่อสกุลได้อย่างอิสระ ซึ่งแตกต่างกับชายที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิในการใช้ ชื่อสกุลแต่อย่างใด อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ผู้ร้องจึงเสนอเรื่องพร้อม ความเห็นขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วย รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องไว้ดำเนินการ และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยใน ฐานะผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติชี้แจง ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหนังสือลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ ชี้แจงสรุปว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล ๑ มาตรา ๑๒ จะเป็นการเลือกปฏิบัติโดย ไม่เป็นธรรมต่อสตรีหรือไม่ นั้น มีข้อดีและข้อเสียกรณีที่หญิงเมื่อทำการสมรสจะเลือกใช้ชื่อสกุล เดิมหรือชื่อสกุลของคู่สมรสก็ได้ ดังนี้ ข้อดี คือ (๑) ทำให้ครอบครัวที่มีแต่บุตรสาวสามารถดำรงไว้ ซึ่งชื่อสกุลของตนเองได้ (๒) เปิดโอกาสให้หญิงที่ไม่ประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของสามีเนื่องมาจาก สามีเป็นคนต่างด้าว หรือชื่อสกุลของคนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป สามารถใช้ชื่อสกุลของตนเองได้ (๑) เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นว่า หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกับชายตามที่รัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติไว้ สำหรับ ข้อเสีย คือ (๑) ทำให้บุตรที่เกิดมาไม่ทราบว่าจะใช้ชื่อสกุลของบิดาหรือมารดา และอาจทำให้พี่น้อง ครอบครัวเดียวกันใช้ชื่อสกุลแตกต่างกัน (๒) ทำให้ยากแก่การพิสูจน์ตัวบุคคล เพราะมีการแก้ไข ชื่อสกุลสลับกันไปมา (๓) เป็นประ โยชน์เฉพาะบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ไม่เป็นบรรทัดฐาน ระเบียบ ประเพณีที่ค้ำจุนแก่สังคมส่วนรวม อันอาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ หลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาที่เกิดกับบุตรซึ่งไม่ทราบว่าจะใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใด สถานภาพในครอบครัวอาจขาด ความกลมเกลียวกรณีที่ไม่สามารถตกลงชื่อสกุลของบุตรได้ กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้ว เห็น ว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล ๑ เป็นการปฏิบัติที่พิจารณาในแง่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ ประชาชนชาวไทย ตลอดจนเป็นมาตรการทางด้านกฎหมายเพื่อต้องการให้สถาบันครอบครัวมี ความเข้มแข็ง สำหรับสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงน่าจะเป็นสิทธิทางสังคมและการเมือง อาทิ สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากรัฐ และสิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับ คำร้องที่ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นดังกล่าวเพื่อพิจารณาวินิจฉัยตาม

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของ รัฐสภา เห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใดตามมาตรา ๑๕๗ (๑) มี ปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่อง พร้อม ความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ ว่าด้วยวิธี พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลปกครอง แล้วแต่กรณี" บทบัญญัติดังกล่าว เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๗ (๑) โดย ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นผู้เสนอเรื่องพร้อมความเห็นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือ ศาล ปกครองพิจารณาวินิจฉัยต่อไป พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามคำร้องมีประเด็นที่ให้นิจฉัยว่า บทบัญญัติ แห่งกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญ จึงอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะรับคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินของ รัฐสภาที่เสนอเรื่องพร้อมความเห็นดังกล่าวไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยต่อไปมีว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับ ความ คู่ครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน" วรรคสอง บัญญัติว่า "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" วรรค สาม บัญญัติว่า "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่น กำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้" และวรรคสี่ บัญญัติว่า "มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อ ขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม"

พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า "หญิงมีสามี ให้ใช้ ชื่อสกุล ของสามี"

พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทยตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ทุกคนมีความเสมอกันในกฎหมาย ซึ่งถือเป็น หลักความเสมอภาค โดยเฉพาะการรับรองสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง และการเลือก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ จะ กระทำมิได้ ทั้งนี้ หลักความเสมอภาคตามมาตรา ๓๐ มีพื้นฐานมาจากหลักความเสมอภาคเท่าเทียม

กันตามธรรมชาติที่เป็นการยอมรับว่า สิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชนนั้น เป็นสิทธิที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน ซึ่งจะเป็นสิทธิที่มีมาตั้งแต่เกิดที่ทุกคนจะมีอยู่อย่าง เท่าเทียมกัน และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติอันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคลที่เรียกว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม แต่ก็มีได้เป็นการห้ามโดยเด็ดขาด หากการเลือกปฏิบัตินั้นเป็น มาตรการเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค โดยทำให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ถือว่า เป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมตามมาตรา ๓๐ วรรคสี่

การใช้ชื่อสกุลเป็นมาตรการของรัฐในการจำแนกตัวบุคคลเพื่อแสดงถึงแหล่งกำเนิด ว่ามาจากวงศ์ตระกูลใดอันเป็นการแสดงเผ่าพันธุ์ เพื่อกล่าวนามสกุลของบุคคล โดยการใช้ชื่อสกุลถือว่าเป็นเรื่องสิทธิของบุคคลที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันทุกคน ทั้งนี้รัฐยังคงมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองบุคคลตามกฎหมายเพื่อมิให้มีการใช้ชื่อสกุลของบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่บุคคลอื่นได้ และถือเป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคนที่จะต้องไม่มีการใช้สิทธิในการใช้ชื่อสกุลไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลอื่นเช่นกัน

ประเทศไทยได้นำระบบการใช้ชื่อสกุลมาใช้ครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โดยหญิงมีสามียังคงใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้ ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ มาตรา ๖ ที่บัญญัติว่า "หญิงได้ทำงานสมรสมีสามีแล้วให้ใช้ชื่อสกุลของสามี แลคงใช้ชื่อตัวแลชื่อสกุลเดิมของตนได้" ต่อมาได้มีการแก้ไขเรื่องการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี โดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔ บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ ว่า "หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี" และพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ยังคงถือหลักการเรื่องการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามีเช่นเดียวกันกับพระราชบัญญัติ ชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔ โดยนำถ้อยคำเดียวกันบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒

ข้อที่ต้องพิจารณามีว่า ถ้อยคำของบทบัญญัติมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติ ชื่อบุคคล ๓ นั้น มีความหมายในลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น หรือเป็นการให้สิทธิแก่หญิงมีสามีสามารถใช้ชื่อสกุลของสามีได้ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ถ้อยคำที่เป็นสาระสำคัญของมาตรา ๑๒ คือ คำว่า "ให้ใช้" ซึ่งมีลักษณะเป็นบทบังคับโดยชัดแจ้ง โดยพิจารณาเปรียบเทียบถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติขนานนามสกุล ๓ แล้วเห็นได้ว่า ถ้อยคำมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มาตรา ๖ ใช้คำว่า "...แลคงใช้ชื่อตัวแลชื่อสกุลเดิมของตนได้" ย่อมแสดงเจตนารมณ์ชัดเจนว่า หญิงเมื่อทำการสมรสแล้วยังคงมีสิทธิที่จะใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้ เมื่อพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔ และพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มีการแก้ไข หลักการดังกล่าว โดยใช้ถ้อยคำเดียวกันในลักษณะเป็นบทบังคับ ย่อมแสดงว่า พระราชบัญญัติ ชื่อบุคคล ๓ มีเจตนารมณ์ไม่ประสงค์ให้หญิงมีสามีมีสิทธิใช้ชื่อสกุลเดิมของตนต่อไป โดยเปลี่ยนแปลงหลักการจากเดิมที่ให้หญิงมีสามีมีสิทธิที่จะใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้ เปลี่ยนมาเป็นการบังคับให้ หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียว

เมื่อบทบัญญัติมาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของ สามี เท่านั้น อันเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิ ไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมายด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและ สถานะของบุคคล เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลนั้นเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์ เทือกเถา หล่ากอ ของตน และเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้มีการแบ่งแยกว่า เป็นสิทธิของชาย หรือของหญิง อีกทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากการบังคับให้หญิงมีสามีใช้ ชื่อสกุลของสามีเพียงฝ่ายเดียวโดยใช้สถานะการสมรสนั้น มิได้เป็นเหตุผลในเรื่องความแตกต่างทาง กายภาพ หรือภาระหน้าที่ระหว่างชายและหญิงที่มีผลมาจากความแตกต่างทางเพศ จนทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกัน จึงไม่เป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกปฏิบัติให้แตกต่างกันในเรื่อง เพศ และสถานะของบุคคลได้

ถ้าหากข้ออ้างที่ว่า การเลือกปฏิบัติดังกล่าวมีเหตุผลทางสังคมที่ว่า เพื่อความเป็น เอกภาพ และความสงบสุขของครอบครัว อีกทั้งสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาวไทยนั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่า ข้ออ้างดังกล่าวรับฟังไม่ได้ เนื่องจากความเป็นเอกภาพและความสงบสุขของ ครอบครัวเกิดขึ้นจากความเข้าใจ การยอมรับ และการให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างสามีและภรรยา ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยการใช้ชื่อสกุลฉบับแรกของประเทศไทยเพิ่งตราขึ้นเมื่อปี ๒๔๕๖ โดย ก่อนหน้านั้นประเทศไทยไม่มีระบบการใช้ชื่อสกุล จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่มีมาช้านาน อีกทั้ง การให้หญิงมีสามีมีสิทธิใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้นั้น เป็นเพียงการส่งเสริมให้ ชายและหญิงมีสิทธิอย่างเสมอภาคกันทางกฎหมายเท่านั้น

ดังนั้น ด้วยเหตุผลที่ได้พิจารณาข้างต้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก จำนวน ๑๓ คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจิระ บุญพจนสุนทร นายมงคล สระฐาน นายผัน จันทรปาน นายมานิต วิทยาเต็ม นายศักดิ์ เศษชาญ นายสุจิต บุญบงการ นายสุธี สุทธิสมบุรณ์ พลตำรวจเอก สุวรรณ สุวรรณเวช นายสุวิทย์ ชีรพงษ์ นางสาวเนย์ อัสวโรจน์ นายอมร รักษาสัตย์ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง เห็นว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นอันใช้บังคับมิได้ตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อย จำนวน ๒ คน คือ นายจุมล ณ สงขลา และ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ เห็นว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่มีปัญหา เกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวมิได้เป็นบทบังคับให้ หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการให้สิทธิแก่หญิงมีสามีสามารถใช้ชื่อสกุล ของสามีโดยผลของกฎหมายได้ นอกจากนี้ กฎหมายนี้ได้ตราขึ้นโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาวไทยในเรื่องความเป็นปึกแผ่นและความมั่นคงของครอบครัวและ สังคมอีกด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.
๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นอัน
ใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

(นายกระมล ทองธรรมชาติ) ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

(นายจุมพล ณ สงขลา) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายจิระ บุญจนสุนทร) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายปรีชา เฉลิมวณิช) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายผัน จันทรปาน) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายมงคล สระฐาน) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายมานิต วิทยาเต็ม) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายศักดิ์ เตชะชาญ) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายสุจิต บุญบงการ) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายสุธี สุทธิสมบุรณ์) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

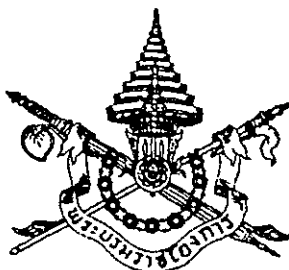
(พลตำรวจเอก สุวรรณ สุวรรณเวโช) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายสุวิทย์ ชีรพงษ์) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นางสาวนีย์ อัสวโรจน์) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายอมร รักษาสัตย์) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายอุระ หวังอ้อมกลาง) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติ

ชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓)

พ.ศ. ๒๕๔๘

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘

เป็นปีที่ ๖๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ
ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยชื่อบุคคล

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา
๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัย
อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ และ
ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๖ ชื่อตัวต้องไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

ชื่อรองต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคหนึ่ง และต้องไม่ฟ้องกับชื่อสกุลของบุคคลอื่น เว้นแต่เป็นกรณีที่คู่สมรสใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งหรือกรณีบุตรใช้ชื่อสกุลเดิมของมารดาหรือบิดา เป็นชื่อรองของตน

คู่สมรสอาจใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นชื่อรองได้เมื่อได้รับความยินยอมของฝ่ายนั้นแล้ว”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในวรรคสอง ของมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“เมื่อนายทะเบียนท้องที่พิจารณาเห็นว่าชื่อสกุลที่ขอตั้งนั้นไม่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้เสนอต่อไปตามลำดับจนถึงนายทะเบียนกลาง เมื่อได้รับอนุมัติจากนายทะเบียนกลางแล้ว ให้นายทะเบียนท้องที่รับจดทะเบียนชื่อสกุลนั้นและออกหนังสือสำคัญแสดงการรับจดทะเบียนชื่อสกุลให้แก่ผู้ขอ แต่ในกรณีที่สำนักทะเบียนใดสามารถเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับเครือข่ายข้อมูลของสำนักทะเบียนกลาง ตามที่กระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดแล้ว ให้นายทะเบียนท้องที่ดำเนินการดังกล่าวได้โดยไม่ต้องได้รับอนุมัติจากนายทะเบียนกลาง”

มาตรา ๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสาม ของมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕

“ในกรณีที่ผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลตายแล้ว ให้ผู้สืบสันดานของผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลในลำดับที่ใกล้ชิดที่สุดซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลนั้นมีสิทธิอนุญาตตามวรรคหนึ่ง”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๒ คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

การตกลงกันตามวรรคหนึ่ง จะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้

ข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสจะตกลงเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้

มาตรา ๑๓ เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกอัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้อัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๙ หญิงมีสามีซึ่งใช้ชื่อสกุลของสามีก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้มีสิทธิใช้ชื่อสกุลของสามีได้ต่อไป แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนหรือมีข้อตกลงระหว่างสามีภรรยาเป็นประการอื่น

มาตรา ๑๐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๕๖ ว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเป็นอันใช้บังคับมิได้ ประกอบกับหลักเกณฑ์ในการใช้ชื้อรองตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังไม่รัดกุมและอาจมีการนำชื้อสกุลของบุคคลอื่นมาใช้เป็นชื้อรองอันจะทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื้อสกุลนั้น อีกทั้งวิธีการขอตั้งชื้อสกุลที่เป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการให้บริการประชาชนโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการกำหนดให้ผู้จดทะเบียนตั้งชื้อสกุลเท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจอนุญาตให้บุคคลอื่นร่วมใช้ชื้อสกุลก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ในกรณีผู้จดทะเบียนตั้งชื้อสกุลเสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้ อัตราค่าธรรมเนียมเดิมใช้มาเป็นระยะเวลานาน ไม่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการและให้บริการข้อมูลชื้อบุคคลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง สมควรปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

"อัตราค่าธรรมเนียม

- (๑) การออกหนังสือสำคัญแสดงการเปลี่ยนชื่อตัว
หรือชื่อรอง ฉบับละ ๑๐๐ บาท
- (๒) การออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนตั้งชื่อสกุล ฉบับละ ๒๐๐ บาท
- (๓) การออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน
เปลี่ยนชื่อสกุล
- (ก) การเปลี่ยนชื่อสกุลเพราะเหตุสมรส
- (๑) การเปลี่ยนครั้งแรกภายหลังการจดทะเบียนสมรส
หรือเปลี่ยนเพราะการสมรสสิ้นสุดลง ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม
- (๒) การเปลี่ยนครั้งต่อ ๆ ไป ฉบับละ ๑๐๐ บาท
- (ข) การเปลี่ยนชื่อสกุลเพราะเหตุอื่น ฉบับละ ๒๐๐ บาท
- (๔) การออกใบแทนหนังสือสำคัญตาม (๑) (๒) หรือ (๓) ฉบับละ ๕๐ บาท

ร่างที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๘

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

เหตุผล

เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน เกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ยังไม่เหมาะสม เนื่องจากมีความประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ดังนั้น การมีกฎหมายป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจึงมีความเหมาะสมกว่ากระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอน ที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ทั้งให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสดับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งจะรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๓ มีบทบัญญัติให้เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง
พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว
พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....
โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่ง
มาตรา ๒๕ ประกอบมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

.....
.....
มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรง
ในครอบครัว พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นเกล้าสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมีเจตนาเพื่อให้เกิดอันตราย
แก่ร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ
หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัว
ต้องกระทำการ ละเว้นกระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการ
กระทำโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินกัน
ฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัวรวมทั้งบุคคลใด ๆ
ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน แต่ไม่รวมถึงบุคคลที่อยู่ในฐานะผู้เช่า

“มาตรการคุ้มครองชั่วคราว” หมายความว่า คำสั่งศาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งออกให้ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน เพื่อคุ้มครองบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำหรือกำลังจะถูกกระทำด้วยความรุนแรง

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว แต่ในท้องที่ที่ยังไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการให้หมายถึงศาลจังหวัด

“เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์” หมายความว่า ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงสูญเสียไป โดยผลของการถูกกระทำด้วยความรุนแรง และให้หมายความรวมถึงรายได้ที่สูญเสียไป ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ และค่าใช้จ่ายจำเป็นอื่นในครอบครัว

“นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์” หมายความว่า นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๕ ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

ในการพิจารณาพิพากษาความผิดตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นสมควรอาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงหรือทำอันตรายไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษก็ได้

ในกรณีที่มีการยอมความ หรือถอนการร้องทุกข์ในความผิดตามวรรคสอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี กำหนดให้ใช้วิธีการตามวรรคสามเป็นเงื่อนไขแห่งการยอมความนั้น โดยให้รับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายและบุคคลในครอบครัวประกอบด้วย หากผู้ต้องหาหรือจำเลยฝ่าฝืนเงื่อนไขดังกล่าว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป

หลักเกณฑ์วิธีการและระบบงานสนับสนุนการใช้วิธีการตามวรรคสามและวรรคสี่ ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๕ บุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือบุคคลอื่นใดที่พบเห็น หรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครอง และไม่ก่อให้เกิดความรับผิดแก่ผู้แจ้งทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

มาตรา ๖ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ โทรศัพท์ หรือวิธีการอย่างใด ๆ ทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือได้รับแจ้งตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำ ความรุนแรง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง และบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์และได้รับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ก่อนที่จะจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงประสงค์จะดำเนินคดี แต่ไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับแจ้งเป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสองของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๗ ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ หรือร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ ภายในสามเดือน นับแต่ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงอยู่ในสภาพ และมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ

มาตรา ๘ เมื่อได้รับการแจ้งเหตุตามมาตรา ๕ และผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้ร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ วรรคสอง ภายในอายุความแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีเป็นพนักงานสอบสวน โดยจะต้องทำการสอบสวนโดยเร็วและการยื่นฟ้องต่อศาลให้กระทำภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง แต่หากมีเหตุจำเป็น ทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้ครั้งละเจ็ดสิบสองชั่วโมง แต่ไม่เกินหกครั้ง โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่นซึ่งมีอัตราโทษจำคุกเกินสามปีขึ้นไป ให้ดำเนินคดีความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง ต่อศาลรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น และให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องคดีต่อศาลตามวรรคหนึ่ง อาจทำเป็นหนังสือหรือฟ้องด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้

ในการสอบปากคำผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงตามวรรคหนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงร้องขอ อยู่ร่วมในขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงร้องขอ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสอบปากคำไปก่อนโดยไม่ต้องมีบุคคลดังกล่าวร่วมอยู่ด้วย แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจสอบสวนตามวรรคหนึ่ง และการสอบปากคำผู้ถูกกระทำตามวรรคสามและวรรคสี่ ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๘ เมื่อมีการแจ้งเหตุตามมาตรา ๕ แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดลงพิมพ์โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ อันจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้กระทำ หรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในคดีตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐ ในระหว่างการดำเนินการตามมาตรา ๘ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเป็นการชั่วคราวในชั้นสอบสวน ไม่ว่าจะมีคำร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราว และออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็น และมีเหตุอันควรแก่กรณี ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงรับการตรวจรักษาจากแพทย์ ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะของผู้กระทำ ห้ามผู้กระทำความรุนแรงเข้าไปในที่พำนักของครอบครัว ห้ามเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว หรือการดูแลบุตร

ถ้าเหตุการณ์หรือพฤติกรรมเกี่ยวกับผู้กระทำความรุนแรงหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่งอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวตามวรรคหนึ่งเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ เพิ่มเติมอีกก็ได้

ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา นี้ สามารถอุทธรณ์ต่อศาลเป็นหนังสือภายในสามสิบวันนับแต่ทราบคำสั่ง และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลดังกล่าวให้เป็นที่สุด

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรการหรือวิธีการที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดในมาตรา นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงเป็นการชั่วคราวในชั้นพิจารณาคดีของศาลไม่ว่าจะมีคำร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวนั้น และออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นและมีเหตุอันควรแก่กรณี ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงรับการตรวจรักษาจากแพทย์ ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้น ห้ามผู้กระทำความรุนแรงเข้าไปในที่พำนักของครอบครัว ห้ามเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว หรือการดูแลบุตร

ถ้าเหตุการณ์หรือพฤติกรรมเกี่ยวกับผู้กระทำความรุนแรงหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติม หรือเพิกถอนมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวตามวรรคหนึ่งเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ เพิ่มเติมอีกก็ได้

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรการหรือวิธีการที่ศาลกำหนดตามมาตรา นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒ หลักเกณฑ์วิธีการและระบบสนับสนุนการกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวตามมาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๑ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๓ วิธีพิจารณาและการยื่นการรับฟังพยานหลักฐานข้อใด หากพระราชบัญญัตินี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔ การพิจารณาพิพากษาคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบดุลพินิจด้วย คือ

(๑) การคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ถูกระทำด้วยความรุนแรง

(๒) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(๓) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(๔) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาและสมาชิกในครอบครัวให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเอง และกับบุตร

มาตรา ๑๕ เพื่อประโยชน์ในการหาทางให้ได้ยอความกันในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ไกล่เกลี่ย ประกอบด้วยบุคคล หรือคณะบุคคล ซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ หรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอความกันก็ได้

เมื่อผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้ว ให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยประนีประนอมต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น หรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นว่าสัญญายอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญายอมความนั้น

มาตรา ๑๖ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปี แสดงจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว และจำนวนการละเมิดคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล รายงานต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ ปีละครั้ง

มาตรา ๑๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และกระทำการกิจการอื่น เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้
บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.

คำชี้แจง :

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ. ... ฉบับนี้ จัดทำโดย คณะอนุกรรมวิธีการพิจารณาศึกษาการยกเว้นการจ่ายยาคุมกำเนิด
คณะกรรมการวิธีการสาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๗

มูลนิธิสร้างสุขภาวะ (สส.) ได้ร่วมผลักดันและติดตามความก้าวหน้าของกระบวนการการยกเว้นการจ่ายยาคุมกำเนิดเห็นจากภาคประชาชน
จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๕) ซึ่งเป็นเวลาที่ร่างพระราชบัญญัตินี้เข้าสู่ช่วงของการรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน

มูลนิธิสร้างสุขภาวะผู้หญิง ผลิเอกสารร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ. นี้ เพื่อแจกจ่ายสู่ประชาชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจ
พร้อมทั้งรวบรวมความคิดเห็นจากภาคประชาชนเพื่อนำมาผลักดันให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.
ก่อนที่ร่างพระราชบัญญัตินี้จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมายต่อไป

ผู้ที่มีความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ. ฉบับนี้ สามารถส่งความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษร หรือความคิดเห็นทั่วไปได้ที่

มูลนิธิสร้างสุขภาวะผู้หญิง เลขที่ ๑๒/๒๒ ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐๒-๕๕๑-๑๒๒๔ ถึง ๕ โทรสาร ๐๒-๕๕๑-๑๐๙๙ อีเมลล์ contact@whaf.or.th เว็บไซต์ www.whaf.or.th

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์

พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์

เหตุผล

โดยที่ผ่านมา ปัญหาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ต่าง ๆ มะเร็งของระบบอวัยวะสืบพันธุ์ อนามัยวัยรุ่น การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย การล่วงละเมิดทางเพศ การตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม การทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย การทอดทิ้งหรือการทารุณทารก และปัญหาสุขภาพในวัยทองและสูงอายุ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่มีความเชื่อมโยงกับมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับการให้การคุ้มครองสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ของประชาชน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีมาตรการเชิงกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิดังกล่าว และเพื่อให้สอดคล้องกับ (๑.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลในด้านสุขภาพให้ได้รับการบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน ทั้งถึงและมีประสิทธิภาพ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วม) (๒.พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.....ซึ่งบัญญัติให้มีการคุ้มครองสุขภาพทางเพศและสุขภาพของระบบเจริญพันธุ์อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการตลอดช่วงชีวิตของบุคคล)

ดังนั้น จึงควรมีธรรมนุญด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ เพื่อกำหนดหลักการ ทิศทางมาตรการ เครื่องมือ และเงื่อนไขสำคัญ ๆ ของระบบสุขภาพที่สามารถจัดการกับปัญหาอนามัยการเจริญพันธุ์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ. ...</p>	
<p>มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป</p>	
<p>หมวด ๑</p> <p>ส่วนที่ ๑</p> <p>บททั่วไป</p> <p>มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้</p> <p>"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการอนามัยการเจริญพันธุ์แห่งชาติ</p> <p>"กองทุน" หมายความว่า กองทุนเพื่อคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์</p> <p>"อนามัยการเจริญพันธุ์" หมายความว่า สภาวะความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายและจิตใจของบุคคลที่เป็นผลสัมพันธ์อันเกิดจากกระบวนการและหน้าที่ของการเจริญพันธุ์ที่สมบูรณ์ตลอดช่วงชีวิต</p> <p>"เพศภาวะ" (gender) หมายความว่า ความเป็นหญิงชายที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ</p> <p>"วิถีชีวิตทางเพศ/เพศวิถี" (sexuality) หมายความว่า การประพฤติปฏิบัติหรือการมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องเพศในตลอดช่วงชีวิตของบุคคล</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>"สิทธิทางเพศ" หมายความว่า ความเสมอภาคและความเป็นอิสระในการเลือกวิถีชีวิตทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์แห่งตน โดยปราศจากความรุนแรงหรือถูกเลือกปฏิบัติ เคารพศักดิ์ศรีซึ่งกันและกันรวมทั้งรับผิดชอบร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศและผลที่ตามมา</p>	
<p>"สุขภาพทางเพศ" หมายความว่า สภาวะความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายและจิตใจของบุคคลที่เป็นผลลัสมฤตหรืออันเกิดจากสิทธิทางเพศ</p>	
<p>"ความรุนแรงทางเพศ" หมายความว่า การกระทำใด ๆ เกี่ยวกับเพศ วิถีชีวิตทางเพศ จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ ชื่อเสียเกียรติคุณ รวมถึงการกีดกันทางเพศ ทางสังคม การดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม</p>	
<p>"เพศศึกษา" หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ทุกช่วงวัยทั้งชายและหญิงเกี่ยวกับทัศนคติ ความรู้และพฤติกรรมที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องเพศ เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบและความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศ</p>	
<p>"การวางแผนครอบครัว" หมายความว่า การวางแผนเตรียมตัวก่อนการสมรสและ/หรือ การที่คู่สมรสตัดสินใจร่วมกันในการมีบุตร จำนวนบุตร ความถี่หรือห่างในการมีบุตรตลอดจนความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตและมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม</p>	
<p>"การคุมกำเนิด" หมายความว่า การป้องกันการปฏิสนธิระหว่างเชื้อสุมของชายและไข่ของหญิง หรือป้องกันการฝังตัวอ่อนในโพรงมดลูก</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
"วัยทอง" หมายความว่า บุคคลที่เริ่มเข้าสู่วัยที่ระดับฮอร์โมนทางเพศเริ่มลดลงยังผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและอารมณ์จิตใจจำเป็นต้องให้การบำบัดรักษาและดูแลเป็นพิเศษ	
"วัยสูงอายุ" หมายความว่า บุคคลมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป	
"คู่สมรส" หมายความว่า บุคคลที่เป็นสามีภริยากันไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรสหรือไม่	
"ครอบครัว" หมายความว่า บุคคลที่อยู่กันด้วยกันฉันท์สามีภรรยาไม่ว่าจะมีบุตรหรือไม่ และจดทะเบียนสมรสหรือไม่ หรือบุคคลที่มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันและให้หมายรวมถึงชายหรือหญิงที่เลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังตนเอง	
"เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์" หมายความว่า การปฏิสนธิโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์อันมิใช่การปฏิสนธิที่เกิดจากการร่วมประเวณีตามธรรมชาติ	
"การยุติการตั้งครรภ์" หมายความว่า การทำให้การตั้งครรภ์สิ้นสุดลง	
"ผู้ให้คำปรึกษา" หมายความว่า ผู้ให้คำปรึกษาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์	
"ผู้ให้บริการอนามัยการเจริญพันธุ์และสุขภาพทางเพศ " หมายความว่า บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ ที่ให้บริการบำบัดรักษา และ/หรือให้คำปรึกษาด้านอนามัยเจริญพันธุ์	
"ผู้เยาว์" หมายความว่า บุคคลที่มีอายุไม่ครบ ๑๐ ปีบริบูรณ์	
"วัยรุ่น" หมายความว่า บุคคลที่มีอายุ ๑๐ ปีบริบูรณ์จนถึงอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงหรือประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้</p> <p>กฎกระทรวงหรือประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้</p>	
<p>ส่วนที่ ๒</p> <p>การคุ้มครองสิทธิและการให้บริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์</p> <p>มาตรา ๕ บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าถึงและได้รับการบริการแบบผสมผสานทั้งการส่งเสริมป้องกัน รักษา และฟื้นฟู ด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์หรือเทคโนโลยีด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ หรือเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยปราศจากการบังคับหรือเลือกปฏิบัติไม่ว่าด้วยเหตุ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สุขภาพทางร่างกายและจิตใจ สถานะบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือวัฒนธรรมของผู้รับบริการ ทั้งนี้ โดยเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาค</p>	
<p>มาตรา ๖ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนให้บริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการเป็นสำคัญ</p>	
<p>มาตรา ๗ ผู้ให้บริการด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์พึงปฏิบัติและตระหนักในสิ่งต่อไปนี้</p>	
<p>(๑) ให้ข้อมูลอย่างเพียงพอแก่ผู้รับบริการถึงวิธีการและขั้นตอนการบริการหรือการบำบัดรักษา ด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์ตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
(๒) ต้องให้ผู้รับบริการมีทางเลือกและตัดสินใจอย่างอิสระปราศจากการชักจูงโน้มน้าว	
(๓) ต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับบริการ ในกรณีที่ผู้ให้บริการเป็นผู้เยาว์จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม เว้นแต่เป็นเหตุเร่งด่วนหรือฉุกเฉินอย่างยิ่ง	
(๔) ผู้ให้บริการพึงตระหนักถึงเพศภาวะและความเป็นส่วนตัวไม่ก่อให้เกิดการเกิดความอับอาย	
(๕) ข้อมูลส่วนตัวหรือประวัติการบำบัดรักษาด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์ของผู้รับบริการต้องเก็บเป็นความลับ	
<p style="text-align: center;">ส่วนที่ ๓</p> <p style="text-align: center;">คณะกรรมการอนามัยการเจริญพันธุ์</p> <p>มาตรา ๔ ให้มีคณะกรรมการอนามัยการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงแรงงาน นายกแพทยสภา ผู้แทนส่วนงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขานุการสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประธานราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย ประธานราชวิทยาลัยจิตแพทย์แห่งประเทศไทย นายกสภาการพยาบาล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง ดังต่อไปนี้</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
(๑) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามคำแนะนำของแพทยสภาจำนวนสามคน และผู้ประกอบวิชาชีพโดยคำแนะนำของสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพชั้นกลางคนหนึ่งคน	
(๒) นักกฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์ และนักการศึกษาโดยผ่านคณะกรรมการสรรหา สาขาสละ ๓ คน	
(๓) ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนโดยผ่านคณะกรรมการสรรหา จำนวน ๓ คน	
ให้อธิบดีกรมอนามัยเป็นกรรมการและเลขานุการ	
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นเพศใดเพศหนึ่งไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓.	
มาตรา ๙ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม มาตรา ๘ อยู่ในตำแหน่งคราวละสามปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่ไม่เกินกว่าสองวาระติดต่อกัน	
ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งครบวาระแล้วแต่ยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน	
มาตรา ๑๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตาม มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม มาตรา ๘ พ้นจากตำแหน่งเมื่อ	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองนโยบายการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
(๑) ตาย	
(๒) ลาออก	
(๓) เป็นบุคคลล้มละลาย	
(๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ	
(๕) พ้นจากการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะ ผู้ประกอบวิชาชีพ	
(๖) ถูกให้ออก ปลดออกหรือไล่ออกจากราชการในกรณีการถูกระงับหรือเพิกถอนใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม	
(๗) ขาดการประชุมติดต่อกันสามครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร	
(๘) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ	
<p>ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและอายุได้ไม่น้อยกว่า ๔ (๑) หรือ (๒) แล้วแต่กรณี เป็นกรรมการแทนและให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน แต่ถ้าวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเหลือไม่ถึงเก้าสิบวันจะไม่แต่งตั้งแทนก็ได้</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๑๑ ต้องจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม</p> <p>ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม หากรองประธานไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการซึ่งมาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมครั้งนั้น</p> <p>การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด</p>	
<p>มาตรา ๑๒ คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน งบประมาณ และมาตรการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์แก่ประชาชน</p> <p>(๒) เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ หรือมาตรฐานตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจไว้ เพื่อให้การส่งเสริม พัฒนา บริการและปกป้องคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพ และทั่วถึง</p> <p>(๓) ให้คำปรึกษาและพัฒนาแก่หน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนที่ให้บริการด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
(๔) ดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพและอนามัยการเจริญพันธุ์ตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจไว้	
(๕) ให้ความเห็นชอบแก่คณะกรรมการบริหารกองทุนในการออกกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน	
มาตรา ๑๓ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานแต่ละคณะไม่เกินกว่า ๙ คน เพื่อให้ปฏิบัติตามที่คณะกรรมการมอบหมาย	
ให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๑๑ มาใช้บังคับกับการประชุมของคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานโดยอนุโลม	
ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้กรรมการ อนุกรรมการและคณะทำงานเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา	
มาตรา ๑๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิตาม มาตรา ๔ (๒) และ (๓) หลักเกณฑ์การประชุมของคณะกรรมการสรรหาให้นำ มาตรา ๑๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม	
ให้คณะกรรมการสรรหาหรือรับดำเนินการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันคำสั่งแต่งตั้งมีผล	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p style="text-align: center;">หมวด ๒</p> <p style="text-align: center;">ข้อมูลข่าวสารอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษา</p>	
<p>มาตรา ๑๕ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงในด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตทางเพศและวัยทั้งต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อแห่งตน</p>	
<p>ข้อมูลข่าวสารด้านอนามัยการเจริญพันธุ์หรือเพศศึกษาต้องไม่เป็นการส่งเสริมหรือยั่วยุหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>	
<p>มาตรา ๑๖ รัฐต้องจัดให้มีการเรียนการสอนหรือเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษาในสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนและสถาบันทางสังคมอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับเพศ วัย และวัฒนธรรมของผู้เรียน</p>	
<p>รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษาในครอบครัว ชุมชน สถาบัน สถานประกอบการ และสังคมอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับเพศ วัย และวัฒนธรรมของผู้เรียน</p>	
<p>มาตรา ๑๗ รัฐต้องกำหนดมาตรการเชิงส่งเสริมและสร้างสรรค้ให้เกิดการผลิตสื่อที่มีคุณภาพสามารถสื่อสารข้อมูลอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษาโดยครอบคลุมถึงสิทธิทางเพศเพศภาวะ เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบและความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศ</p>	
<p>สื่อที่นำออกเผยแพร่ต้องผ่านการคัดกรองเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภคแต่ละเพศและวัย สื่อที่มีลักษณะอนาจารขัดต่อศีลธรรมอันดี หรือส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงในสังคมไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจะต้องถูกจำกัด</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๑๘ รัฐต้องส่งเสริมให้มีการผลิตครู หรือพัฒนาครู หรือบุคลากรให้คำปรึกษาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ทั้งต้องมีทัศนคติเรื่องเพศอย่างถูกต้อง และให้มีจำนวนอย่างเพียงพอและทั่วถึง สามารถสื่อและสอนกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษาหรือสถาบันทางสังคมอย่างเหมาะสมกับเพศและช่วงวัยของผู้เรียน</p>	
<p>มาตรา ๑๙ หลักสูตรการเรียนการสอนด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และเพศศึกษาต้องได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการหลายทางวัฒนธรรมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันทั้งเพศและวัย โดยคำนึงถึงเพศภาวะทั้งนี้ต้องได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการ</p>	
<p>หมวด ๓ สุขภาพทางเพศ</p> <p>มาตรา ๒๐ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีสุขภาพทางเพศที่ดีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ได้สะดวกและเหมาะสมกับฐานานุรูปของตน</p>	
<p>ภายใต้สวัสดิการด้านสุขภาพ หน่วยงานหรือองค์การภาครัฐหรือเอกชนต้องจัดการให้คำปรึกษาหรือการป้องกัน ส่งเสริม บำบัดรักษา และฟื้นฟู ด้านสุขภาพทางเพศที่หลากหลายและที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม รวมถึง วัยรุ่น ผู้ตั้งครรภ์ไม่พร้อม คู่สมรส ผู้มีบุตรยาก ผู้สูงอายุ ผู้ติดเชื้อ เอช ไอ วี ผู้มีวิถีชีวิตทางเพศที่แตกต่างและหลากหลาย หรือผู้ถูกกระทำรุนแรงทางเพศ</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>รัฐต้องมีมาตรการให้ความคุ้มครองและป้องกันปัญหาความรุนแรงทางเพศทุกรูปแบบแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยและกลุ่มอาชีพ เชื้อชาติ ศาสนา โดยดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่องแบบบูรณาการ มีการส่งเสริมให้ชุมชนปลอดภัยจากความรุนแรงทางเพศ มีการเฝ้าระวังและรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อทุกแขนงเพื่อสร้างจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของทุกฝ่าย</p>	
<p>มาตรา ๒๑ รัฐต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้ให้บริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และสุขภาพทางเพศให้มีความสามารถและทักษะเฉพาะด้านในการให้บริการบำบัดรักษาและพัฒนาบุคลากรให้คำปรึกษาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และสุขภาพทางเพศแก่ประชาชนอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ</p> <p>ผู้ให้บริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และสุขภาพทางเพศต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับแห่งวิชาชีพ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่ผู้รับบริการไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม</p>	
<p>มาตรา ๒๒ ผู้ให้บริการบำบัดรักษาหรือให้คำปรึกษาด้านสุขภาพทางเพศหรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต้องคำนึงถึงเพศวัยและความเป็นส่วนตัวของผู้รับบริการ จัดให้มีระบบการส่งต่อที่รวดเร็วและปลอดภัย ทั้งต้องไม่เลือกปฏิบัติหรือกีดกันผู้มีวิถีชีวิตทางเพศที่แตกต่างและหลากหลาย</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p data-bbox="218 1498 254 1606">หมวด ๔</p> <p data-bbox="276 1433 313 1681">การวางแผนครอบครัว</p> <p data-bbox="356 1099 444 2048">มาตรา ๒๓ รัฐต้องจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาและบริการการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่คิดมูลค่า</p> <p data-bbox="487 1099 575 2048">การวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดครอบคลุมถึง การให้ข้อมูล ข่าวดังกล่าวที่ต้องการและเหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ</p> <p data-bbox="618 1099 749 2048">มาตรา ๒๔ รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานหรือองค์กรหรือสถานบริการทั้งภาครัฐหรือเอกชนหรือธุรกิจให้ความร่วมมือในด้านบุคลากร เครื่องมือ เวชภัณฑ์ และสื่อต่าง ๆ ด้านวางแผนครอบครัวให้สอดคล้องกับความต้องการและการดำเนินงานของผู้รับบริการแต่ละคน</p> <p data-bbox="793 1099 910 2048">มาตรา ๒๕ ผู้ให้บริการให้คำปรึกษาการวางแผนครอบครัวหรือการคุมกำเนิดต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในการให้บริการ ทั้งต้องตระหนักถึงความสนใจและตามความประสงค์ของผู้รับบริการเป็นสำคัญ</p> <p data-bbox="953 1099 1041 2048">ผู้หญิงมีสิทธิในการมีส่วนร่วมเลือกเวลาตั้งครรภ์ จำนวนบุตร ระยะห่างของการมีบุตรได้โดยอิสระ</p> <p data-bbox="1084 1099 1215 2048">ผู้ชายต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิด รวมถึงการสนับสนุนให้ชายเป็นผู้คุมกำเนิดมากขึ้น ตลอดจนการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๒๖ ผู้ให้บริการการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดต้องยึดหลักดังนี้</p> <p>(๑) วิธีการคุมกำเนิดต้องไม่เป็นผลเสียต่อสุขภาพของผู้รับบริการ</p> <p>(๒) การให้บริการต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคไม่คำนึงถึงอายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานะทุพพลภาพ</p> <p>(๓) การให้บริการต้องได้คุณภาพตามมาตรฐานสากล</p> <p>(๔) ให้ผู้รับบริการต้องมีทางเลือกในการใช้วิธีคุมกำเนิด และต้องเป็นผู้ตัดสินใจเลือกวิธีการคุมกำเนิดสำหรับตนเองภายหลังได้รับข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน</p> <p>มาตรา ๒๗ การคุมกำเนิดชั่วคราวและการจะกระทำได้เมื่อผู้รับบริการให้ความยินยอมเท่านั้น บุคคลที่ไม่อยู่ในสภาวะที่จะตัดสินใจให้ความยินยอมได้ให้อยู่ภายใต้การพิจารณาของผู้ปกครองหรือผู้ดูแล</p>	
<p>หมวด ๕</p> <p>การตั้งครรภ์และการคลอด</p> <p>มาตรา ๒๘ ในกรณีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมแต่ประสงค์ และ/หรือจำเป็นให้การตั้งครรภ์ดำเนินต่อไป ผู้ให้บริการต้องจัดให้มีการดูแลและฟื้นฟูสุขภาพร่างกายและจิตใจในสถานที่ที่เหมาะสมระหว่างตั้งครรภ์ คลอด และหลังคลอดอย่างต่อเนื่อง</p> <p>ในกรณีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมและประสงค์จะยุติการตั้งครรภ์ ให้เป็นไปตามมาตรา ๓๐ ของกฎหมายนี้</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
มาตรา ๒๙ ในกรณีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม การตั้งครรภ์และการยุติการตั้งครรภ์จะกระทำได้ด้วยความสมัครใจของผู้ตั้งครรภ์ภายหลังได้รับข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน	
มาตรา ๓๐ การยุติการตั้งครรภ์จะกระทำได้เมื่อการตั้งครรภ์นี้มีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้ตั้งครรภ์ หรือเมื่อหญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗๖ มาตรา ๒๗๗ มาตรา ๒๘๒ มาตรา ๒๘๓ หรือ มาตรา ๒๘๔ และต้องกระทำโดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของแพทยสภา	
<p>มาตรา ๓๑ หญิงตั้งครรภ์มีสิทธิได้รับบริการทางการแพทย์ที่จำเป็นในทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอดภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพ</p> <p>หญิงที่ตั้งครรภ์และคู่สมรสมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ และการคลอดจากผู้ให้บริการทางการแพทย์</p> <p>หญิงตั้งครรภ์มีสิทธิเลือกวิธีคลอดที่ปลอดภัยทั้งก่อนคลอดและบุตร ทั้งนี้โดยได้รับข้อมูลและคำแนะนำจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม</p>	
<p>มาตรา ๓๒ รัฐต้องส่งเสริมมาตรการให้สามีมีส่วนร่วมในการดูแลครรภ์และบุตรระหว่างการตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอด</p> <p>รัฐและนายจ้างต้องส่งเสริมให้มารดาสามารถให้นมบุตรได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า ๖ เดือนรวมทั้งมีกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามี</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๓๓ รัฐต้องส่งเสริมมาตรการให้นายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาของหญิงตั้งครรภ์จะต้องไม่ใช้หรือมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสมกับสรีระหรือสุขภาพอนามัยของหญิงที่ตั้งครรภ์หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของทารกในครรภ์</p>	
<p>ในการมีภาวะแทรกซ้อนต่อการตั้งครรภ์หรือผลกระทบใดจากการปฏิบัติงานที่อาจก่อให้เกิดผลเสีย หรือเมื่อมีความเห็นของแพทย์มาแสดงประกอบ นายจ้างหรือผู้บังคับบัญชามิควรยินยอมให้หญิงดังกล่าวหยุดพักงานได้โดยไม่ถูกหักค่าจ้างหรือค่าตอบแทนหรือสิทธิประโยชน์ใด ๆ โดยไม่เป็นธรรม</p>	
<p>มาตรา ๓๔ กรณีหญิงที่ตั้งครรภ์คิดเชื้อ เอช ไอ วี ให้หญิงนั้นมีสิทธิได้รับยาป้องกันหรือยาด้านไวรัสอย่างต่อเนื่องจากรัฐโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ รวมทั้งมาตรการการดูแลทารกที่เหมาะสมด้วย</p>	
<p>มาตรา ๓๕ กรณีหญิงตั้งครรภ์อยู่ในภาวะไม่สามารถช่วยเหลือตนเองหรือไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองได้ รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนที่ให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง</p>	
<p>มาตรา ๓๖ หญิงที่ตั้งครรภ์ถูกควบคุมตัวในเรื่องเงินหรือทรัพย์สินสถาน รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนที่จะดูแลสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจแก่หญิงนั้นทั้งก่อนคลอดและหลังคลอดอย่างเหมาะสม เมื่อคลอดแล้วต้องจัดให้มีการดูแลทารกที่คลอดเพื่อให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ อย่างเหมาะสม</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p data-bbox="215 1511 244 1604">หมวด ๖</p> <p data-bbox="273 1403 317 1711">ครอบครัวและการเลี้ยงดูบุตร</p> <p data-bbox="350 1080 521 2050">มาตรา ๓๗ รัฐต้องส่งเสริมมาตรการให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งและมีคุณภาพเพื่อให้สามารถเลี้ยงดู พัฒนาและปกป้องคุ้มครองบุตร ให้มีความเจริญเติบโตทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จัดบริการให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยเฉพาะคู่สมรสที่เริ่มครอบครัวใหม่</p> <p data-bbox="564 1080 700 2050">ในการนี้ครอบครัวไม่สามารถละเลยดูบุตรได้ไม่ว่าด้วยสาเหตุใด หรือให้การเลี้ยงดูโดยมิชอบหรือกระทำการุณกรรมต่อบุตร รัฐจะต้องให้การช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ครอบครัวโดยเร่งด่วนหรือจัดหาครอบครัวทดแทนที่เหมาะสมให้แก่เด็กเป็นการชั่วคราวก่อน</p> <p data-bbox="729 1231 783 1949">กรณีที่เกิดการทารุณกรรมต่อเด็ก รัฐต้องให้ความดูแลเลี้ยงดูบุตรนั้นด้วย</p>	
<p data-bbox="827 1101 962 2050">มาตรา ๓๘ เด็กจำเป็นต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากครอบครัวหรือสถาบันทางสังคม โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เด็กต้องไม่ถูกใช้เป็นแรงงานที่ไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมาย หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบไม่ว่าเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม</p> <p data-bbox="991 1123 1089 2050">เด็กที่ทุพพลภาพไม่ว่าทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา หรือเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งรัฐจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองและพัฒนาศักยภาพอย่างเหมาะสมกับเพศและวัยของเด็กแต่ละคน</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๓๙ คู่สมรสหรือบุคคลในครอบครัวถูกระงับหรือได้รับการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมจากคู่สมรสหรือบุคคลในครอบครัว มีสิทธิโดยอิสระที่จะขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพและได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือในเรื่องต้นจากหน่วยงานหรือองค์การภาครัฐหรือเอกชน การแทรกแซงด้วยวิธีการกระบวนการทางอาญาโดยเจ้าพนักงานของรัฐบาลเป็นทางเลือกสุดท้ายและด้วยความยินยอมของคู่สมรสหรือบุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้รับผลกระทบเกี่ยวกับภาวะความเป็นอยู่โดยเฉพาะครอบครัวที่มีบุตรผู้เยาว์ซึ่งต้องพึ่งพิงคู่สมรสหรือบุคคลในครอบครัวที่ก่อเหตุรุนแรงในการดำรงชีพ</p>	
<p>มาตรา ๔๐ รัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารหรือข้อความรู้เกี่ยวกับการครองเรือนหรือการเลี้ยงดูบุตรหรือจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาครอบครัวหรือครอบครัวบำบัดโดยไม่คิดมูลค่าอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานเพียงพอและทั่วถึง</p> <p>จัดให้มีข้อมูลข่าวสารหรือสื่อหรือข้อความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา อนามัยการเจริญพันธุ์ให้แก่เด็กหรือเด็กวัยรุ่นอย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับเพศและวัยอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะในสถาบันครอบครัว สถานศึกษาหรือสถาบันทางสังคม</p> <p>รัฐต้องมีมาตรการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงดูและปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัวและสังคมในเรื่องความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางเพศไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา อาชีพ สวัสดิการทางสังคม การตัดสินใจและการเลือกที่จะดำรงชีวิตของบุคคล</p>	
<p>มาตรา ๔๑ รัฐต้องส่งเสริมให้หน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะสถานอนามัย สถานพยาบาล และสถานศึกษาจัดให้มีบุคลากรให้คำปรึกษาแก่เด็ก วัยรุ่น ครอบครัวหรือคู่สมรสที่เพิ่งเริ่มต้นครอบครัวใหม่เกี่ยวกับเพศศึกษาและอนามัยการเจริญพันธุ์อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานเพียงพอและทั่วถึงโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
รัฐต้องส่งเสริมให้เด็กและครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกันในเชิงสร้างสรรค์เพื่อลดราย พฤติกรรมและไม่ให้เด็กหมกมุ่นทางเพศและห่างไกลยาเสพติด	
<p>หมวด ๗</p> <p>สุขภาพวัยทองและผู้สูงอายุ</p> <p>มาตรา ๔๒ รัฐต้องให้ข้อมูลข่าวสารด้านวัยทองและผู้สูงอายุแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อ เตรียมความพร้อมโดยเริ่มตั้งแต่ผู้ที่กำลังจะเริ่มเข้าสู่วัยทองและผู้ที่อยู่ในวัยทองและผู้สูงอายุ แล้ว ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนเหล่านี้ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เหล่านี้อย่างชัดเจนและ หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพของตนเอง โดยมีมาตรการส่งเสริมให้สื่อแขนงต่าง ๆ เผยแพร่ข้อมูลแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง</p>	
<p>มาตรา ๔๓ รัฐต้องจัดให้มีคลินิกวัยทองและผู้สูงอายุในสถานพยาบาลของรัฐและมี มาตรการส่งเสริมให้สถานพยาบาลเอกชนเข้ามามีบทบาทในการให้บริการอย่างมีคุณภาพร่วมกับ ฝ่ายรัฐ โดยอยู่ภายใต้มาตรฐานการให้บริการแบบเดียวกันและต้องจัดให้มีบริการอย่างเพียงพอ และทั่วถึง</p>	
<p>มาตรา ๔๔ รัฐต้องจัดหาบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องวัยทอง และผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ เพื่อการบำบัด รักษา และให้คำปรึกษาเป็นการเฉพาะ โดยตระหนัก ถึงความต้องการและความจำเป็นในการบำบัดรักษาของแต่ละบุคคล</p>	
<p>มาตรา ๔๕ ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพของภาครัฐและเอกชน ประชาชนย่อมมี สิทธิได้รับการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพเมื่อเข้าวัยทองและผู้สูงอายุอย่างเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติและด้วยความสมัครใจ</p>	

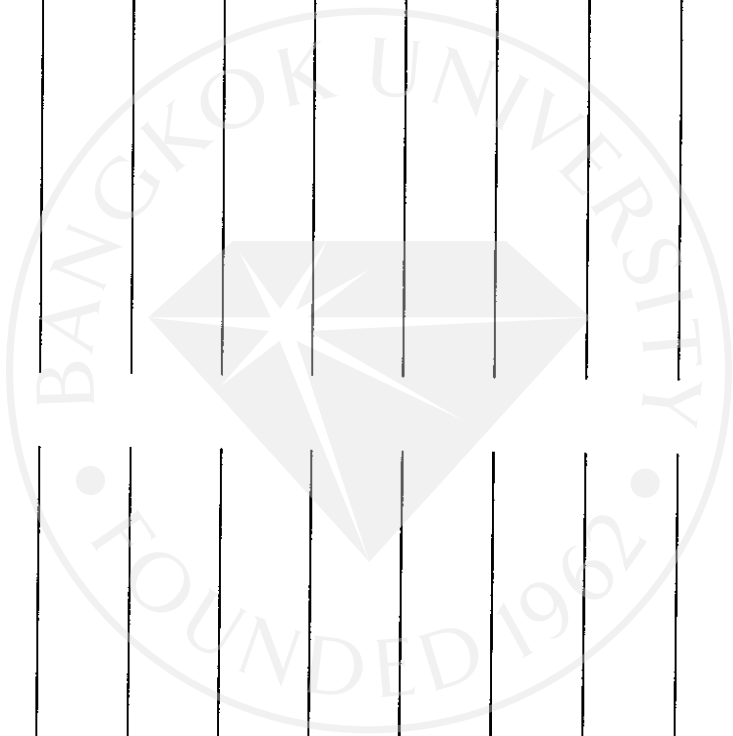
เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
มาตรา ๔๖ รัฐต้องจัดสถานที่และอุปกรณ์ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย และพักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชนวัยทองและผู้สูงอายุอย่างเพียงพอและทั่วถึง	
<p>หมวด ๘</p> <p>เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์</p> <p>มาตรา ๔๗ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชนจัดบริการ ให้คำปรึกษาและรักษาผู้มีบุตรยากตามความเหมาะสม อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน เพียงพอ และทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมการค้นคว้า ศึกษา วิจัย และพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ให้มี คุณภาพ ได้มาตรฐาน และเพียงพอ</p>	
มาตรา ๔๘ การให้บริการด้านเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ให้เป็นไปตามกฎหมายว่า ด้วยวิชาชีพเวชกรรมและต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ เงื่อนไข วิธีการที่กำหนดในข้อบังคับ หรือ ประกาศของแพทยสภา	
มาตรา ๔๙ บุคคลต้องได้รับการคุ้มครองในการเข้าร่วมโครงการวิจัยหรือการทดลอง เกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์โดยสมัครใจ โดยได้รับข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้านเกี่ยวกับ โครงการวิจัยหรือการทดลองก่อนตัดสินใจเข้าร่วม และได้รับการคุ้มครองสิทธิตลอดเวลาที่อยู่ใน โครงการวิจัยหรือการทดลองนั้น ๆ	

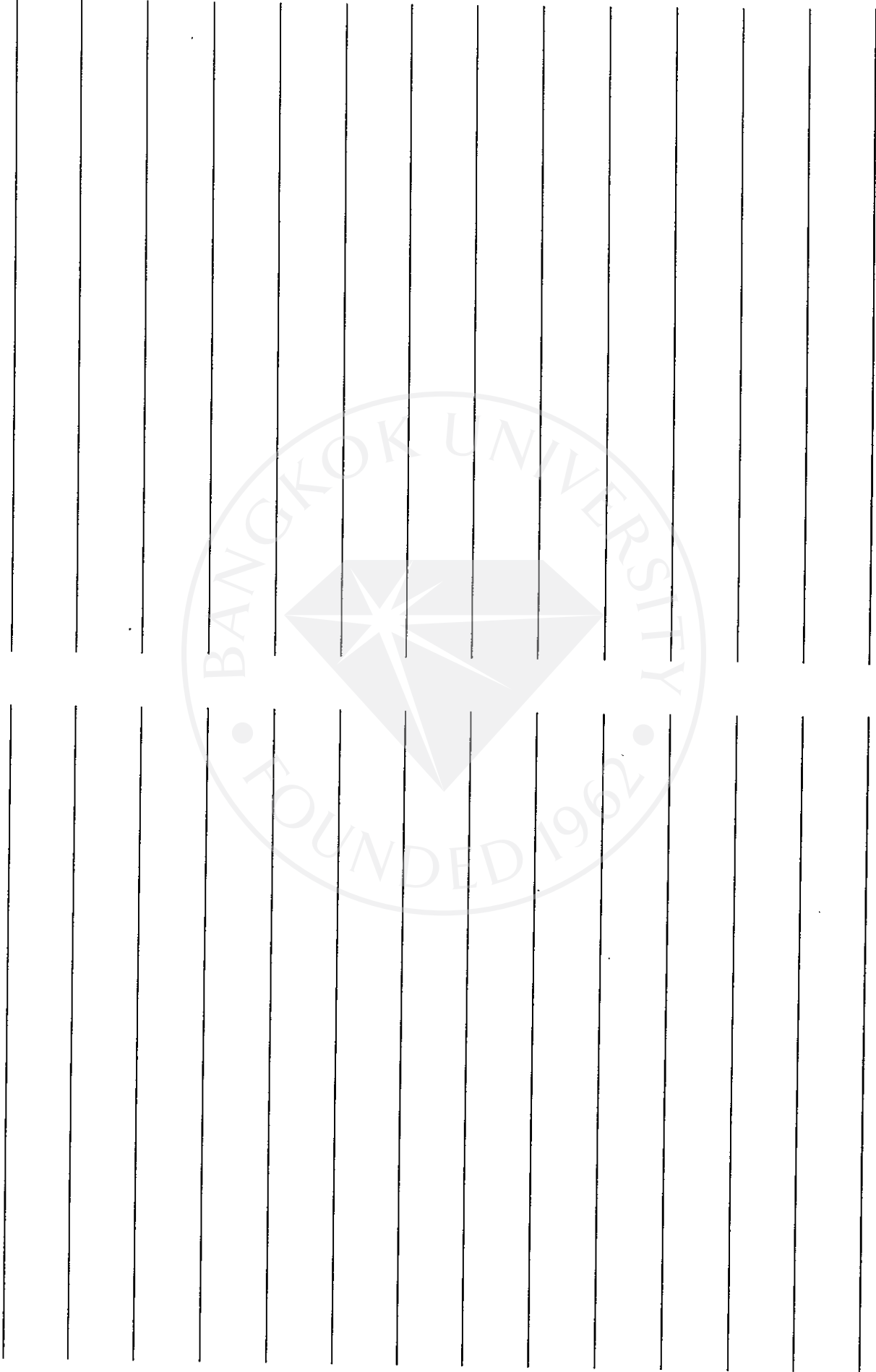
เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p data-bbox="218 1509 247 1617">หมวด ๙</p> <p data-bbox="276 1401 313 1724">กองทุนอนามัยการเจริญพันธุ์</p> <p data-bbox="349 1088 524 2048">มาตรา ๕๐ ให้จัดตั้งกองทุนอนามัยการเจริญพันธุ์ขึ้นในกระทรวงสาธารณสุขให้ฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการให้บริการอนามัยการเจริญพันธุ์ของประเทศไทยที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากล เพียงพอและครอบคลุมทั่วประเทศ</p>	
<p data-bbox="575 1617 604 1951">มาตรา ๕๑ กองทุนประกอบด้วย</p> <p data-bbox="655 1563 691 1951">(๑) เงินทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้</p> <p data-bbox="742 1541 778 1951">(๒) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดให้ในแต่ละปี</p> <p data-bbox="829 1487 866 1951">(๓) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้</p> <p data-bbox="917 1347 953 1951">(๔) เงินอุดหนุนจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ</p> <p data-bbox="1004 1476 1041 1951">(๕) เงินอุดหนุนที่รัฐวิสาหกิจบริจาคหรือมอบให้</p> <p data-bbox="1092 1121 1172 2058">(๖) เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนหรือกองทุนที่ได้รับตามกฎหมายหรือโดยนิติกรรมหรือพันัยกรรม</p> <p data-bbox="1223 1347 1259 1951">(๗) ดอกผลหรือกำไรที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๔๒ ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนคณะหนึ่งประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ผู้ทรงวุฒิซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งทำคน และให้อธิบดีกรมอนามัยเป็นกรรมการเลขานุการ</p>	
<p>มาตรา ๔๓ ให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการและผู้ทรงวุฒิ การประชุมกรรมการบริหารกองทุนและการแต่งตั้งคณะกรรมการโดยอนุโลม</p>	
<p>มาตรา ๔๔ ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ควบคุมการบริหารกองทุนตามกฎหมายหรือระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด</p> <p>(๒) วางระเบียบ กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการขอรับเงินอุดหนุนหรือสนับสนุนหรือให้กู้ยืมเงินกองทุน</p> <p>(๓) กำหนดระเบียบการเบิกจ่ายเงินกองทุน</p> <p>(๔) กำหนดระเบียบเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่และวิธีการบริหารจัดการของผู้จัดการกองทุน</p> <p>ระเบียบตามวรรคหนึ่งเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้มีผลบังคับใช้</p>	

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองนายมีการเจริญพันธุ์ พ.ศ.	ความคิดเห็นของท่าน
<p>มาตรา ๔๕ เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) เป็นเงินสนับสนุนหน่วยงานหรือองค์การภาครัฐหรือเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนหมู่บ้าน เพื่อกิจการใด ๆ เกี่ยวกับนายมีการเจริญพันธุ์หรือที่เกี่ยวข้องตามระเบียบที่กำหนด</p>	
<p>(๒) เป็นเงินอุดหนุนหรือช่วยเหลือกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับนายมีการเจริญพันธุ์</p> <p>(๓) เป็นเงินสงเคราะห์ช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากบริการด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ของหน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนตามระเบียบที่กำหนดหรือที่ศาลมีคำสั่งให้จ่าย</p>	
<p>มาตรา ๔๖ ในกรณีกองทุนจ่ายเงินสงเคราะห์ช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการรับบริการด้านนายมีการเจริญพันธุ์ของหน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนตามคำสั่งศาลให้กองทุนได้รับช่วยเหลือจากผู้ได้รับผลกระทบที่จะได้เบี้ยจากหน่วยงานหรือองค์การภาครัฐและเอกชนผู้ซึ่งก่อความเสียหายโดยไม่ตั้งใจเป็นคดีใหม่</p>	
<p>มาตรา ๔๗ ให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่สอบบัญชีงบดุลประจำปีของกองทุน โดยให้ได้รับการตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนดตามสมควร</p>	

ความผิดเพี้ยน

A large, light gray watermark of the Bangkok University logo is centered on the page. The logo is circular, featuring a diamond-shaped emblem with a starburst design inside. The text "BANGKOK UNIVERSITY" is arched across the top, and "FOUNDED 1962" is arched across the bottom, separated by two small dots.

Blank lined area for writing.

